

Lapse õiguste ja vanemluse uuring 2018

Metoodika aruanne

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

2018

Uuringu tellis Sotsiaalministeerium. Uuring valmib Euroopa Regionaalarengufondist Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamise programmi (RITA) tegevuse 2 „Teadmispõhise poliitikakujundamise toetamine“ toel.

Autorid:

Kaupo Koppel (Praxis)

Helen Biin (Praxis)

Liina Osila (Praxis)

Kristi Anniste (Praxis)

Laura Aaben (Praxis)

Magnus Piirits (Praxis)

Kristiina Kukk (Norstat Eesti AS)

Indrek Kask (Norstat Eesti AS)

Poliitikauuringute Keskus Praxis on Eesti esimene sõltumatu, mittetulunduslik mõttekeskus, mille eesmärk on toetada analüüsile, uuringutele ja osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamise protsessi.

Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tartu mnt 50

10115 Tallinn

tel 640 8000

www.praxis.ee

praxis@praxis.ee

Väljaande autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Väljaandes sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Koppel, K., Biin, H., Osila, L., Anniste, K., Aaben, L., Piirits, M., Kukk, K. ja Kask, I. (2018). Lapse õiguste ja vanemluse uuring 2018. Metoodika vahearuanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Sisukord

1. Uuringu eesmärgid	4
2. Peamised suunad lapse õiguste ja vanemluse valdkonna kirjanduses 2012-2018.....	6
2.1. Kriitika ÜRO lapse õiguste konventsioonile	6
2.2. Füüsiline karistamine	7
2.3. Lapse õigus osaleda oma tervise ja raviga seotud otsustustel	8
2.4. Lapse õigused digitaalses ruumis.....	9
3. Olulisemad lapse õigusi puudutavad uuringud 2012-2017	11
4. Valdcondlikud strateegiad ja seadusandlikud muudatused	22
5. Uuringu sihtrühm	24
6. Uuringu eeltöö ja ankeedid	25
6.1. Küsitlusankeetide kohandamine.....	25
6.2. Küsitlustöö koordineerimine	26
6.2.1. Küsitlejate värbamine ja koolitamine.....	26
6.2.2. Valimi moodustamine	26
6.2.3. Eelteavitused	28
6.2.4. Andmete kogumine	28
6.3. Vastajate kirjeldus.....	32
6.3.1. Täiskasvanud vastajad.....	32
6.3.2. Lapsed.....	33
7. Küsitlustulemuste analüüsi metoodika	35
7.1. Andmete kontroll ja puhastamine	35
7.2. Kaalumine	35
7.3. Andmete statistiline analüüs	36
8. Ankeetide probleemkohad ja soovitused.....	39
9. Soovitused järgmise kordusuuringu läbiviimiseks	41
Allikad.....	42
Lisa 1. Pressiteade	46
Lisa 2. Teavituskiri koolidele	47
Lisa 3. Teavitus uuringust lapsevanemale	50
Lisa 4. Küsitleja infoleht	52
Lisa 5. Ankeedid	53

1. Uuringu eesmärgid

Lapse õiguste ja vanemluse uuringu eesmärk on anda ülevaade Eesti elanikkonna, sh täiskasvanute ja laste, teadlikkusest, hoiakutest ja kogemustest seoses lapse õiguste ja vanemlusega. Analüüsi tulemusena antakse hinnang, millised lapse õiguste ja vanemluse teemad vajavad Eestis enam tähelepanu. Käesolev uuring on 2012. aastal Sotsiaalministeeriumi ja Õiguskansleri Büroo tellitud ning Praxise teostatud „Lapse õiguste ja vanemahariduse monitooringu“ täiendatud vormis kordamine. Seetõttu on võimalik lisaks hetkeolukorrale hinnata, kas ning kuidas on Eesti täiskasvanute ja laste teadlikkus, hoiakud ja kogemused seoses lapse õiguste ja vanemlusega viimase viie aasta vältel muutnud.

Uuringu keskmes on kaks omavahel tihedalt seotud kontseptsiooni – lapse õigused ja vanemlus. Mõlemad kontseptsioonid on olulisel kohal ka Sotsiaalministeeriumi koostatud „Laste ja perede arengukavas 2012-2020“, mille strateegiliste eesmärkide hulgas on välja toodud alljärgnev:

- Eesti on riik, kus lapse õigused on tagatud ja loodud on toimiv lastekaitseüsteem, et väärtustada ühiskonnas iga last ja tema arengut ning heaolu toetavat turvalist keskkonda;
- Eesti on positiivset vanemlust toetav riik, kus pakutakse vajalikku tuge laste kasvatamisel ja vanemaks olemisel, et parandada laste elukvaliteeti ja tulevikuväljavaateid.

Lapse õigused on lahutamatu osa lapse heaolust ning õigusi võib käsitleda lapse heaolu saavutamise instrumendina (Kennan jt 2011). Rahvusvaheliselt tunnustatud nägemus lapse õigustest on sätestatud ÜRO lapse õiguste konventsioonis, mille eesmärgiks on garanteerida igale lapsele võimalus igakülgseks arenguks ja healuks. Konventsioonis on kajastatud kolme tüüpi õigused – hoolitsuse, kaitse ning autonoomia ja osalemisega seotud (Landsown 1994, viidatud Taylor jt 2001).

Käesolev uuring puudutab kõiki kolme lapse õiguste tüüpi, kuid erilist tähelepanu pööratakse just osalemise ja autonoomiaga seotud õigustele. Kui lapse õigus hoolitsusele ja kaitsele on demokraatlikes heaoluühiskondades enamasti tagatud, siis on enamus lapse õiguste tagamisel kerkivatest probleemidest seotud laste osalemisõigusega ennast puudutavate otsuste ja valikute tegemisel ning laste ja täiskasvanute erineva võimupositsiooniga ühiskonnas (Lansdown 2010, Johnny 2006, Balen jt 2006). Sageli võib selliste probleemide põhjuseks pidada ühiskonnas levinud arusaamu ja hoiakuid laste, lapse õiguste ja täiskasvanute rolli kohta. Näiteks peetakse lapsi ebakompetentseteks otsustajateks ning leitakse, et otsustamiseks vajalik küpsus saavutatakse täisealiseks saades (Brennan 2002, Johnny 2006). Samuti kardetakse, et lastele osalemise ja otsustusõiguse andmine tähendab piiramatut vabaduse võimaldamist ilma vastavate kohustusteta või leitakse, et laps ei ole valmis kandma osalemisvabadusega kaasnevat vastutust (Hill jt 2004, Godwin 2011).

Kuigi lapse õigused võivad olla sätestatud erinevates õigusaktides ja konventsioonides, peab selleks, et lapse õigused ka tegelikult kaitstud oleks, olema ühiskonnas saavutatud teatud konsensuslik hoiak, arusaamad, väärtused ja toimimisviisid, mis annavad lapse õigustele legitiimsuse (Phillips ja Alderson 2003). Meeles tuleb pidada ka seda, et lapse õiguste tagatus ei pruugi olla kõigi laste jaoks samasugune, seda mõjutavad struktuurid nagu laste vanus, sugu, usuline kuuluvus, rahvus, elukoht, sotsiaalmajanduslik staatus jm (Gittins 1998, Mason ja Bolzan 2010).

Vanemluse toetamine on Euroopa Liidu liikmesriikides pälvinud üha kasvavat tähelepanu ning riik on aina enam kaasatud valdkondadesse, mida varem on käsitletud inimeste erasfäärina. Euroopa Komisjon

on andnud soovitusel, mille kohaselt on riikide vastutusalas tagada tingimused, kus vanemlus on hinnatud ja toetatud, et lapsed kasvaksid positiivses pereõhkkonnas, lapsevanemad julgeksid laste kasvatamisega seotud raskuste korral abi otsida ning laste distsiplineerimisel taunitaks kehalist karistamist ja kasutataks alternatiivseid meetodeid (Rodrigo 2010). Ka Eestis on astunud esimesed sammu vanemluse toetamise suunas ning alates 2016. aastast viivad Sotsiaalministeerium ja Tervise Arengu Instituut koostöös läbi vanemlusprogrammi „Imelised aastad“, mille eesmärk on aidata lapsevanematel arendada tõhusaid strateegiaid käitumisprobleemide ennetamiseks ning käitumisprobleemide ja arenguküsimustega toime tulemiseks.¹

Käesoleva lapse õiguste ja vanemluse uuringuga otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele:

- Milline on Eesti laste ja täiskasvanud elanikkonna **teadlikkus** lapse õigustest ja vanemlusest?
- Millised on Eesti laste ja täiskasvanud elanikkonna **hoiakud** lapse õiguste ja vanemluse osas?
- Millised on Eesti laste ja täiskasvanud elanikkonna **kogemused** seoses lapse õiguste ja vanemlusega?
- Kuivõrd **erinevad inimeste teadlikkus, hoiakud ja kogemused** seoses ja vanemlusega **sõltuvalt nende vanusest, soost, haridustasemest ja kodusest keelest?**

¹ Vaata ka <http://www.tai.ee/et/instituut/koostooprojektid/vanemlusprogramm>

2. Peamised suunad lapse õiguste ja vanemluse valdkonna kirjanduses 2012-2018

2012. aastal läbi viidud esimese „Lapse õiguste ja vanemluse monitooringu“ üheks osaks oli põhjaliku ülevaate koostamine lapse õiguseid ja vanemlust käsitlevast kirjandusest ning empiiriliste uuringute tulemusest (vt Karu jt 2012a, Karu jt 2012b). Käesoleva uuringu raames ei olnud eesmärgiks uue ja põhjaliku kirjanduse ülevaate koostamine, vaid oluline oli saada **ülevaade sellest, millised lapse õiguste ja vanemlusega seotud teemad on erialakirjanduses perioodil 2012-2017 enim tõusetunud**. Selleks viidi läbi otsing teaduskirjanduse andmebaasides ja otsingumootorites (EbscoHost, Google Scholar) eelretsenseeritavate teadusajakirjade ja raamatute hulgas, mis on ilmunud alates 2012. aastast. Ülevaatest on jäetud kõrvale Eesti kultuuri- ja ühiskondlikus ruumis olulise kõlapinnata teemavaldkonnad, nt tütarlaste suguelundite moonutamine (ingl k *female genital mutilation*) lapse õiguste kontekstis.

Kirjanduse otsingu tulemusena kerkisid esile neli peamist teemat, mis eelmisest uuringust möödunud kuue aasta jooksul on uurijate ja praktikute tähelepanu pälvinud – ÜRO lapse õiguste konventsiooni kitsaskohtadele viitav kriitika, laste kehalise karistamise temaatika, lapse õigus osaleda enda tervist puudutavate (ravi)otsuste tegemisel ning lapse õigused digitaliseerivas maailmas.

2.1. Kriitika ÜRO lapse õiguste konventsioonile

ÜRO lapse õiguste konventsioon on olulise tähtsusega platvorm. See sisaldab rahvusvaheliselt tunnustatud miinimumstandardite raamistikku, mis on vajalik lapse heaolu kindlustamiseks ja millele on õigus igal lapsel. Konventsiooni eesmärgiks on tagada igale lapsele võimalus igakülgeks arenguks ja heaoluks ning see sätestab konkreetsed õigused, mille kindlustamine lapsele on selle eesmärgi saavutamiseks vajalik. Lapse õigusi käsitletakse konventsioonis terviklikult, kattes nii lapse põhiõigused ja -vabadused, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused kui ka hoolitsuse, kaitse, autonoomia ja osalemisega seotud õigused. ÜRO lapse õiguste konventsiooni vastuvõtmine 1989. aastal tähistab olulist muutust selles, kuidas lapsi ja lapsepõlve käsitletakse (Smith 2016).

ÜRO lapse õiguste konventsiooni on ratifitseerinud kõik riigid peale Ameerika Ühendriikide. See on kõige laiemalt tunnustatud õiguste konventsioon (Grugel 2013, Tisdall ja Punch 2012) ning viitab sellele, et vähemalt deklaratiivsel tasandil on konventsioonis sätestatud lapse õigused ja laste kaitsmise vajadus aktsepteeritud kõikjal üle maailma. Kuigi ÜRO lapse õiguste konventsiooni vastuvõtmise ja ratifitseerimise protsessi käigus on lapse õigused saanud varasemast oluliselt nähtavamaks ning sellest lähtutakse lapse õiguste eest seismisel, on siiski märgatav oluline lõhe retoorika ja tegeliku olukorra vahel laste heaolu ja staatuse edenemisel (Grugel 2013).

Konventsioon on oluliselt **muutnud lastest rääkimise diskursust, kuid tunduvalt vähem mõjutanud praktikat lapse õiguste eest seismisel** (Grugel 2013). Universaalse platvormina esitab konventsioon lapse õiguseid vormis, mis **peab teoreetiliselt olema sobiv ja kasutatav väga erinevates kultuurilistes ning sotsiaalmajanduslikes tingimustes üle kogu maailma**. Samuti on konventsioon sarnaselt kõigile teistele rahvusvahelistele lepingutele **kompromiss mitmete osapoolte huvide ja soovide vahel** (Stearns 2017). Meeles tuleb pidada sedagi, et kuigi konventsiooni näol on tegu juriidilise tekstiga dokumendiga, on see **pigem diskursust loov kui praktiline**, sätestades põhimõtted, mille poole tuleb

püüelda, kuid nende eesmärkide ja põhimõtete rakendamise praktilised sammud tuleb igal konkreetsel juhul sisustada (Grugel 2013, l'Anson 2016).

Konventsiooni kitsaskohana pööratakse üha enam tähelepanu ka sellele, et **keskkond, milles lapsed elavad, on pidevas muutumises** (nt mitmekesistuvad peremudelid, digitaalse maailma pealetung jms), kuid konventsioon on loodud teises kontekstis ega võimalda nende muutustega paindlikult kaasa tulla (Smith 2016). Oluliseks konventsiooni kitsaskohaks peetakse sedagi, et püüeldes kultuuride ülesuse poole on see pigem **kultuuriliselt kallutatud läänemaailmale iseloomuliku individualismi suunas ega sobitu seetõttu igasse konteksti** (Smith 2016). On lausa süüdistatud, et konventsioon on oma olemuselt kolonialistlik surudes suuremale osale maailma lastest, kes elavad vaesemates lõuna- ja idariikides peale vähemuse, ehk Lääne-Euroopa ja Põhja-Ameerika, norme (Tisdall ja Punch 2012). Seetõttu on oluline, et lapse õiguste tagamisel ning konventsioonis sätestatu sisustamisel ja praktilisel elluviimisel tuleb tingimata arvesse võtta ka seda konteksti, milles lapse õiguseid tagavaid samme plaanitakse rakendada.

Kuigi ÜRO lapse õiguste konventsiooni juures on võimalik välja tuua olulisi kitsaskohti, on ta siiski üks mõjukamaid rahvusvahelisi õiguste kokkuleppeid ning kriitiliselt oluline laste ühiskonnas nähtavamaks tegemisel ja lapse õiguste tagamisel. Konventsiooni rakendamisel on oluline lähtuda konkreetsest ühiskonnast, milles lapsed elavad ja toimivad.

2.2. Füüsiline karistamine

Esimene riik, kes keelustas laste füüsilise karistamise juba 1979. aastal oli Rootsi ning sellele järgnenud pea neljakümne aasta jooksul on Rootsi eeskuju järginud 51 riiki üle maailma (Fréchette ja Romano 2017). Kuigi mõistmine, et laste füüsiline karistamine ei ole aktsepteeritav distsiplineerimisviis, on üha laiemalt levinud, on endiselt terve hulk riike (sh näiteks Kanada ja USA), kus seaduse tasandil pole seda teemat adresseeritud ning füüsiline karistamine on endiselt levinud korrale kutsumise viisiks väga paljude vanemate ja lastega tegelevate professionaalide seas (Fréchette ja Romano 2017, Lansford jt 2017). Seejuures on ka neis riikides, kus laste füüsiline karistamine on seadusega keelustatud väga paljudel vanematel sügav uskumus, et füüsiline karistamine on vajalik ja vältimatu (Lansford jt 2017).

Analüüsid, mis uurivad füüsilise karistamise levikut enne ja peale selle seadusega keelustamist viitavad, et laste füüsiline karistamine peale seda keelavate seaduste vastuvõtmist väheneb (Lansford jt 2017). **Siiski ei tähenda füüsilise karistamise keelu seadusesse kirjutamine selle täielikku kadumist, mistõttu rõhutatakse vajadust pidevalt tegutseda vanemate ja lastega töötavate inimeste hoiakute ja uskumuste muutmise nimel** (Ellonen jt 2015).

Korduvad uuringud on tõestanud, et vanemate hoiakud füüsilise karistamise osas on seotud nende praktikatega kehalise karistuse kasutamisel oma laste kasvatamisel. Fréchette ja Romano (2017) tõstatavad aga küsimuse sellest, mida vanemad käsitlevad füüsilise karistamisena. Nad leiavad, et **uurijad küsivad sageli väga üldiseid küsimusi ilma selgitamata, mida vanemad ise füüsilise karistamisena defineerivad või milliseid praktikaid ise kasutavad**. Kui vanemad ei ole teadlikud, et mõned nende poolt kasutatavatest kasvatusmeetoditest on tegelikult seadusega keelatud või käsitletavad ühiskonnas mitteaktsepteeritud füüsilise karistamisena – eriti nn pehmemad kehalise karistamise vormid, nt laksu andmine – on nende hoiakute muutmine tõenäoliselt oluliselt keerulisem ning nad jätkavad nende distsiplineerimisviiside kasutamist (Fréchette ja Romano 2017).

Seega võib laste füüsilise karistamise teemal välja tuua kaks olulist mõttesuunda, mida uuringute, poliitikate ja teavitustegevuste kavandamisel silmas pidada. Esiteks on oluline laste füüsiline karistamine seaduse tasandil keelustada, kuid sellele lisaks tuleb pidevalt tegeleda ka avalikkuse teavitamise ja lapsevanemate ning lastega töötajate harimisega sellest, miks on laste füüsiline karistamine mitteaktsepteeritav. Teiseks on selleks, et teavitamine oleks tõhus ja sihitud, oluline ka välja selgitada, mida lapsevanemad ja lastega töötavad inimesed käsitlevad füüsilise karistamisena.

2.3. Lapse õigus osaleda oma tervise ja raviga seotud otsustustel

Lapse tervise ja raviga seotud küsimustes keskendutakse sageli eelkõige lapse õigusele tervisele ja arstiabile, oluliselt vähem on aga seni tähelepanu pööranud lapse õigusele osaleda oma raviga seotud otsuste tegemisel (Smith 2016). Ka vanemate kaasamine nende lapse raviga seotud otsuste tegemisse on veel võrdlemisi uus valdkond (Aarthun ja Akerjordet 2014), laste kaasamine aga veelgi värskem kontseptsioon. Lisaks sellele, et seda valdkonda on seni väga vähe käsitletud on uurijate seisukohad väga eripalgelised ning sageli vastuolulised (Coyne jt 2014). Viimastel aastatel on teema siiski esile kerkinud ning diskussioon keskendub peamiselt sellele, **mil määral on lapsel õigus oma tervise üle käivate otsuste tegemisel osaleda, kuidas lapsi kõige paremini kaasata ning mil määral peab ravi määramisel ja terviseküsimustes lähtuma lapse huvidest või sellest, mis on parim perele** (Smith 2016, Baines 2017).

Oluliste otsuste tegemiseks liiga noore või muul põhjusel ebakompetentseks peetava lapse eest teevad neid otsuseid tavaliselt lapse vanemad või teised lapse seaduslikud esindajad. Lapse eest meditsiinilisi või teisi otsuseid vastu võttes on oluline lähtuda **lapse huvi parima kaitse printsiibist** (ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 3), st lapsekesksest vaatest, mitte vanemate või riigi huvidest (Cowden 2016). Lapse huvi parima kaitse printsiip eeldab ka lapse enda arvamuse arvestamist. See, millal on lapsed piisavalt vanad ja kompetentsed selleks, et kaasa rääkida erinevate nende tervist ja ravi puudutavate otsuste tegemisel, on aga tõlgendamise ja arutelu küsimus. Kertesz jt (2018) rõhutavad, et **laste ja noorte võime oluliste otsuste vastuvõtmisel osaleda sõltub väga paljudest individuaalsetest, perekondlikest ja sotsiaalsetest teguritest**, mistõttu on noori otsustesse kaasates vajalik individuaalne lähenemine ja tugi.

Eriti terav on lapse või nooruki piisava pädevuse ja kaasamise küsimus siis, kui tegu on tõsisema seisundi, edasist elu tugevalt mõjutavate või võimalike eluohtlike otsustega (Cowden 2016). Sellistel juhtudel tuleb korraga arvestada kahte dimensiooni – lapse võimekus otsustamisel osaleda ning tehtava otsuse tõsidusaste. Lisaks on olemas ka vanemate ja perekonna dimensioon ning raviotsuste tegemise juures on laste kaasamisel, nende parimate huvide ja osaluspädevuse arvestamiseks Cowdeni (2016) hinnangul vaja **leida tasakaal kolme printsiibi vahel – lapse heaolu kaitsmine, lapse enesemääratlemise õiguse kaitsmine ning vanemate põhjendatud autoriteedi austamine**.

Coyne jt (2014) uurisid lapse osalemisvõimalusi raviotsuste tegemisel vähipatsientide näitel. Uuringu tulemused viitavad, et lapsed saavad kaasa rääkida oma raviotsuste tegemisel vaid juhul, kui tegu on väiksemate ja vähemtähtsate otsustega, mis puudutavad ravi talutavamaks muutmist. Selles, kas ja millist ravi määrata, lastel sõnaõigust polnud ning ravist keeldumine ei tulnud kõne alla. Raviprotsessi ja suuri otsuseid kontrollisid lapse vanemad ja meditsiinipersonal.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lapse osalemine temaga seotud raviotsuste tegemisel on üsna värske ja seni võrdlemisi väheuuritud kontseptsioon. Ka valdkonna uurijate ja spetsialistide hulgas esinevad veel

vastakad seisukohad küsimustes millal, mil määral ja kuidas lapse kaasamine selliste otsuste tegemisse peaks toimuma. Selge on see, et lapse parimate huvide kaitsmiseks on lapse kaasamine oluline, kuid arvestada tuleb lapse arengulist kompetentsi nendes otsustes osaleda.

2.4. Lapse õigused digitaalses ruumis

Kiire digitaalse meedia levik tähendab lugematul hulgal uusi riske ja ohte laste jaoks (Third 2016). Lapsi nähakse samaaegselt nii digitaalse ajastu pioneeride kui ka süütute ohvritena ning mitmed nende õigustega seotud probleemid on saanud aina olulisemaks: laste privaatsuse jälgimine veebis murelike vanemate poolt, lastele sobimatud reklaamid, alaealiste seksuaalse ärakasutamise levik, piirangud lapse vabadusele saada informatsiooni jpm. Seetõttu keskendub ka suurem osa lapse digitaalset tegevust käsitlevast kirjandusest, uuringutest ja poliitikameetmetest seni peamiselt peamiste kasutusmustrite kaardistamisele ning digitaalsest ruumist tulenevate riskide ja ohtude identifitseerimisele ja kvantifitseerimisele.

Üritades lapsi kaitsta digitaalses maailmas peituvate ohtude eest riskeerime aga rikkuda nende õigusi eneseväljendusele, arvamuse avaldamisele ja privaatsusele (Livingstone ja Third 2017). Alles viimastel aastatel on riskide ja ohutuse teema kõrvale kerkinud lapse õiguste käsitlemine digitaalses maailmas ning ilmunud on mitmeid uuringuid, mis toovad esile positiivseid aspekte seoses laste interneti kasutusega. Seega on peamiseks küsimuseks, **kuidas kaitsta lapsi nende õigusi rikkumata digitaalsest maailmast tulenevate ohtude eest samaaegselt julgustades neid kasutama maksimaalselt digitaalse ajastu võimalusi?**

Kui välja arvata lapse õigus haridusele on laste õigused, eelõige positiivsed õigused nagu hoolitsemine ja arvamuse avaldamine, peamiselt nende vanemate vastutus. Kuid vanemad võivad lapse õiguste tagamisel vääratada või läbi kukkuda ning paljudel lastel puudub asjakohane vanemlik suunamine hoopis. Näiteks **annavad lapsevanemad sageli ise ära lapse õigusi riivavaid andmeid** või ei saa aru nende kasutamise tingimustest. Lisaks ei suuda lapsevanemad digiajastul kontrollida internetti, mis on peamiselt täiskasvanutele mõeldud keskkond ning eriti problemaatiline haavatavatele lastele (Livingstone ja Third 2017). **Seega digitaalses maailmas ulatuvad lapse tegevused sageli vanemate haardeulatusest välja** ning seal saavad lapsed end elada välja võrdlemisi segamatult nt astudes välja olemasolevate võimustruktuuride ja autoriteedi vastu (Ito jt 2008).

Seetõttu on laste kaitsmisel digitaalses keskkonnas aina enam nähtud rolli riigil. Poliitikatega üritataksegi tagada eelõige lapse õigusi kaitsele (n-õ negatiivsed õigused, mis eemaldavad piiranguid lapse täisväärtuslikule elule) ning läbi lapse õiguste konventsiooni rõhutab riik lapse õiguste eest seismist, kui vanemad seda ei suuda. Samas **ei käsitle ega toeta seadusandlus ja lapse õiguste konventsioon alati ning piisavalt lapse ja nende õiguste kaitsmist digitaalses maailmas** (Livingstone ja Bulger 2014), kuna jätvavad adresseerimata, kuidas internet kujundab meie igapäevaseid tegutsemis- ja suhtlusvõimalusi (Alper ja Goggin 2017). Seega seisavad nii lapsevanemad kui ka poliitikakujundajad hetkel silmitsi kohati vastuolulisena tunduva väljakutsega, kuidas tagada lapse õigused digitaalses keskkonnas samal ajal kaitstes last sealsete ohtude eest.

Mõningaid samme on poliitikakujundamises juba astunud. Näiteks peab 2016. aastal vastu võetud Euroopa Andmekaitse Reformi kohaselt alla 16aastastel olema tõendatav vanema nõusolek pääsemaks ligi infoühiskonna teenustele, keelates paljudele lastele sotsiaalvõrgustikud, veebipõhised arvutimängud, tervise teemalised internetifoorumid j.m. 2018. aasta suvel esitas Euroopa Nõukogu

liikmesriikidele ka põhjalikud soovitused lapse õiguste kaitsmiseks digitaalses keskkonnas, millega soovitati liikmesriikide valitsustel vaadata üle oma seadusandlus ning poliitikameetmed tagamaks, et need adresseeriksid adekvaatselt kõiki lapse õigusi. Muuhulgas peaksid liikmesriigid tagama digitaalse keskkonna kättesaadavuse lastele, kuid ühtlasi kaitsma lapsi liiga varajase kokkupuute eest digitaalse keskkonnaga, garanteerima lastele õiguse avaldada oma arvamust, sh digitaalses keskkonnas, kuid ühtlasi õpetama lastele austama teiste õigusi ja väärikust ning informeerima neid seadusest tulenevatest piirangutest eneseväljendusvabadusele, austama ja kaitsma lapse õigust privaatsusele ja andmekaitsele, tugevdama laste digitaalset kirjaoskust jpm.

3. Olulisemad lapse õigusi puudutavad uuringud 2012-2017

Alates 2012. aastast on Eestis läbi viidud mitmeid uuringuid, mis käsitlevad lapse õiguste ja vanemlusega seotud teemasid. Suur osa avaldatud uuringutest käsitleb aga täiskasvanute hinnanguid lapse õigustele, heaolule, vanemlusele jm ning laste arvamusel põhinevaid uuringuid on vähem. Lapse subjektiivseid seisukohti kajastavaks heaks näiteks on laste heaolu rahvusvaheline uuring², mis on ühtlasi esimene rahvusvaheline uuring, millega püütakse võrrelda eri maade, sh Eesti, laste andmeid 8aastastest alates.

Ühte või paari läbivat temaatilist fookust uuringute puhul välja tuua ei saa. Uuritud on näiteks **laste olukorda hariduses** nii uusimmigrantide, välismaalt tagasipöörduvate perede laste kui ka haridusliku erivajadustega õpilaste vaatepunktist. Tähelepanu on pööratud **ka vanemluse toetamisele ning vanemate töö- ja pereelu ühitamisele** nii üldisemas plaanis kui ka näiteks vähemusrahvustest perede, puuetega lastega perede või lastest eemal elavate ja töötavate vanemate pilgu läbi. **Lastekaitsetöö** on samuti olnud uuringute huviorbiidis – analüüsitud on nii selle korraldust kui tulemuslikkust, aga ka näiteks asendushoolduselt ellu astuvate noorte toetusvajadust. Mitmeid uuringuid on tehtud ka laste ja noorte **tervise- ja riskikäitumise** teemadel. **Õigusmaastikul** on analüüsitud nii kohtulahendeid (nt hooldusõiguse määramine, lapse õiguste tagamisega seotud kaasused), laste hälbivat käitumist kui ka vägivalda ja inimkaubanduse teemasid. Täpsema ülevaate olulisematest alates 2012. aastast Eestis läbi viidud uuringutest ja analüüsides annab järgnev tabel.

² Children's Worlds – International Survey of Children's Well-Being. <http://www.isciweb.org/>

Aasta	Pealkiri	Uuringu eesmärk	Autorid	Viide
2012	Uusimmigrant-õpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek Eesti üldhariduskoolis	Uuringu otseseks eesmärgiks on välja selgitada, milliseid koolikorralduslikke meetmeid rakendatakse uusimmigrantõpilaste toetamisel üldhariduskoolides, kas uusimmigrantõpilaste edasi jõudmine on eakohane. Uuringus analüüsiti uusimmigrantõpilaste õppekorraldust, õpitulemusi, sotsiaalset toimetulekut, samuti õpilaste vanemate ning õpetajate hoiakuid ja hinnanguid õpilaste edasijõudmise, edukuse ja nende põhjuste osas.	Liis Kasemets, Hiie Asser, Triin Hannust, Leen Rahnu (Mindpark)	http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/41933/Uuringuaruanne_MindPark.pdf?sequence=1
2012	Rahvusvahelise lapse õiguste alase regulatsiooni ja lapse õiguste alaste rahvusvaheliste kohtulahendite analüüs	Analüüsiv töö annab ülevaate rahvusvahelisest lapse õiguste ja kaitse regulatsioonist, asjakohasest rahvusvahelist õigust tõlgendada aitavast kohtupraktikast ja rahvusvaheliste lepingute üle järelevalvet teostavate institutsioonide soovitudest.	Tiina Ojakallas	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/tiina_ojakallas_rahvusvahelise_lapse_õiguste_alase_regulatsiooni_analuus_2012_0.pdf
2012	Alkoholiseadusega alaealisele ja joobes isiku alkoholitarbimise tõkestamiseks seatud piirangute järgimine ning seda takistavad tegurid. Alkoholitele- ja internetireklaam ning noored.	Raport sisaldab viie uuringu tulemusi ja uurijate soovitusi: „Alkoholi kättesaadavus alaealistele ja kaubanduses“, „Alkoholi hankimise kanalid ja suhtumine reklaami 11-17aastaste sihtrühmas“, „Alaealisteneni jõudnud alkoholi telereklaamide mahud ja sisu“, „Alkoholireklaam internetis“ ning „Alkoholiseaduse §-de 45 ja 47 täitmisega seonduv ja kaubanduses: kvalitatiivsed intervjuud kaupluste esindajatega.	Tervise Arengu Instituut, TNS Emor	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/135462768335_Alkoholiuuringute%20raport.pdf

2012	Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine	Küsitlusuuringu eesmärgiks on saada läbi aastate/aastakümnete objektiivset teavet noorukite tervisekäitumisest, tervisest ja heaolust. Eriti väärtuslik on küsimustikuga kogutav teave õpilaste sotsiaalse võrgustiku, majandusliku olukorra ja peresiseste suhete kohta. Need andmed võimaldavad analüüsida ka seoseid õpilaste tervise, tervisekäitumise ja neid mõjutavate tegurite vahel. Uuring on väga oluline ka seetõttu, et see viiakse läbi nooruki jaoks murrangulises eas, mil eluviis, sh tervisekäitumuslikud harjumused, on alles välja kujunemas.	Katrin Aasvee, Marge Eha, Tiiu Härm, Krystiine Liiv, Leila Oja, Mariliis Tael (TAI)	https://intra.tai.ee//images/prints/documents/135591995867_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine.pdf
2012	Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide kasutamine Eestis	Uurimise eesmärk on välja selgitada: 1) koolinoorte kogemused ja hoiakud legaalse ja illegaalse uimastite tarvitamist puudutavates küsimustes, 2) tegurid, mis mõjutavad narkootiliste ainete kasutamist, 3) kogused ja kasutamissagedus eri ainete lõikes.	Maarja Kobin, Airi-Alina Allaste, Tuule Sooniste, Niina Derman, Vaike Vainu, Epp Reiska, Kaisa Kaha, Lii Araste, Helve Saat, Sigrid Vorobjov, Uno Saar (TLÜ ja TAI)	https://intra.tai.ee//images/prints/documents/133846612537_Uimastite%20tarvitamine%20koolinoorte%20seas_raport.pdf
2013	Laste heaolu	Kogumiku peatükid annavad ülevaate Eesti laste olukorrast ja võimalustest, kirjeldades lapsi ning nende kasvu- ja arengutingimusi eri keskkondades, sidudes need lapse õigustega.	Statistikaamet (Teadustoim. Dagmar Kutsar)	http://www.lastekaitse.ee/wp-content/uploads/2011/04/Laste_heaolu_sisu-1.pdf
2013	Vanema hooldusõiguse määramise uuring	Uuringu eesmärgiks on kaardistada vanema hooldusõiguse määramise praktikad ning selgitada välja tänase süsteemi kitsaskohad, et neile tuginedes teha ettepanekuid süsteemi muutmiseks selliselt, et lapse huvid oleksid selles protsessis võimalikult hästi kaitstud.	Kerly Espenberg, Kadri Soo, Mai Beilmann, Merle Linno, Sille Vahaste, Triin Göttig, Triin Uusen-Nacke (TÜ RAKE)	http://www.kriminoloogipoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/hooldusõigus_loppraport_loplik.pdf

2013	Vähemusrahvustest inimeste töö- ja pereelu ühitamise võimaluste analüüs	Uuringu eesmärk on süsteemselt koondada varasemad uuringud ja andmed ning analüüsida, mil määral eksisteerivad ja millest tulenevad vähemusrahvuste ja eestlaste vahelised erinevused töö- ja pereelu ühitamise võimaluste tunnetamises.	Kerly Espenberg, Mare Ainsaar, Kairi Kasearu, Laur Lilleoja, Oliver Nahkur, Ave Roots, Andu Rämmer, Marek Sammül, Kadri Soo, Triin Vihalemm (TÜ RAKE)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/vahemusrahvuste_raport_loplik.pdf
2013	Lastekaitse korralduse uuendamise alusanalüüs	Uuringu eesmärgiks on selgitada välja lastekaitse korralduse hetkeolukord, selle kitsaskohad ja tugevused, analüüsida Soome ja Norra vastavaid praktikaid ning anda esmane hinnang Sotsiaalministeeriumi poolt välja töötatud lastekaitse korralduse kavatsustele.	Teet Tender, Marili Männik, Hege Gabrielsen, Gabriella Fredriksson, Kati Valma, Karmen Toros, Viljar Kähari, Moonika Olju (PWC)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/Iastekaitse_alusanaluus_pwc_2013_27.11.2.pdf
2013	Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs	Analüüsi eesmärgiks on hinnata Eestis kehtiva vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi vastavust lapsevanemate ja tööandjate vajadustele.	Helen Biin, Marre Karu, Märt Masso, Vootele Veldre (PRAXIS)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/Ioplik_vanempuhkuste_aruanne_praxis.pdf

2014	Lapse heaolu mõõtmise käsitlus	Analüüsi eesmärk on anda ülevaade heaolu mõõtmise võimalustest ja pakub välja esialgse mõõdikute loendi, mida laste heaolu kirjeldamisel Eesti poliitikakujundamises arvestada võiks. Käsitluses on arvesse võetud nii rahvusvahelist kui ka riigisest praktikast ja vajadusi.	Statistikaamet (autorid: Andra Reinomägi, Hede Sinisaar, Karmen Toros, Tiiu-Liisa Laes, Siim Krusell, Dagmar Kutsar, Kadi Ilves, Katri Abel-Ollo)	file:///C:/Users/kristi/Desktop/Lapse%20heaolu%20m%C3%B5%C3%B5tmise%20k%C3%A4sitlus.pdf
2014	Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalga ja inimkaubanduse valdkonnas	Uuringu eesmärgiks on kaardistada Eesti elanike hoiakuid ning teadlikkust pere- ja soopõhise vägivalga ning inimkaubanduse valdkondades.	Jaanika Hämmal, Tatjana Kriger, Katre Seema, Marju Kalve, Mare Lepik, Anna Pomm, Kaja Ruuben, Aivar Felding, Maire Nõmmik (TNS EMOR)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/elanike_hoiakud_soopohise_vagivalga_ja_inimkaubanduse_valdkonnas2014_aruanne_tns_emor_loplik.pdf
2014	Laste hälbiva käitumise uuring	Uuringu eesmärk on kirjeldada õigusrikkumiste ja ohvriks langemise levikut ning esinemissagedust 7.-9. klassi õpilaste hulgas. Samuti sooviti uuringuga selgitada, millised erinevad sotsiaalsed tegurid on seotud laste hälbiva käitumisega.	Anna Markina, Beata Žarkovski	http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/laste_kaitumise_uuring_2014.pdf

2014	Vanemlusprogrammide süsteemide võrdlev analüüs	Analüüsi raames võrreldi Triple P ja Incredible Years'i peamisi tunnuseid. Võrdlusele tuginevalt toodi välja soovitused Sotsiaalministeeriumile vanemlusprogrammi valikuks, mis parimal moel vastab Eesti laste ja lapsevanemate vajadustele ning sobitub olemasolevate süsteemide võimalustega.	Ly Kasvandik, Triin Edovald, Kristiina Treial, Kärt Vajakas (MTÜ Perekoolitusühing Sina ja Mina)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/vanemlusprogrammide_vordlev_analues_loppraport.pdf
2014	Välismaal töötavate vanemate ja Eestis elavate lastega pered: parimad praktikad ja võimalikud ohud	Analüüsi eesmärk on anda põhjalik ülevaade sellistest peremudelitest, kus mõlemad vanemad töötavad või üksikvanemaga pere (st pere, kus laps elab vaid ühe vanemaga) korral üks vanem töötab välismaal, kuid laps või lapsed jäävad Eestisse elama ning sellega kaasnevatest headest ja halbade külgedest.	Kerly Espenberg, Kadri Lees, Liis Arrak, Merli Aksen, Sille Vahaste-Pruul (TÜ RAKE)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/loppraport.pdf
2015	Children's Worlds National Report. Estonia (Laste heaolu rahvusvaheline uuring. Eesti raport)	Laste heaolu rahvusvahelise uuringuga kogutakse laste subjektiivset heaolu käsitlevaid andmeid eesmärgiga parandada laste heaolu laste, lapsevanemate, kogukondade, aga ka arvamusiidrite, poliitikakujundajate ja ühiskonna teadlikkuse tõstmise kaudu.	Dagmar Kutsar, Rein Murakas, Kairi Talves	http://www.isciweb.org/_Uploads/dbAttachedFiles/Estonia_NationalReport_Final.pdf

2015	Alushariduse ja lapsehoiu uuring	Uuringu eesmärk on lapsehoiukohtade kättesaadavuse ning lapsevanemate vajaduste väljaselgitamine lapsehoiukohtade osas, lasteaia ja lapsehoiuteenuse nõuete võrdluse koostamine ning alushariduse ja lapsehoiuteenuse erinevate võimalike tulevikumudelite hindamine.	Aivi Themas, Häli Tarum, Kadri Soo, Liina Reisberg, Merli Aksen, Tarmo Puolokainen, Triin Lauri, Elvo Themas (TÜ RAKE)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Uudised_pressiinfo/alusharidus_ja_lapsehoiu_uuring_2015.pdf
2015	Lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs	Koolitusvajaduse analüüsi eesmärk on tuua välja lastekaitsetöötajate õppimisvajadused täienduskoolitusteks, mis toetavad tööks vajalike kompetentside olemasolu.	Tervise Arengu Instituut	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/144014866389_Lastekaitset66tajate_koolitusvajaduse_analyys_kokkuv6te.pdf
2015	Lapsest täiskasvanuks, Eestis. ELIKTU 1998-2015.	Raamat annab ülevaate Eesti laste isiksuse-, käitumise ja terviseuuringu (ELIKTU) tulemustest	Toim. Jaanus Harro, Evelyn Kiive, Piret Orav, Toomas Veidebaum	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/144491245696_Lapsest_t%C3%A4iskasvanuks_Eestis_ELIKTU_1998_2015.pdf
2015	Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring	Uurimuse eesmärgiks on koguda perioodiliselt üleriigilist teavet põhikooli õpilaste tervisekäitumise, tervisliku seisundi ja heaolu kohta.	Katrin Aasvee, Jaana Rahno	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/144776947825_HBSC_2014_kogumik.pdf

2016	Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ piloteerimise põhitulemused	Analüüs annab ülevaate vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ piloteerimise põhitulemustest.	Aire Trummal (TAI)	https://intra.tai.ee//images/prints/documents/14633896383_Vanemlusprogrammi_I-II%20etapi%20tulemused.pdf
2016	Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalda ja inimkaubanduse valdkonnas	Uuringu eesmärk on kaardistada elanikkonna teadlikkust ja hoiakuid perevägivalda ja inimkaubanduse valdkonnas 2016. aastal ning hinnata teadlikkuse ja hoiakute muutust viimase 2 aasta jooksul.	Jaanika Hämmal, Katre Seema, Alje Roopärg, Anna Pomm, Kaja Ruuben, Maire Nõmmik, Pille Ruul (TNS EMOR)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/soopohise_vagivalda_uuring_2016_aruanne_emor_loplik.pdf
2016	Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring	Uuringu eesmärk on välja selgitada 16-18aastaste Eesti noorte kokkupuude seksuaalse väärkohtlemisega, selle riskitegurid, tagajärjed ning abi saamise viisid juhtunu korral.	Kadri Soo, Maarika Lukk, Mare Ainsaar, Mai Beilmann, Marek Sammul, Gerly Tamm, Kerly Espenberg, Rein Murakas, Triinu Arak, Merli Aksen, Sille Vahaste-Pruul, Dagmar Kutsar (TÜ RAKE).	http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/uuringud-ja-analuusid/laste-ja-noorte-seksuaalse-vaarkohtlemise-leviku-uuring-2015

2016	Asendushoolduselt elluastuvate noorte uuring	Uuringu eesmärk on teada saada, kuidas on toimetunud iseseisvas elus asenduskodu teenuselt ja kasuperedest ellu astunud noored; milline on asenduskodu teenuselt ja kasuperedest peatselt ellu astuvate noorte valmisolek iseseisvaks toimetulekuks ja kuidas tuleks ette valmistada ja toetada asendushooldusel ning asendushoolduselt iseseisvasse ellu astunud noori, et tagada nende edukas toimetulek hilisemas elus.	Liina Osila, Pirjo Turk, Magnus Piirits, Helen Biin, Kristi Anniste, Märt Masso (PRAXIS)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ ja_pered/Asendushooldus/asendushooldus_loppraport_praxis_final.pdf
2016	Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus	Uuringu eesmärk on anda võimalikult põhjalik ülevaade kaasavast hariduskorraldusest Eestis, sh mitmesuguste tugimeetmete efektiivsusest. Täpsemalt on analüüsitud HEV õpilaste senise kaasamise tulemuslikkust, tähenduslikkust ja erinevate osapoolte rahulolu kaasamise korraldusega.	Mari-Liis Räis, Epp Kallaste, Siiri-Lii Sandre (CENTAR)	http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/55400/Pohiraport_final_korr.pdf?sequence=17&isAllowed=y
2016	Vanemlusprogrammi "Imelised aastad" mõjuvaldkondade ning kulude ja tulude analüüs	Uuringu eesmärkideks on (1) kaardistada rahvusvahelise praktika alusel vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ rakendamise võimalik mõju ning selle ulatus erinevates valdkondades; (2) hinnata programmi rakendamisega seotud kulusid ning võimaliku mõjuga kaasnevaid tulusid või kokkuhoitavaid kulusid Eesti kontekstis; (3) töötada välja Eesti konteksti arvestav metoodika programmi kulutulususe hindamiseks; (4) teostada olemasolevate andmete põhjal kulu-tulu analüüs programmi rakendamise kohta Eesti kontekstis; (5) teha järeldusi ja anda soovitusi puuduolevate andmete kogumiseks ning nendel põhineva põhjalikuma kulu-tulu analüüsi läbiviimiseks	Civitta Eesti AS	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/14658241416_Imelised_Aastad_kulu-tulu_analyyysi_raport_2016.pdf
2016	Eesti lastevanemate roll alkoholiennetuses. Ülevaade ennetusprogrammi „Efekt“ tulemustest	Uuringu eesmärk on aru saada, kuidas lapsed ja lastevanemad tänases Eestis uimastitest mõtlevad ja kuidas käituvad	Triin Sökk, Mariliis Tael-Öeren	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/14610533971_Eesti_lastevanemate_roll_alkoholiennetuses_ylevaade.pdf

2017	Kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamine ja jätkusuutlik arendamine.	Uuringu eesmärk on saada regioone arvestav ülevaade KOV-ide lastekaitsetöö sisust ja KOV-ide võimekusest osutada oma piirkonna lastele ja peredele kvaliteetset abi.	Age Viira	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku_tasandi_lastekaitsetoo_tulemuslikkuse_suurendamine_ja_jatkusuutlikarendamine.pdf
2017	Eestisse tagasi pöörduvate perede laste õppima asumine	Uuringu peamiseks eesmärgiks on selgitada välja ning kaardistada raskused ja väljakutsed, millega Eestisse tagasipöördunud lastega pered hariduse valdkonnas kokku puutuvad. Lisaks tuuakse uuringu käigus välja tagasipöördumisega seotud positiivsed kogemused. Uuringu läbiviimiseks on kaasatud kolm sihtrühma – tagasipöördunud pered, üldhariduskoolid ja valdkonna arendamise spetsialistid.	Civitta Eesti AS	https://www.hm.ee/sites/default/files/aruanne_0.pdf
2017	2–12-aastaste laste vanemate tajutud kompetentsus ja käitumisraskuste esinemine lastel	Uuringu eesmärgiks on kaardistada laste käitumisraskustega ning vanemate rahulolu ja enesetõhususega seotud näitajate seisuga Eestis.	Aire Trummal (TAI)	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/149665928820_Lastevanemate%20uuringu%20raport_05.2017.pdf

2017	Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ pilootprojekti tulemused	Uuringu eesmärk on selgitada välja vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ pilootprojekti tulemused. Tulemused näitavad, et Eestis vanemlusprogrammi rakendamisel saavutatud muutuste tase on analoogne ka teistes Euroopa riikides saavutatuga ning antud koolitust on võimalik Eesti kontekstis tulemustikult pakkuda. „Imelised aastad“ vanemlusprogrammi näol on tegemist hästi väljaarendatud sekkumisega, mis annab soovitud tulemusi erinevates kultuurikontekstides ning erinevate perekondade puhul.	Aire Trummal (TAI)	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/149605567185_Vanemlusprogrammi%20piloodi%20tulemuste%20raport_05.2017.pdf
2017	Alkoholireklaamide märkamise noorte sihtrühmas: september 2016 - mai 2017	Aruanne annab ülevaate alkoholireklaamide märkamise kohta alaealiste sihtrühmas. Vaatluse all on 2016/2017. a telehooaja uuringu andmed 4-17aastaste seas vahemikus 1.09.2016+31.05.2017. Aruandes on välja toodud ka võrdlus 2010/2011. a uuringu tulemustega.	Tervise Arengu Instituut, Kantar Emor	https://intra.tai.ee/images/prints/documents/151211733192_Alkoholireklaamide_markamine_noorte_sihtruhmas_2016_2017.pdf
2017	Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring	Uuringu eesmärk on kaardistada puudega lastega perede toimetulek ja vajadused.	Epp Kallaste, Ailen Lang, Marko Sõmer, Siiri-Liis Sandre, Sten Anspal, Vaike Vainu (CENTAR)	https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/puuetega_lastega_perede_toimetuleku_uuringu_raport_1_oppversioon_par_28.02.18.pdf

4. Valdkondlikud strateegiad ja seadusandlikud muudatused

Euroopa Liit on lapse õiguste kaitse sätestanud **Euroopa Liidu põhiõiguste hartas** (Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2010). Kuigi Euroopa Liit ei ole ÜRO lapse õiguste konventsiooniga liitunud on kõik EL-i liikmesriigid mainitud konventsiooni ratifitseerinud ning EL lähtub oma poliitikas ÜRO konventsioonis sätestatud lapse õiguste põhimõtetest. Euroopa Komisjon andis 2013. aastal oma sotsiaalsete investeeringute paketi majanduskasvu ja ühtekuuluvuse edendamiseks ka **soovituse „Investeerides lastesse aitame neil välja rabeleda ebasoodsate olude ringist“** (Euroopa Komisjon 2013), mis andis suuniseid liikmesriikidele võitlemaks laste vaesuse ning sotsiaalse tõrjutusega võttes kasutusele vastavaid meetmeid. Alates 2006. aastast on Euroopa Nõukogu lapse õiguste ja huvide kaitsmise poliitika sätestanud vastavasisulistest strateegiates. **2012-2015 lapse õiguste strateegia** prioriteetideks olid: 1) lapsesõbralike teenuste ja süsteemide edendamine; 2) igasuguse lastevastase vägivalda elimineerimine; 3) abivajavale lapsele tema õiguste garanteerimine; ning 4) laste osaluse edendamine (Euroopa Nõukogu 2011). Märtsis 2016 võeti vastu **lapse õiguste strateegia 2016-2021**, milles osalt säilisid senised prioriteedid, kuid lisandus ka uusi prioriteete: 1) võrdsete võimaluste tagamine kõikidele lastele; 2) laste osaluse edendamine; 3) jätkuv lastevastase vägivalda elimineerimine; 4) lastesõbralik justitsüsteem kõikidele lastele; ning 5) laste õiguste kaitse digitaalkeskonnas (Euroopa Nõukogu 2016). Samuti uuendati 2017. aastal 2007. aastal vastuvõetud Euroopa Ülemkogu lapse õiguste kaitse suuniseid **„EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child“**, mis lähtub põhimõttest „leave no child left behind“, mille eesmärk oli kinnitada Euroopa Liidu jätkuvat pühendumist lapse õiguste kaitse eest seismisel (Euroopa Ülemkogu 2017). Lapse õigused on osa ka 2017. aastal vastu võetud **Euroopa Sotsiaalõiguste sambast**, keskendudes laste õigusele kvaliteetsele ning tasukohasele alusharidusele ning kaitsele vaesuse eest, kus eraldi rõhutatakse ebasoodsatest oludest pärit laste võrdsete võimaluste tagamiseks vajalikke meetmete rakendamist (Euroopa Komisjon 2017a). Viimastel aastatel on tulenevalt immigratsioonikriisist Euroopa Liit pööranud rohkem tähelepanu rändekriisist kannatada saanud lastele ning inimkaubandusevastasele võitlusele (Euroopa Komisjon 2017b).

Eesti lähtub laste õiguste tagamisel **ÜRO lapse õiguste konventsioonist** ning lapse õiguste alast tegevust eri valdkondades suunavaks strateegiadokumendiks on **„Laste ja perede arengukava 2012-2020.“** Samuti on lapse õiguste seisukohast oluliseks strateegiadokumendiks **„Vägivalda ennetamise strateegia 2015-2020“**, mille üheks eesmärgiks on ennetada ja vähendada nii laste ja noorte riskikäitumist kui ka nende vastu suunatud vägivalda. **Eesti elukestva õppe strateegia 2020** dokumendis on käsitletud laste ja noorte võrdsete võimaluste tagamise võimalusi, et kindlustada kõikidele lastele ligipääs haridusele. **Rahvastiku tervise arengukavas 2012-2020** on olulisel kohal sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine tervises sh laste tervisekäitumise kujundamine ja laste kaitsmine terviseriskide eest.

Kõige suurem ja olulisem lapse õigusi mõjutav muudatus kahe uuringu vahepealsel ajal Eestis toimus 2014. aastal, kui võeti vastu uus **lastekaitseadus**, mis hakkas kehtima alates 1. jaanuarist 2016. Eelmise lastekaitseaduse puhul toodi välja kolme laadi probleeme: 1) laste üldise heaoluga seotud probleemid nagu varase märkamise ja õigeaegse sekkumise puudumine ning keskendumine tagajärgedega toimetulemisele, laste ebapiisav väärtustamine, laste väärkohtlemine ning perede ja vanemluse ebapiisav toetamine; 2) lapse heaolu toetava süsteemiga seotud probleemid nagu puudulik

koostöö riigi ja kohalike omavalitsuste ning erinevate valdkondade vahel, professionaalsete lastekaitsetöötajate nappus ja puudulik lapse õiguste ja laste hoolekandeteenuste järelevalve; 3) kehtiva regulatsiooniga seotud probleemid nagu seaduse vananemine, deklaratiivsus ning abstraktsus (vt Seletuskiri LaKS-i eelnõu juurde). Uue seaduse eesmärk oli adresseerida mainitud probleeme, mis tähendas, et uues seaduses sätestati lapse õiguste kaitse ja heaolu tagamise põhimõtted ning erinevate osapoolte kohustused ja vastutused, aga ka järelevalve mehhanismid nende põhimõtete elluviimiseks. Muuhulgas pöörati erilist tähelepanu abivajavale lapsele ning varasele märkamisele (ibid). Samuti on uues seaduses selgelt määratletud, et lapse igasugune väärkohtlemine, sh füüsiline karistamine, on keelatud (ibid). Lisaks sätestab uus seadus lastekaitsekorralduse ja seab erinevatele osapooltele konkreetsed ülesanded. Muuhulgas luuakse kohaliku tasandi tegevuse toetamiseks riiklik lastekaitseüksus, mille ülesanne on lapse heaolu tagamiseks koordineerida koostööd riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste vahel, samuti lastekaitsealast koostööd eri valdkondade vahel. Samuti luuakse lastekaitsetöötajatele riiklik täiendkoolitussüsteem ning toetatakse lastekaitsetöötajate töönoustamist (ibid). Alates 2020. aastast hakkavad lastekaitsetööd tegevatele ametnikele kehtima kindlad nõudmised, sh nõue omada kõrgharidust (LaKS). Samuti kohustab uus seadus lapse õiguste tagamiseks järelevalvet tegema nii Sotsiaalkindlustusameti, Tarbijakaitseameti kui ka kohaliku omavalitsuse, andes viimasele muuhulgas ettekirjutuse tegemise õiguse (Seletuskiri LaKS-i eelnõu juurde).

Eestil on ÜRO lapse õiguste konventsioonijärgne kohustus esitada iga viie aasta tagant konventsiooni järelevalveorganile, ÜRO Lapse Õiguste Komiteele riiklikku olukorda kirjeldav aruanne. Viimane aruanne esitati 2014. aastal ning 2017. aasta märtsis avaldas komitee **Eesti riigipõhised soovitused**, mis küll kiitsid uue lastekaitseaduse vastuvõtmist, kuid rõhutasid, et seadusest üksi ei piisa ning soovitasid Eestil kehtestada vajalikud määrused ja teha ka eelarvelised eraldised kehtivate seadusandlike meetmete, sh lastekaitseaduse, tulemuslikuks rakendamiseks (Saar ja Gornischeff 2017). Lisaks hõlmasid komitee soovitused lastega seonduvate andmete kogumise parandamist, lastega töötavate spetsialistide koolitamist, väärkoheldud laste abistamist, võitlust koolivägivalla vastu, tugispetsialistide palkamist, noorte Eesti kodakondsuse omandamisega seotud probleemide lahendamist ning kohalike omavalitsuste kohustusi lastekaitsetöötajate ametikohtade loomise osas (ibid).

Lisaks lastekaitseadusele on valdkonnas toimunud teisigi olulisi lapse õigustega seotud põhimõttelisi muudatusi. 2013. aastal võttis Eesti üle direktiivi 2011/93/EL mis käsitleb **laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust** (Riigikogu pressiteade 21.11.2013). Samuti võeti 2013. aastal üle direktiiv, milles käsitletakse **inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset** (2011/36/EL). 2015. aastal jõustus ka **Euroopa Nõukogu inimkaubandusvastane konventsioon** Eestis, mille raamistik hõlmab nii inimkaubanduse ennetamist, koostöökohustust erinevate poolte vahel kui ka vajadust pakkuda ohvritele kaitset ja abi (Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon). 2015. aasta mais võttis Riigikogu vastu seadusemuudatuse, millega **langetati kohalike omavalitsuste valimistel valimisiga 16. eluaastale**, mis suurendas noorte osakaalu valimisõigust omavate inimeste seas (Riigikogu pressiteade 06.05.2015). Septembris 2017 kiitis valitsus heaks **vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi esimese etapi muudatused** kehtestades muuhulgas vaid isadele mõeldud vanemapuhkuseks senise 10 päeva asemel 30 päeva, mille eesmärk on julgustada isasid rohkem vanemapuhkusele jääma ning seeläbi aidata kaasa isade osalemisele väikelaste elus (Sotsiaalministeeriumi pressiteade 27.09.2017). Aprillis 2018 otsustas valitsus riigi eelarvestrateegia koostamisel tagada püsirahastuse **vanemlusprogrammile „Imelised aastad“**, mis on mõeldud 3-8aastaste laste vanematele, kes vajavad tuge ja soovivad õppida, kuidas laste kasvatamisega paremini toime tulla (Sotsiaalministeeriumi pressiteade 01.06.2018).

5. Uuringu sihtrühm

Lapse õiguste ja vanemluse uuringu sihtrühma moodustab laiemalt kogu Eesti elanikkond, mida on töö teostatavuse huvides piiritletud. Uuringul on kaks peamist alarühma – täiskasvanud ja lapsed, mis jagunevad omakorda alagrupideks.

- Täiskasvanud elanikkonna sihtrühma üldkogumi moodustavad 18-74aastased inimesed, kes jagunevad kaheks alagrupideks:
 - Alaealise lapse või lastega vastajad – vastajad, kellel on vähemalt üks kuni 17aastane (k.a) laps, sh lapsed, kes ei ela koos vastajaga ja elukaaslase või abikaasa lapsed, kes elavad vastajaga koos.
 - Alaealiste lasteta vastajad – vastajad, kellel ei ole ühtegi 17aastast või nooremat last (arvestatakse ka elukaaslase lapsi, kes elavad vastajaga koos).
- Laste sihtrühma üldkogumi moodustavad 4.-11. klassis õppivad lapsed, kes jagunevad vastavalt vanusele (küsitlusankeedi täitmiseks vajalikele võimetele) omakorda kaheks alagrupideks:
 - 4.-6. klassis ehk II kooliastmes õppivad lapsed.
 - 7.-11. klassis ehk III ja IV kooliastmes õppivad lapsed.

Uuringu raames ei ole võimalik süvitsi käsitleda n-ö riskirühmi ning nendega seonduvaid probleeme (nt puudega lapsi, kriminaalse käitumisega lapsi, kodutuid jms). Nende rühmade ning nende spetsiifilise olukorra käsitlemise vajadusel on tarvis läbi viia täiendavaid uuringuid.

6. Uuringu eeltöö ja ankeedid

6.1. Küsitlusankeetide kohandamine

Küsitlusuuringu läbiviimisel kasutati alusena 2012. aastal Riigikantselei ja Sotsiaalministeeriumi tellimisel Praxise poolt välja töötatud küsitlusankeete nii täiskasvanud elanikkonnale kui ka õpilastele (Karu jt 2012). Ankeete kohendati tuginedes 2012. aasta uuringu kogemustele ja metoodikaaruandes toodud ettepanekutele, uuringumeeskonna ning tellija sisendile ja ankeete testinute kommentaaridele. Kokku kasutati praeguses uuringus kolme ankeeti – üks täiskasvanutele ning eraldi ankeedid nooremale ja vanemale laste vanuserühmale. Laste ankeedid erinesid omavahel ühe küsimuse ning üksikute alaküsimuste olemasolu poolest. Täiskasvanute ankeedis olid osad küsimused vaid lapsevanematele, kellelt uuriti täiendavalt vanemlusega seotud hoiakute ja kogemuste kohta.

Laiemalt saab ankeetides tehtud muudatused jagada küsitlemise vormist tulenevateks muudatusteks, sõnastuse lihtsustamiseks ning küsitlusankeetide ühtlustamiseks.

1. 2012. aasta uuringus kasutati nii täiskasvanute kui ka laste küsitlemiseks isetäidetavaid paberankeete. **Praeguses uuringus toimus andmekogumine elektrooniliselt** vastavalt uuritavale sihtrühmale kas CAPI³ või CAWI⁴ meetodil või nende kombineerimisel. Seejuures tuli ankeetide kohandamisel teisele formaadile silmas pida, et säiliks võrreldavus 2012. aasta küsitlusega.
2. Kohendati uuringu sihtrühmade vanusepiire. Eelmisel juhul täitsid nooremate laste ankeeti 4.-7. klassi ehk nii II kui ka osaliselt III kooliastme lapsed. Vanemate laste ankeeti täitsid 8.-12. klassi lapsed, kus 12. klassi korral oli tegemist juba täisealiste vastajatega. Praeguses uuringus nihutati vanusepiire selliselt, et **nooremate laste ankeeti täitsid seekord 4.-6. klassi lapsed ning vanemate laste oma 7.-11. klassi vastajad**.
3. Eelmise lapse õiguste ja vanemluse uuringu läbiviimisel selgus, et nooremal vanuserühmal oli kohati küsitlusankeedi täitmine keeruline seoses laste erineva lugemiskiiruse ja kirjaliku teksti mõistmise tasemega. Samuti vajasid mõned noorema vanuserühma lapsed abi küsimuste ja vastusevariantide lahtimõtestamisel. Selle vältimiseks, **küsitlustöö lihtsustamiseks ning andmete kvaliteedi tõstmiseks viis uuringu korraldaja seekord noorema vanuserühma laste küsitluse läbi meetodil, mis kombineerib silmast-silma intervjuud elektroonilise ankeedi täitmisega väikeses (kuni viiest lapsest) koosnevas grupis**.
4. Eelmises uuringus esines mitmeid erinevusi täiskasvanutele ja lastele esitatud analoogsete küsimuste vastuseskaalas, mis nüüd võrreldavuse eesmärgil ühtlustati.
5. Oluliselt lihtsustati ja ühtlustati laste ankeetide sõnastust. Küsimustest eemaldati mitmekordsed eitused, samuti lihtsustati võimalusel pikki põimlauseid või keerukamaid lausekonstruktsioone sisaldavaid lauseid.

Enne andmekogumise algust viis uuringu teostaja läbi testküsitluse kuue II kooliastmes õppiva lapsega (nii eesti- kui ka venekeelsele ankeedile vastajad), et leida võimalikud probleemid ankeedi ja vastuste

³ Computer Assisted Personal Interview – silmast-silma intervjuu, kus küsitleja esitab küsitlusele küsimused ja vastusevariandid ning seejärel sisestab küsitlusele ise või küsitleja valitud vastused arvutiprogrammi.

⁴ Computer Assisted Web Interview – küsitlusele täidab küsitlusankeedi iseseisvalt arvutiprogrammis/veebilehel.

struktuuris või küsimuste esitamise sõnastuses. Ankeete testiti ka vanema vanuserühma ning täiskasvanute hulgas. Mitu testijat tõi välja probleeme elektroonilise ankeedi suunamistega, st nähti küsimusi, mida ei oleks pidanud eelnevale tuginedes nägema. Nii laste kui ka täiskasvanute seas esitati kommentaare ka ankeedi liigse pikkuse kohta, mis võib potentsiaalselt kaasa tuua selle, et viimastele küsimustele vastamisel ei anta väsimusest enam sisulisi vastuseid, vaid valik langetatakse suvaliselt. Kui suunamis- ja sõnastusprobleemid lahendati testperioodi ajal koostöös uuringu tellija ja küsitlusfirma Norstatiga, siis ankeedi mahuprobleem vajab jätkuvalt adresseerimist uuringu järgmist läbiviimist planeerides.

6.2. Küsitlustöö koordineerimine

6.2.1. Küsitluse värbamine ja koolitamine

Täiskasvanud elanikkonna ja laste küsitluse läbiviimisel tegi Mõttekoda Praxis koostööd Norstat Eesti AS-iga (edaspidi Norstat), kellelt telliti küsitlemine ja andmete kogumine. Koostööd Norstatiga koordineerisid Praxise projekti- ja küsitlusjuht. Viimane oli kaasatud, et lisaks koostöö koordineerimisele tagada ka küsitlustööde korraldamine, õigeaegne läbiviimine ning kvaliteet. Samuti oli küsitlusjuhi ülesandeks tagada infovahetus ning vajalikud tegevuste kooskõlastamised Sotsiaalministeeriumi ning Norstati vahel.

Küsitluseks kasutas Norstat oma küsitluse võrgustikku. Küsitluse värbamine toimub Norstatis põhiliselt CV Keskuse ja oma töötajate soovitude vahendusel. Kõik valituks osutunud küsitlused läbivad ettevõttes esmase küsitluse koolituse ning hiljem korduskoolitusi. Küsitluskoordinaatoritel on küsitlusega aastaringsest pidev kontakt. Enne iga uuringuprojekti algust juhendatakse küsitluseid konkreetse uuringuprojekti osas.

Käesoleva uuringu jaoks juhendati küsitluseid küsitluskoordinaatori poolt enne küsitluse algust ning küsitluse jooksul toimus jooksev konsultatsioon. Sealjuures pöörati eraldi tähelepanu uuringu sihtrüma eripärast tulenevatele küsimustele (nt lapse õiguste ja emotsionaalse heaolu tagamisele küsitlustöö käigus). Küsitluse esialgse juhendamise käigus määratleti uuringu võtmenõuded ning eesmärk, analüüsi koos Praxise küsitlusjuhi ja küsitlusega võimalikke takistusi ning töö teostamise parimat võimalikku viisi. Jooksva konsulteerimisega tagati ilmnevate probleemide operatiivne lahendamine, mille juures konsulteeriti ka Praxise küsitlusjuhiga.

6.2.2. Valimi moodustamine

TÄISKASVANUTE KÜSITLUS

Lapse õiguste ja vanemluse uuringu täiskasvanute küsitluse üldkogumiks on 18-74 aastased inimesed. Kuna üheks uurimisteenaks olid vanemlikud praktikad, siis lisaks üldisele esinduslikkusele moodustati valim sarnaselt eelmisele uuringule selliselt, et vastajate hulgas oleks ligikaudu pooled alaealiste laste vanemad. Seega **eristatakse kaks täiskasvanud elanikkonna rühma:**

- **alaealise lapse või lastega vastajad.** Vastajad, kellel on vähemalt üks laps, kes on kuni 17aastane (kaasaarvatud), sh lapsed, kes ei ela vastajaga koos ja elukaaslase või abikaasa lapsed, kes elavad vastajaga koos);
- **alaealiste lasteta vastajad.** Vastajad, kellel ei ole ühtegi kuni 17aastast last (st vastajal ei ole alaealisi lapsi, kes elaks temaga koos sh arvestatakse ka elukaaslase lapsi).

Üle-eestilise esindatuse ning 2012. aastal läbi viidud uuringuga võrreldavuse tagamiseks on sarnaselt eelmise uuringuga valimis esindatud kõigi piirkondade elanikud, samuti arvestatakse vanuselise ja soolise jaotusega ning vastajate rahvusega. Täiskasvanud elanikkonna üldkogumi kirjeldamisel ja andmete hilisemal kaalumisel lähtuti Eesti Statistikaameti 2018. aasta andmetest. Sellisel moel on garanteeritud uuringutulemuste üldistatavus kogu vastavaealisele elanikkonnale.

Täiskasvanud elanikkonna küsitlemise esialgne minimaalne valimimaht oli 1000 inimest, ent küsitlustöö käigus koguti erinevate vanuserühmade esindatuse tagamiseks vastuseid kokku 1248 inimeselt. Valimi tegemiseks jaotati üldkogum valimi kihtideks soo (mehed, naised), vanuse (18-24; 25-49; 50-74), rahvuse (eesti, vene, muu) ning alaealiste laste olemasolu alusel – viisil, mis suurima tõenäosusega võimaldaks neid kihte uuritavate tunnuste alusel võrrelda. Kokku saadeti täiskasvanutele 3927 vastamiskutset, neist ankeedi avas 1862. **Ankeedi avanutest oli vastamise määr 67% ning kõigist kutse saanutest 32%.**

Täiskasvanud elanikkonna küsitluses kaasati võrdselt alaealiste lastega (nii bioloogiliste kui ka vastajaga koos elavate abikaasa/elukaaslase lastega) vanemaid ning ilma alaealiste lasteta vastajaid. Kuna ei ole täpselt teada statistikat, kui palju on Eestis 18-74aastaseid inimesi, kes osalevad oma abikaasa/elukaaslase laste kasvatamisel, siis kasutati statistilist lähendust, milles arvestati, et igal lapsel on kaks vanemat. Seejuures eeldati, et üksikvanemad ning kasuvanemad (ehk olukorrad, kus lapsel on vähem kui kaks vanemat ning olukorrad, kus lapse kasvatamise eest vastutavad rohkem kui kaks täiskasvanut) tasandavad oma arvukusega üksteist ära. Sellise lähendusega saab öelda, et Eestis on ligikaudu 250 000 0-17aastasel lapsel 500 000 lapsevanemat, mis moodustab ligikaudu poole kõigist 18-74aastastest Eesti elanikest.

LASTE KÜSITLUS

Laste küsitlus viidi läbi II-IV kooliastme (4.-11. klass) õpilaste hulgas 50 Eesti üldhariduskoolis. Erinevalt 2012. aasta uuringust jäeti sel korral valimist välja 12. klass, kuna selles vanuses noored (18-19aastased) on juba kaetud täiskasvanute küsitlusega ning nende kaasamisel toimuks ühe grupi andmete kogumine kahe ankeediga paralleelselt.

Laste valimi **üldkogumiks** on kõik Eesti 4.-11. klassis õppivad õpilased. Üle-eestilise esindatuse ning 2012. aastal läbi viidud uuringuga võrreldavuse tagamiseks on sarnaselt eelmise uuringuga valimis proportsionaalselt esindatud kõigi piirkondade õpilased, samuti arvestati vanuselise (kooliastmed ja klassid) ja soolise jaotusega ning kooli (vastajate) õppekeelele. Üldkogumi kirjeldamisel ja valimi mudeli koostamisel lähtuti Eesti Hariduse Infosüsteemi ja Statistikaameti 2017/18. õppeaasta andmetest õpilaste soo, piirkondliku paiknemise ja klassidevahelise jaotuse kohta.

Laste valim moodustati kahes etapis – esmalt valiti stratifitseeritud juhuvaliku alusel välja koolid, kus küsitlus läbi viiakse, seejärel koolide sees klassikomplektid, keda küsitletakse. Küsitlemise esialgne minimaalne valimimaht oli 1000 last ning 50 kooli, lõpuks koguti piirkondliku esindatuse saavutamiseks vastuseid 1110 noorelt 52 koolist. Koolid valiti välja juhuslikult vastavalt regionaalsele jagunemisele

jälgides samal ajal, et nende regionaalne jagunemine vastaks kogu õpilaste populatsioonile. Kui koolijuhid vastamisest keeldusid, asendati kool samaväärse kooliga varunimekirjast.

Lisaks võrreldavusele rahvastikuga seati laste küsitlemisel eesmärgiks, et igast klassiastmest kuuluks valimisse vähemalt 100 õpilast. Samuti seati minimaalne kvoot vene õppekeele koolide vastajatele, kelle minimaalne planeeritud valim oli vähemalt 200 last. Selle põhjuseks oli asjaolu, et lisaks vene õppekeele koolidele on vene rahvusest lapsi ka eesti õppekeele koolides ning suurema vene õppekeele koolide osakaalu korral oleks nihkunud paigast kogu valimi rahvuslik jaotus, mille vastavust üldkogumi rahvuslikule jaotusele samuti jälgiti.

6.2.3. Eelteavitused

Toimuvale üle-eestilisele küsitlusuuringule laiema fooni loomiseks ja tähelepanu pööramiseks korraldas uuringu läbiviija koostöös Sotsiaalministeeriumiga meediale pressiteate (vt Lisa 1. Pressiteade), milles anti ülevaade uuringu sisust, eesmärkidest ning sellest, mille tarvis uuringu tulemusi kasutatakse. Ministeeriumi ning Praxise veebis ning sotsiaalmeedias avaldatud teadet kajastati raadios, televisioonis ja trükimeedias⁵.

Koolijuhtidele valmistati nii eesti kui ka vene keeles ette teavituskirjad (Lisa 2. Teavituskiri koolidele). Teavituskirjas toodi esile küsitluse sihtrühm, eesmärk, küsitlusele kuluv aeg ning võimalus tutvuda sama uuringu varasemate tulemustega. Üldhariduskoolidele edastatava pöördumise palvega küsitluses osaleda, mis saadeti koolijuhtidele kaaskirjana, koostasid ja allkirjastasid ka Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna ning analüüsi ja statistika osakonna juhatajad.

Uuringusse sattunud laste vanematele koostati eesti- ja venekeelsed teavitused, kus tutvustati sarnaselt eeltoodule uuringu eesmarke, sihtrühma ja korraldust (Lisa 3. Teavitus uuringust lapsevanemale Vanematele saadetud kirjas toodi üheselt välja võimalus lapse küsitlemisest keelduda.

Eraldi infoleht koostati ka küsitlust klassides juhendavale Norstati töötajale (Lisa 4. Küsitlaja infoleht). Teabelehes oli toodud küsitluse üldine tutvustus, küsitluse tutvustus lastele, küsitlaja ülesanded ja talle ning klassiõpetajale seatud piirangud küsitluse ajal.

6.2.4. Andmete kogumine

TÄISKASVANUTE KÜSITLUS

Täiskasvanud elanikkonna veebiküsitlus (CAWI meetodil⁶) viidi läbi perioodil aprill-mai 2018 Norstati hallatavas ja arendatavas veebipaneelis. Paneeli liikmed värvatakse 95% ulatuses telefoniküsitluste ja üle-eestiliste uuringute raames juhuvaliku alusel. Liikmeskond on esinduslik⁷ kogu Eesti elanikkonna suhtes ja piisavalt suur võimaldamaks valimi täitumist. Kuna Norstat omab detailselt ülevaadet küsitluspaneeli liikmeskonna sotsiaaldemograafilistest taustatunnustest, oli võimalik küsitluskutsete saatmist suunata kindlatele valimikihtidele. Viimane võimaldas küsitlusperioodi ajal korraldada sihitud

⁵ 27.03. Raadio Kuku „Saade“; ETV „Terevisioon“; Postimees.

⁶ *Computer Assisted Web Interview* – küsitletav täidab küsitlusankeedi iseseisvalt arvutiprogrammis/veebilehel.

⁷ Norstati veebipaneeli kuulub Eestis kokku 23 000 liiget, kes on kõik andnud nõusoleku osaleda erinevates Norstati poolt korraldatavates uuringutes. Paneel vastab ESOMAR'i 28. printsiibile kvaliteedi osas. Veebiküsitluste läbiviimiseks kasutab Norstat rahvusvahelist tarkvaraplatvormi Confirmit.

lisavärbamist valimi alaesindatud gruppide lõikes. Küsitluskutse koos ankeedi lingiga saadeti veebipaneeli liikmetele elektrooniliselt ning küsimustikku sai täita nii arvuti kui ka kõikide nutiseadmete teel.

Küsitluse toimumisel said veebipaneeli liikmed kutse uuringusse, kuid küsitletaval jäi alati võimalus uuringus osalemisest loobuda. Kõigile vastajatele loodi unikaalsed lingid, mis olid seotud nende taustatunnustega. Sedalaadi tehniline lahendus võimaldas operatiivselt jälgida, kuidas jagunevad vastused sihtrühmade lõikes ning millistele gruppidele oli vaja juurde saata uuringukutseid või meeldetuletusi. Kogutud vastuseid kasutati anonümiseeritult, st vastuseid ei seostatud vastaja nime, e-posti aadressi ega ühegi muu isiku tuvastamist võimaldava identifikaatoriga.

Kuna antud küsitluse puhul oli tegemist keskmisest pikema ankeediga, siis oli respondentil võimalik oma vastused salvestada ja hiljem vastamist jätkata. See tagab vastajatele võimaluse puhata. Kuna väsimuse või psüühilise ülekoormuse korral võivad vastajad anda läbimõtlematud või valesid vastuseid, on küsitluse katkestamine üks võimalus tõsta uuringus kogutavate andmete kvaliteeti.

LASTE KÜSITLUS

Valimisse sattunud koolide kontaktandmete saamiseks kasutati EHIS-es olevat andmebaasi ning koolide kodulehekülgi. Küsitlus viidi läbi 2018. aasta aprillis ja mais. Esimestel nädalatel võeti kooli kontaktisikutega (huvijuhi või direktoriga) ühendust peamiselt e-posti teel eesti või vene keeles. Sellisel meetodil uuringu läbiviimiseks nõusoleku küsimine osutus ebaefektiivseks suure ajakulu ja madala koolide nõustumismäära tõttu (vt ka ptk 9. Soovitused järgmise kordusuuringu läbiviimiseks), mistõttu muudeti andmekogumise käigus lähenemine kaheastmeliseks. Esmane kontakt võeti endiselt kirja teel, ent kui vastust kahe ööpäevaga ei saadud, siis helistati nõusoleku saamiseks otse kooli.

Kokku osales uuringus 52 kooli, millest 12 olid vene õppekeelega koolid. Uuringust jäid välja koolid, kellega ei õnnestunud saada kontakti või kes keeldusid osalemisest, kokku keeldus 4 ja loobus 24 kooli. Korduvate keeldumise põhjustena toodi välja:

- Muude uuringute toimumine samal ajal, mistõttu koolid olid teiste uuringutega juba koormatud;
- Prioriteedina nähti osalemist kooli pidaja (enamasti kohaliku omavalitsuse), SA Innove või Haridus- ja Teadusministeeriumi uuringutes;
- Ebasobiv aeg – eelistati aega oktoobrist kuni märtsini, kui ei ole eksameid ning teisi uuringuid.

Kooliga ühenduse võtmisel jagati koolide kontaktisikutele uuringu teostaja koostatud teavituskirju (sh ka Sotsiaalministeeriumi kaaskiri) ja tutvustati uuringu eesmärke. Pärast küsitluse läbiviimisega nõustumist aitasid kontaktisikud omakorda koostöös uuringu teostajaga tagada valimisse sattunud laste vanemate teavitamise küsitluse toimumisest, selle eesmärkidest, andmekogumise viisist ning oodatavatest tulemitest. Kooli kontaktisik edastas lapsevanematele teavituskirja (vt Lisa 3. Teavitus uuringust lapsevanemale). Kui lapsevanem ei olnud nõus, et tema laps uuringus osaleb, siis teavitas ta sellest kooli ning seda last uuringusse ei kaasatud. Ka lapsi teavitati enne küsitluse algust võimalusest igal hetkel küsitluses osalemisest keelduda. Osalemisest keeldusid peamiselt lapsevanemad ning kokku keelduti 33 korral: nooremate laste puhul oli 13 keeldumist, vanemate laste puhul 20.

Küsitlused viidi läbi 2018. aasta aprillis ja mais mõne ainetunni raames arvutiklassis. Kuna küsitlused koolides toimusid eri aegadel, oli Norstatil võimalik jooksvalt jälgida ja korrigeerida õpilaste,

klassikomplektide või koolide valikut värvates vajadusel sihistatult juurde neid koole ja õpilasi, kes on vastanute seas alaesindatud.

Andmete kogumise viisid vastajate emakeeles läbi 15 küsitajat, kelle tegevust koordineeris jooksvalt küsitluse läbiviija küsitluskoordinaator Norstatist ja vajadusel toetas projektimeeskonna küsitlusjuht Praxisest. Enne uuringu läbiviimist viidi küsitajatele läbi spetsiaalne koolitus laste ja noorte küsitlemiseks⁸ ning anti neile uuringumeeskonna koostatud küsitaja juhend. Küsitajate hulgas oli ka vene keelt kõnelevad inimesi, et tagada kvaliteetne andmekogumine ja sujuv suhtlus vene õppekeelega koolides.

Küsitlus viidi läbi kooli arvutiklassides, kasutades vastavalt küsitletavate vanusele kahte erinevat küsitlusmeetodit:

- 1) **Arvutil juhitud personaalintervjuu (CAPI) meetod grupis** II kooliastme ehk 4.-6. klassi õpilaste küsitlemise puhul. Meetod valiti suuresti 2012. aasta uuringu läbiviimisel saadud kogemust arvestades, kuna II kooliastme õpilastel oli 2012. aasta uuringus kohati raskusi ankeediküsimuste ja valikvastuste mõistmisel ning probleeme lugemiskiiruse ja tähelepanu hajumisega. Väljapakutud CAPI meetodi kohaselt küsitles üks küsitaja väikest, kuni viiest õpilasest koosnevat, gruppi korraga. Küsitaja luges küsimused ja vastusevariandid õpilastele ette, aitas vastajatel vajadusel küsimusi ja vastusevariante tõlgendada, misjärel said lapsed iseseisvalt oma vastuse valiku teha elektroonilises ankeedis. Küsitajaid koolitati pöörama tähelepanu sellele, et nad ei suunaks laste antavaid vastuseid ning samuti märkaks ja takistaks lastevahelist suhtlust.
- 2) **Küsitaja poolt juhendatud internetiküsitlus (CAWI)** koolide arvutiklassides 7.-11. klassi õpilaste puhul. Praxisest varasem kogemus 2012. aasta uuringu läbiviimisel kinnitas, et alates III kooliastmest (7. klassi õpilastest) ei olnud vastajatel ankeetide iseseisva täitmisega probleeme, samuti olid 13-14aastased õpilased võimelised täitma mõnevõrra pikemat, vanemale vanuserühmale suunatud, küsitlusankeeti. Ka laste küsitlemist uurinud teadlased toetavad, et lapsed alates 12-13. eluaastast on võimelised vastama juba sarnastele küsitlustele (küsitlusmetoodika, küsimuste sõnastus ja struktuur, vastuste andmise loogika) nagu täiskasvanud respondendid (Borgers jt 2000, de Leeuw 2005). Sellest tulenevalt oli aja ja kulude kokkuhoiu eesmärgil mõistlik vanemaid õpilasi küsitleda klassigruppide kaupa. Tagamaks lõplikult, et kõik küsitletavad saavad ankeedis esitatud küsimustest ja vastusevariantidest aru ning vältimaks võimalikku õpetajate mõju antavatele vastustele, viibis küsitaja küsitluse ajal koos õpilastega arvutiklassis ning oli valmis igal hetkel aitama küsimuste tõlgendamisel või veebiankeedi täitmisel. Taaskord hoiduti rangelt vastuste suunamisest.

Vastavalt 2012. aasta uuringuga saadud kogemustele planeeriti mõlema laste ankeedi täitmise ajaks kuni üks koolitund (40-45 minutit). Pikem ankeedi täitmine ei ole õpilastele jõukohane, seda on keeruline korraldada seoses kooli õppetöö loogikaga ja see läheks vastuollu laste heaolust kinnipidamise põhimõttega. Planeeritud ankeedi täitmise aeg oli lähedal ka tegelikule keskmisele, kuna 75% õpilastest täitsid ankeedi vahemikus 25-45 minutit. Mitmes koolis mõjutas vastamist ning vastamisaega katkendlik internetiühendus ning ühes koolis muud arvutitega seotud tehnilised probleemid, mistõttu jäid vastused salvestamata pooltel õpilastel.

⁸ Laste uurimiseks kasutati samasuguseid uurimismeetodeid, mida täiskasvanute puhul ehk küsimustele sai vastata arvuti või nutiseadme kaudu, kuid küsitluse läbiviimisel lähtuti laste kognitiivse võimekuse ja sotsiaalse kompetentsuse tasemest. Sealjuures kanti hoolt selle eest, et täiskasvanu teistsugune sotsiaalne staatus ei segaks laste siirust vastamisel.

Laste õiguste kaitse küsitlemisel peeti kinni kõikidest rahvusvaheliselt tunnustatud uuringute hea tava reeglitest (nn ESOMAR-i reeglid). Lisaks arvestati küsitluse läbiviimisel järgneva:

- **Küsitluse tutvustus.** Lastele anti lühike ülevaade, mis uuringuga on tegu ja miks neid küsitletakse. Kuna 4. klassi laste ja 11. klassi noorte vahel on arengulised erinevused, selgitati väiksematele lastele uuringuga seonduvat lihtsamalt (nt mainimata institutsioone, kes on uuringu tellinud, kuid need olid kirjas ankeedil) ning suurematele lastele detailsemalt.
- **Nõusolek uuringus osalemiseks ja valikuvabadus osaleda.** Lisaks lapse seadusliku hooldaja teavitamisele uuringu toimumisest ja eesmärkidest peetakse oluliseks, et ka laps ise annaks uuringus osalemiseks nõusoleku. Lapselt informeeritud nõusoleku saamiseks selgitati uuringu eesmärki ning läbiviimist puudutavaid detaile lapsele mõistetaval viisil ja keeles. Peale uuringu sisu ja eesmärkide tutvustamist sai laps küsitluskeskkonda sisenedes esmalt anda nõusoleku või loobuda uuringus osalemisest. Nõusolekut uuringus osalemiseks sai laps igal ajahetkel tagasi võtta.
- **Privaatsus ja konfidentsiaalsus.** Moodustatud andmebaasides ja uuringuaruannetes kajastatavad andmed esitatakse anonümiseeritult vältimaks võimalikku respondentide tuvastamist. Uuringu käigus saadud andmeid ei jagata teistele lapsi tundvatele isikutele (õpetajad, pereliikmed, sõbrad jne). Küsitlustöö käigus jälgiti, et ei tekiks olukorda, kus üks grupp või isik avaldab uuringu käigus teiste gruppide või isikute kohta privaatset teavet. Sealhulgas jälgiti privaatsusnõuet ka küsitluse läbiviimisel, et respondendid ei näeks üksteise vastuseid. Praeguse uuringu läbiviimisel ei ilmnenud olukordi, kus tuli seadusest tulenevalt teha erand konfidentsiaalsusklausli järgimisele⁹.
- **Uuringus osalejate emotsionaalne heaolu.** Andmekogumisel püüti võimalusel maksimaalselt arvestada uuringu läbiviimise koha, aja ja korraldusega nii, et need tagaksid lapsele turvatunde ja ei pärsiks vastuste autentsust. Püüti vältida laste jaoks valusaid ja ärritavaid teemaarendusi ning oldi valmis vajadusel organiseerima tuge andmekogumise järel.
- **Ankeetküsitluse täitmine.** Võimalusel järgiti põhimõtet, et õpetaja või kooli juhtkonda kuuluvad isikud ei viibiks küsitluskoha vahetus läheduses, küsitaja peab säilitama neutraalse oleku ning klassiruumis peaks olema vaikus (grupiküsitluse puhul ei tohi lapsed omavahel rääkida, küsimusi kommenteerida ega teiste vastuseid piiluda). Lastele selgitati, et küsitlus ei ole kontrolltöö ning ei ole õigeid ega valesid vastuseid. Kui mõnel lapsel tekkis küsimusi, siis juhendas küsitaja teda personaalselt.

⁹ Näiteks kui uuringu käigus ilmneb viiteid laste väärkohtlemisele, tuleb sellest teatada lastekaitseametnikule või politseile.

6.3. Vastajate kirjeldus

6.3.1. Täiskasvanud vastajad

Siin peatükis esitatakse absoluutarvudena kaalumata valimi kirjeldus ehk nende vastajate kirjeldus, kes realselt küsitlusele vastasid. Peegeldamiseks nende vastuseid tervele elanikkonnale viidi läbi andmete kaalumine ehk võeti arvesse, kas mõni vastanute sotsiaaldemograafiline rühm oli võrreldes tegeliku rahvastikuproportsiooniga üle- või alaesindatud. Suurim erinevus küsitluses vastanute ning populatsiooni vahel esines haridustasemetes, kus peamiselt alg- ja põhihariduse arvelt oli enne kaalumist ülesindatud kõrgharidusega vastajate osakaal. Seejuures oli madalaima haridusega rühmas ebaproportsionaalselt suur noorte osatähtsus. Täpsemalt kajastab kaalutud ja kaalumata andmete erinevust ning vastajate jaotust sotsiaaldemograafilistesse rühmadesse Tabel 1. Kaalumise tehnilisest poolest on täpsemalt kirjutatud peatükis 7.2. Kaalumine.

Täiskasvanud elanikkonna ankeetküsitlusele vastajad olid vanuses 18-74 eluaastat. **Kokku vastas küsitlusele 1248 täiskasvanud elanikku**, neist 591 ehk 47% olid mehed ja 657 ehk 53% naised. Esiadne küsitlusele vastanute minimaalne eesmärk oli 1000 inimest, ent kuna uuringu käigus laekus ebaproportsionaalselt vähe 35-50aastaste inimeste vastuseid, viidi selles vanuserühmas teisi sotsiaaldemograafilise tunnuseid arvestades läbi lisaküsitlus ning lõplik vastanute arv ületab algselt kavandatud.

Enim vastajaid (44%) oli pärit Harjumaaalt, mõneti vähem Lõuna-Eestist (25%) ning teistest regioonidest. 68% vastanutest on eesti, 26% vene ning 6% mõnest muust rahvusest, sarnane on ka koduse keele jaotus. Pooled küsitletutest olid kesk-, kutse- või keskeriharidusega, peaaegu sama palju (48%) oli kõrgharidusega inimesi. Ligikaudu kolmandik vastajaid jäävad vanusesse 26-34 eluaastat ja 58% vanuserühma 26-49 aastat, kolmandik on 50aastased ja vanemad ning pensionieas on 123 inimest ehk umbes kümnendik uuringule vastajatest.

Vanemlike praktikate täpsemaks analüüsimiseks eristatakse küsitluses kaks täiskasvanud elanikkonna rühma – **alaealise lapse või lastega vastajad** ning **alaealise lasteta vastajad**. Alaealise lapsega vastajaid on valimis 596 (48%), selles vanuses lapsi ei ole 643 (52%) vastanul. Lastega vastajatest enamusel (351) on üks laps, 174 vastajal kaks ning 71 vastajal on kolm või enam alaealist last. Lapsevanematest 261 ehk 43% on mehed, 335 ehk 57% on naised. Piirkondlikult on kolmes regioonis lapsevanemate ning alaealise lasteta vastajate hulk ligikaudselt pooleks, seevastu Ida-Virumaal ja Kesk-Eestis on 60% uuringus osalejatest ilma lasteta.

TABEL 1. KAALUMATA JA KAALUTUD VALIMI VÕRDLUK

	Kaalumata andmed		Kaalutud andmed		Üldkogum
	Vastajaid	Osakaal %	Vastajaid	Osakaal %	Osakaal %
	1248		1254		
SUGU					
Mees	591	47,0	599	49,0	47,0
Naine	657	53,0	649	51,0	53,0
Vanuserühm					
18-25a	99	7,9	163	13,0	10,0
26-49a	723	57,9	593	47,6	48,9
50+a	426	34,2	470	39,4	41,0
Rahvus					
Eesti	851	68,2	860	68,9	69,4
Vene	326	26,1	320	25,7	25,4
Muu	71	5,7	67	5,4	5,2
Piirkond					
Põhja-Eesti	547	43,8	486	39,0	44,2
Lääne-Eesti	145	11,7	168	13,5	9,3
Kagu-Eesti	127	10,1	145	11,7	11,0
Kesk-Eesti	116	9,3	132	10,6	11,3
Lõuna-Eesti	313	25,1	313	25,2	24,0
Haridus					
Alg- või põhiharidus	41	3,3	131	10,5	16,7
Kesk-, kutse-, keskeriharidus	614	49,2	759	60,9	56,5
Kõrgharidus	593	47,5	357	28,6	26,7
Kas on alaealisi lapsi?					
Jah	596	48,2	587	47,7	
Ei	643	51,8	651	52,3	

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused. Alaealiste lastega seati kaalumisel eesmärgiks 50-50 jaotus.

6.3.2. Lapsed

Laste küsitlus viidi läbi 52 Eesti üldhariduskoolis, uuringu valimi üldkogumiks on kõik 4.-11. klassi õpilased. Koolid valiti välja juhuslikult, kuid üle-eestilise esinduslikkuse ning 2012. aasta uuringuga võrreldavuse tagamiseks arvestati vastajate piirkondliku, vanuselise ja soolise taustaga.

Uuringus planeeriti küsitleda 1000 last, kuid peamiselt Lääne- ja Kesk-Eesti vastuste alalaekumise tõttu koguti algsega võrreldes lisaandmeid ka teisi taustatunnuseid arvestades. Lõpuks vastas uuringule kokku 1110 last, nendest 578 ehk 52% olid tüdrukud ja 532 ehk 48% poisid. Enim vastajaid (50%) oli pärit Harjumaalt, kõige vähem Lääne- ja Kesk-Eestist, kus õpivad vastavalt 9% ja 8% lastest. Ligikaudu 75% lastest on eesti, 21% vene ja 4% mõnest muust rahvusest, sarnane on ka vastajate õppekeele jaotus. Vanuseliselt on küsitlusele vastanud lapsed 10-18aastased. Ehkki 18aastaste puhul ei ole tegemist enam alaealistega, jäeti uuringusse analüüsiks ka nende vastused, kuna kõik 44 (4% kõikidest) sellist inimest käisid 11. klassis ja kuulusid seetõttu uuringu laste valimisse.

Laste kaalutud ja kaalumata andmete erinevust ning vastajate jaotust sotsiaaldemograafilistesse rühmadesse kajastab Tabel 2.

TABEL 2. KAALUMATA JA KAALUTUD VALIMI VÕRDLUS

	Kaalumata andmed		Kaalatud andmed		Üldkogum
	Vastajaid	Osakaal %	Vastajaid	Osakaal %	Osakaal%
Kokku vastajaid	1110		1112		
SUGU					
Poiss	532	47,8	536	48,2	49,5
Tüdruk	578	52,1	576	51,8	50,5
Kooliaste					
II aste	453	40,8	488	43,9	44,3
III aste	430	38,7	427	38,4	39,3
IV aste	227	20,5	197	17,7	16,4
Piirkond					
Põhja-Eesti	555	50	493	44,3	44,8
Lääne-Eesti	87	7,8	105	9,4	9,4
Kirde-Eesti	124	11,2	104	9,4	9,8
Kesk-Eesti	95	8,6	124	11,2	11,0
Lõuna-Eesti	249	22,4	286	25,7	25,0

Allikas: Statistikaamet, autorite arvutused

7. Küsitlustulemuste analüüsi metoodika

7.1. Andmete kontroll ja puhastamine

Küsitluse lõppedes saadud andmetele viidi läbi sisuline kvaliteedikontroll järgmistel põhimõtetel:

- 1) Kontrolliti, kas on antud ilmselt tegelikkusele mittevastavaid vastuseid. Näiteks 13 vabavastusega küsimuses „*Mis vanusest alates on laps valmis, et ...*“ muudeti 25st suuremad vastused puudevastavaks. Selliseid vastuseid oli kõige enam 3% küsimuses „... olla esimest korda seksuaalvahekorras“, kuid enamasti jäi 25 piiri ületavate vastuste arv kuni ühe protsendi piiresse kõikidest vastustest;
- 2) Vastustele tehti mikrovalideerimine ehk vaadati, kas sisuliselt seotud küsimuste vastused on omavahel loogilises vastavuses. Täiskasvanute ankeetides kontrolliti siin teiste seas, kas on vastatud alaealise lapse kohta (leidus paarkümmend vastajat, kes vastasid täisealise lapse kohta) või kas on toimunud internetiküsitluses määratud filtrid. Näiteks kui inimene on algselt öelnud, et temal või tema elukaaslasel ei ole alaealisi lapsi, aga on hiljem siiski oma lapse kohta käivatele küsimustele vastanud, oleks see märk ebakõladest vastustes ja ankeedis. Selliseid ebakõlaid mikrovalideerimise käigus ei tuvastatud. Seevastu täisealiste laste kohta vastanud inimesed eemaldati oma laste kohta käivate küsimusploki valimist (NB: mitte tervest vastanute valimist, näiteks teadlikkuse küsimustes võeti nende inimeste vastuseid siiski arvesse).

Nii mikrovalideerimise kui ka erindite otsimise juures oli otsustuskohaks, kas:

- 1) parandada ebakõla või ebatäpsus vastuses – kui see on ilmne ja tuvastatav eksitus, näiteks sisult sarnased kirjavigadega vabavastused kodeeriti ühiseks vastuseks;
- 2) eemaldada objekt valimist – kui vastates on selgelt tehtud nalja või kui sarnaste küsimuste vastused on konfliktid, ent ei ole selgelt tuvastav, mida tegelikult mõeldi.

Küsitluse ning andmepuhastamise tulemustena saadi anonümiseeritud andmebaas, mis sisaldab nii korrastatud küsitlustulemusi kui ka kasutatavaid lisatunnuseid. Analüüs tehti tarkvaraga Stata 14, lõplik andmebaas esitati MS Excel (.xlsx) formaadis, mis võimaldab omakorda lihtsat konverteerimist kõikidesse levinud andmetöötlusformaatidesse, sh SPSS-i. Andmefailidega koos on esitatud seda selgitav tekstidokument.

7.2. Kaalumine

Küsitluse tulemusi analüüsiti eraldi laste ja täiskasvanute sihtrühmades, kasutades kaalutud andmeid. Nende saamiseks lisati andmestikku kaalutunnus, mis viib vastavusse küsitlusele vastanute sotsiaaldemograafilise profiili ja rahvastiku tegeliku profiili. Viimase leidmisel toetuti küsitluse läbiviimise ajal kõige hiljutisematele Eesti Statistikaameti andmetele. Kaalumise ise viidi vastavalt üldkogumi jaotusele läbi igas mudeli ristlõikes. Täiskasvanute korral võeti kaalutunnuse loomisel arvesse piirkonda, sugu, vanust, rahvust, haridustaset ja laste olemasolu, laste küsitluses arvestati piirkonna, kooliastme ja sooga. Kaalumise viidi erinevates lõigetes läbi mitmeastmelisena, mille tulemusel saadakse igale erinevale sotsiaaldemograafilisele grupile erinev kaal. Täiskasvanutel võis kaalutunnusel esineda 540 väärtust ehk täpselt nii palju tekkis erinevaid alagruppe (5 piirkonda x 2 sugu x 3 vanuserühma x 3 rahvusrühma x 3 haridusgrupeeringut x 2 võimalust laste olemasoluks). Lastel 30 erinevat väärtust (5 piirkonda x 3 kooliastet x 2 sugu).

Kaalutunnuse tegemise etapid ise olid lihtsustatult järgnevad:

1. Leida grupis oodatav vastajate hulk vastavalt populatsiooni profiilile.
2. Leida uuringus tegelikult vastanute hulk samas grupis.
3. Arvutada inimese tõenäosus vastamiseks: $t = \frac{X}{Y}$, kus X on oodatav vastajate hulk grupis vastavalt populatsiooni proportsioonidele, Y on tegelik vastajate hulk grupis. Näiteks kui valimis on mõne konkreetse rühma osakaal populatsioonist 20% ja populatsioonis 15%, siis kaal $t = \frac{0,15}{0,2} = 0,75$. Kuna rakendatav kaal (0,75) konkreetsele grupile on väiksem kui 1, siis sisuliselt vähendatakse selle rühma vastuste mõju keskmistele, kuna kogurahvastikuga võrrelduna esines valimis grupi üleesindatus. Sisu poolest on tegemist valimi tõenäosuskaaludega ja need väljendavad inimese pöördväärtust tõenäosusest sattuda valimisse. Kui isiku kaal on alla 1, esindab ta suhteliselt vähem inimesi üldkogumis kui keskmiselt. Sellest suurema kaaluga inimesed aga esindavad suhteliselt rohkem inimesi üldkogumis kui keskmiselt. Sama metoodikat kaalumiseks kasutati ka 2012. uuringus.

Taoline kaalumise nõuab rahvastiku tegeliku jaotuse teadmist, seetõttu on kaalumistunnuste valik piiratud populatsioonis juba teadaolevate tunnuste valikuga, nagu on ka neli ülaltoodud tunnust. Kaalutunnuse aluseks olevate tunnuste suurenedes on keeruline leida mõne rühma täpset suurust rahvastikus ja seega on takistus ka sellele rühmale täpse kaalutunnuse loomisel. Näiteks ei saa ilma oluliste lisapäringuteta avalikust statistikast teada Kagu-Eesti keskharidusega 51+ aastaste ilma lasteta eesti naiste osakaalu kogupopulatsioonis. Praktikas pakub sellistel juhtudel täpset lähendit ka nende lõigete kombineerimine – kui naisi on populatsioonis 50%, Kagu-Eestis elab 10% kogu rahvastikust, keskharidusega inimesi $x\%$ jne, siis leitakse selle rühma kaal lähendina $0,5 \cdot 0,1 \cdot x \dots$.

7.3. Andmete statistiline analüüs

Puhastatud andmebaasi loomise järel toimus vastanute grupeerimine ja lahtiste vastuste kodeerimine, kui see osutus tulemustest lähtuvalt otstarbekas. Näiteks oli rahvuse korral antud vastused 1 – eestlane; 2 – venelane 3 – muu. Viimase vastuse korral küsiti järgnevalt vabavastusena täpsustust. Ilmnes, et teistest vastustest enam kerkis vabavastusena esile „ukrainlane“, seega tuli langetada otsus, kas kodeerida see vastus eraldi etteantud vastusevariandist „muu“ (eelnev küsimus oleks nüüd 1 – eestlane; 2 – venelane; 3 – muu; 4 – ukrainlane) või jätta see eristamata, nagu lõpuks toimitigi. Selles küsimuses jäeti erisid tegemata, kuna kuigi „ukrainlane“ tõusis teistest rahvustest sageduselt mõneti esile, oli selliseid vastuseid kokku siiski alla 3% ehk nii väikese rühma põhjal ei oleks saanud edasises analüüsis usaldusväärseid järeldusi teha.

Küsitluse tulemid esitati peamiselt ühe- või kahemõõtmeliste tabelitena tähtsaimates lõigetes, näiteks kirjeldatakse vanuserühmade ja soo lõikes võimalikke erinevusi vaadetes füüsilise karistamise osas. Statistiliste erinevuste leidmiseks kontrolliti erinevust rühmade vastustes hii-ruut testiga. Näiteks teststatistiku väärtus suurem kui 1,96 võimaldab 95% kindlusega väita, et kahe rühma vastustes on statistiline erinevus. Analüüsis jälgiti seejuures, et tekiks võrdlusmoment Praxise 2012. aastal läbi viidud esimese „Lapse õiguste ja vanemluse monitooringuga“. **Selline võrdlus toimus igas küsimuses, ent lõpparuandes esitati vaid statistiliselt ja sisuliselt olulised muutused mõne rühma vastustest.**

Millises suuruses ristlõige on esinduslik ehk millest saab usaldusväärseid järeldusi teha, sõltub usaldusnivoost, usaldusintervallist ning populatsiooni suurusest.

- 1) **Usaldusnivoo** näitab sisuliselt, kui kindel saab olla tulemuste kehtivuses. Usaldusnivoo ise sõltub olulisuse nivoost α , mille määrab ära analüüsi tegija. Olulisuse nivoo α väljendab tõenäosust näidata seost valimis, kui see tegelikkuses ei kehti. Sotsiaalteaduses kasutatakse olulise nivoo piirina reeglina 0,05 või 0,1 ehk lubatakse 5% või 10% suurust tõenäosust, et näidatav seos tegelikult ei kehti. Praeguses analüüsis kasutati väärtust $\alpha=0,05$. Usaldusnivoo on leitav kui 1- α ehk siinse analüüsi 95% usaldusnivoo korral võib 95% juhtudest kindel olla, et tulemused kehtivad ka uuritavas populatsioonis.
- 2) Mida väiksem on α , seda suurem on usaldusnivoo ning seda suurem on vajaminev valim, et muude tingimuste samaks jäädes järeldusi teha.
- 3) **Usaldusintervall** näitab vahemikku, milles populatsiooni näitajad eelnevalt määratud tõenäosusega asuvad ehk sisuliselt, millist valimiviga lubatakse. Tavaliselt kasutatakse selleks 2%, 3% või 5%. Suurem usaldusintervall vähendab seejuures oluliselt vajatava valimi suurust.
- 4) **Populatsiooni suurus** – kui palju (sellises lõikes) inimesi üldkogumis on. Populatsiooni suurus on võrdelises seoses valimi suurusega ehk mida suurem on üldkogum, seda suuremat valimit on vaja, et saaks teha üldistatavaid järeldusi üldkogumile.

Kui soovime järeldusi teha kogu Eesti rahvastiku kohta (N=1,3 mln) usaldusnivooga 95% ja usaldusintervalliga 5%, on valimisse vaja 384 inimest. Usaldusintervalliga 3% oleks aga vaja 1066 inimest. Seejuures populatsiooni mingi piirini suurendades, ei ole tal enam olulist mõju valimi suurusele. Kui kasutada rahvastiku 1,3 miljoni asemel 13 miljonit, suureneks nõutav valimimaht sellistel tingimustel järelduse tegemiseks vaid ühe inimese võrra.

Sama meetod on kasutatav ka pööratult, kui saab leida usaldusintervalli ehk valimivea sõltuvalt rahvastiku suurusest, usaldusnivoost, valimi suurusest ja mõne konkreetse vastuse valinute osakaalust. Näiteks on Eestis ligikaudu 650 000 ja uuringus 650 naist, usaldusnivoo endiselt 95% ning 85% naistest arvas, et füüsiline vägivald karistusmeetodina ei ole aktsepteeritav. Toodud tingimustel on valimiviga 2,7% ehk statistiliselt saame öelda, et 95% tõenäosusega ei poolda 85% +2,7% Eesti naistest füüsilist vägivalda karistusmeetodina. Selliseid ja sarnaseid kontrollarvutusi on kõige lihtsamalt võimalik teha mitmetes veebikalkulaatorites¹⁰.

Korruga suurema hulga tegurite arvestamiseks kasutati töös ka mitmemõõtmelise analüüsi võimalusi. Selliste mudelite kasutamine võimaldas testida näiteks seda, et emade ja isade erinevad teadmised laste õigustest sõltuvad mõnest kolmandast tegurist, milleks võib olla meeste ja naiste erinev haridustase.

Formaalselt esitatud:

$$y_i = Bx_i + e_i$$

$$Bx_i = B_0 + B_1x_{1i} + B_2x_{2i} + \dots, \text{ kus}$$

y_i – sõltuv muutuja

e_i – ennustusviga

B_0 – vabaliige

¹⁰ <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>

$B_1x_{1i} + \dots$ – indiviidi i muutuja x_1 koefitsient B_1

Selleks, et mitmemõõtmelistes mudelites iseloomustada selgitava tunnuse (sugu, haridus jt) mõju uuritava tunnuse varieeruvusele, hinnati marginaalseid efekte. Marginaalne efekt tähendab seda, et tunnuse ühe ühiku muutumisel suureneb või väheneb tõenäosus kuuluda marginaalse efekti võrra analüüsitava indikaatori vastavasse gruppi. Illustratsiooniks: kui haridustase suureneb ühe ühiku võrra (algharidus → keskharidus), siis suureneb või väheneb teadlikkus mõnest konkreetsest lapse õigusest marginaalse efekti võrra. Selliste suuruste leidmiseks kasutati uuringus *logit* mudelit. Selleks oli vaja, et uuritav tunnus on jah/ei valikuvariantidega või selleks teisendatud. Näiteks kõigis kolmes ankeedis korduv küsimus „*Kas olete kunagi kuulnud lapse õigustest; jah/ei*“ või on algselt kasutusel olnud neli valikut (Ei ole üldse nõus → Pigem ei ole nõus → Pigem nõus → Täiesti nõus), ent on koondatud esimesed kaks ja viimased kaks.

Uuringuaruandes ei kajastata eraldi piirkondlikke erinevusi GIS kaardiväljunditena. Võimalikud geograafilised erinevused taanduvad läbivalt keeleliste lahknevustele ehk kui erinevus esineb, siis on see kas Kirde-Eestis ja/või Põhja-Eestis, kus on suurem vene keelt rääkivate vastajate osakaal.

8. Ankeetide probleemkohad ja soovitused

- **Eemaldada läbivalt ankeetidest küsimused, mis ei anna poliitikaloomeks ega ühiskonna hoiakute kirjeldamiseks sisulist teavet.** Näiteks laste ankeedi küsimus 31 „*Kuidas võiksid vanemad (või teised täiskasvanud, kellega sa koos elad) sinuga käituda, kui sa teed midagi valesti või ei käitu nii, nagu nad soovivad.*“ Teisisõnu küsitakse laste eelistatumaid distsiplineerimisviise, mis ei ole uuringu eesmärki arvestades eesmärgistatud ega vajalik teave. Sarnane probleem on mitmetel vabavastustega küsimustel.
- **Vähendada avatud vastustega küsimusi.** Enne järgmist küsitlust tuleb läbi mõelda, kas sellised küsimused lisavad uuringule piisavalt teavet ning kui tõenäoliselt ja põhjalikult avatud vastuseid on võimalik analüüsida. Otsustuskoht on, kas avatud küsimuse analüüsimise suurem töömaht on tasakaalus saadava vastuse tegeliku kvaliteediga. Näiteks laste ankeedi küsimus 9: „*Kas sinuga on juhtunud, et oled tahtnud mõne teema või olukorra kohta arvamust avaldada, kuid sinu arvamust ei küsitud või ei kuulatud ära? Kui mõni selline juhtum meenub, siis kirjuta siia lühidalt, mis olukord see oli.*“ Selline küsimus jääb liialt üldiseks – ei täpsustata, kas niimoodi on juhtunud koolis, kodus või mujal – ning ei arvesta, et selliseid juhtumeid võib olla mitu, aga kirjutada saab vaid ühest ning lühidalt. Sellised küsimused lisavad aega ankeedi täitmiseks, ent ei paku uurijale piisavat sisulist teavet põhjalikumaks analüüsiks. Võimalik lahendus võib olla avatud vastustega küsimuste uurimine eraldi fookusrühmades või intervjuudes ning vajadusel sisukate vastusevariantide väljatöötamine ja ankeedis nendele küsimustele valikvastuste lisamine.
- **„Ei oska öelda“ vastusevariandi lisamist tuleb kaaluda iga küsimuse juures eraldi.** Uuringus eemaldati võrreldes eelmise monitooringuga mitmelt küsimustelt „ei oska öelda“ vastusevariante¹¹, et sundida vastajaid seisukohta võtma. Teisalt kaasneb seisukoha puudumisel risk läbimõtlemtu vastuse saamiseks ehk vastaja võib valida suvalise vastuse. Järgmise monitooringu korraldamisel on soovitus ankeetide ülevaatamisel **esmaselt eemaldada kõik „ei oska öelda“ variandid** ning seejärel iga küsimuse juures kaaluda, kas sellise valiku lisamine on ka tegelikult väärtust omav alternatiiv või pigem mugavuslahendus.
- **Perepildi kajastamine ankeetides.** Kuigi üha kirjumaks muutuva elukorralduse juures on vaja saada selge ülevaade Eesti peremudelitest, ei ole see praeguse uuringu seisukohast võtmetähtsusega, lisab ankeedile keerukust, samas mitte palju võrreldavaid võimalusi analüüsiks. Siinses uuringus on perepildi saamiseks viis seotud küsimust, mis on üks võimalik lahendus mitmest. Enne järgmist uuringu lainet tuleb Tellija ning uuringu läbiviija koostöös eraldi otsida lahendust, kuidas seda lihtsustada ja laste uuringu kontekstis kajastada. Kuna mitmekesisistuvate peremudelite olukorras on poliitikameetmeid (nt laste ja peredega seotud toetuste ja hüvitiste saamise tingimused) luues ja reformides oluline teada, milline on Eesti perede elukorralduse tegelikkus, soovib uuringumeeskond peremudeli uurimiseks ühte suunatud ja spetsiifilist uuringut.

¹¹ „Ei oska öelda“ variant eemaldati nende küsimuste juures, kus 2012. aasta uuringus oli selle variandi valinute hulk väike ning sisuliselt oli tegemist hoiaku või seisukoha, mitte teadmisi kontrolliva küsimusega.

- **Lühendada laste ankeete**, et ka aeglasemad lapsed jõuaksid küsimustikule vastata ühe koolitunni jooksul ning vähendada kõigi küsitlusele vastavate laste vastamiskoormust. Ankeedi lühendamine on saavutatav ka ülaltoodud soovitusi (nt vähendada avatud vastustega küsimuste osakaalu) rakendades.
- **Keskenduda uuringu erinevate lainete läbiviimisel** üldiste lapse õiguseid ja vanemlust käsitlevate küsimuste kõrval veel ühele või kahele põhiteemale. Selline lähenemine aitab hoida uuringul konkreetset fookust, koormab vähem vastajat (nii teemarikkuse kui ka küsimustiku täitmise aja vähendamise tõttu). Samuti ei toimu muutused inimeste hoiakutes ja käitumises kiirelt ega vaja seetõttu iga 5 aasta tagant seiramist. Mõningal määral on seda soovitusi rakendatud ka käesoleva uuringu läbiviimisel.

9. Soovitused järgmise kordusuuringu läbiviimiseks

- **Korraldada uuringut (eel-)koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga.** Küsitlusega samal ajal toimus koolides kaks Haridus- ja Teadusministeeriumi uuringut, mille tõttu osutus paljude õppeasutuste jaoks kolmas küsitlusuuring lühikese perioodi jaoks koormavaks. Samuti toodi üksikjuhtudel eraldi välja, et osaletakse vaid Haridus- ja Teadusministeeriumi läbiviidavates uuringutes. Sellest tulenevalt ei olnud mitmed koolid altid nõustuma uuringu läbiviimisega ning lükkus edasi terve uuringu andmekogumine.
- **Teha uuringu läbiviimisel koostööd Justiitsministeeriumiga.** Justiitsministeerium viib läbi laste hälbiva käitumise uuringut ning tasub kaaluda, kas sihtrühma koormamise ning hulgaliselt andmete tootmise vältimiseks on võimalik uuringud osaliselt ühitada.
- **Uuringu korraldamine õppeaasta esimeses pooles.** Kuna kevadeti algab koolides eksami- ja lõpetamiste periood, lihtsustaks koolidega kokkulepete sõlmimist paremini uuringu toimumine sügisel või talve alguses.
- **Läheneda koolidele mitmes etapis.** Teavitustöö koolidele uuringust, selle toimumisest ja seal osalemise vajadusest peab algama enne uuringu algust või vahetult selle käivitudes. Praeguse uuringu puhul alustati meediateavitusega koolidega kontakti võtmise ajal ning see ei omanud soovitud mõju. Ühenduse võtmine ise toimus efektiivsemalt, kui materjalide ja uuringus osalemise ettepaneku saatmisele järgnes kiirelt ka telefonikontakt.
- **Üldise arvamusuuringu asemel viia läbi uuring, mille valimis on laste ja vanemate andmed on seotud.** Läheneda võimaldaks võrrelda sama pere lapse ja vanema arusaamasid samast küsimusest ning viia kokku lapsevanema hoiakud, suhtumise ja vanemlikud praktikad lapse hinnangute ja rahuloluga. Võimalusel tasuks kaaluda ka lapse klassijuhataja või samas koolis käiva õpetaja küsitlemist. Selline lähenemine võimaldab saada terviklikuma pildi lapse heaolust. Ka käesoleva uuringu tulemused näitavad mitmes kohas, et laste ja vanemate nägemus lapse elust, koormusest, õigustest jm võivad lahkned. Sama soovitus esitati ka 2012. aasta uuringus.

Allikad

- Aarthur, A., Akerjordet, K. (2014). Parent participation in decision-making in health-care services for children: an integrative review. *Journal of Nursing Management*, 22, 177-191.
- Alper, M., Goggin, G. (2017). Digital technology and rights in the lives of children with disabilities. *New Media & Society* 19(5): 726-740.
- Baines, P. (2017). Family interests and medical decisions for children. *Bioethics*. 31(2017), 599-607.
- Balen, R., Blyth, E., Calabretto, H., Fraser, C., Horrocks, C., Manby, M. (2006). Involving children in health and social research: 'Human becomings' or 'active beings'? *Childhood*, 13, 29-48.
- Brennan, S. (2002). Children's Choices or Children's Interests: Which do their Rights Protect? Teoses: D. Archard ja C. Macleod (toim.) *The Moral and Political Status of Children: New Essays*. Oxford: Oxford University Press: 53-69.
- Cowden, M. (2016). *Children's Rights from Philosophy to Public Policy*. New York, Basingstoke: Palgrave Macmillian.
- Coyne, I., Amory, A., Kiernan, G., Gibson, F. (2014). Children's participation in shared decision-making: Children, adolescents, parents and health care professionals' perspectives and experiences. *European Journal of Oncology Nursing*, 18(3), 273-280.
- Ellonen, N., Jernbro, C., Janson, S., Tinberg, Y., Lucas, S. (2015). Current parental attitudes towards upbringing practices in Finland and Sweden 30 years after the ban on corporal punishment. *Child Abuse Review*, 24, 409-417.
- Elukestva õppe strateegia 2020. <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Euroopa Komisjon (2013) soovitus „Investeerides lastesse aitame neil välja rabeleda ebasoodsate olude ringist“ <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013H0112&from=ET>
- Euroopa Komisjon (2017a). Euroopa sotsiaalkaitse samba 20 printsiipi. https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_et
- Euroopa Komisjon (2017b). EU acquis and policy documents on the rights of the child. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/euacquisandpolicydocumentsontherightsofthechild_update.pdf
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta, ELT C 83, 30.3.2010, lk 389–403 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2010.083.01.0389.01.EST&toc=OJ:C:2010:083:TOC
- Euroopa Nõukogu (2011). Euroopa Nõukogu lapse õiguste strateegia 2012-2015. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045d224>
- Euroopa Nõukogu (2016). Euroopa Nõukogu lapse õiguste strateegia 2016-2021. <https://rm.coe.int/168066cff8>
- Euroopa Nõukogu (2018) soovitusel lapse õiguste kaitsmiseks digitaalses keskkonnas (CM/Rec(2018)7). *Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers to member States*

on *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*.
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016808b79f7

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus).

Euroopa Ülemkogu (2017). *EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child*.
https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-promotion-and-protection-rights-child-2017_en

Fréchette, S., Romano, E. (2017). How do parents label their physical disciplinary practices. A focus on the definition of corporal punishment. *Child Abuse & Neglect*, 71, 92-103.

Gittins, D. (1998). *The Child in Question*. London: Macmillan Press Ltd.

Godwin, S. (2011). Children's Oppression, Rights, and Liberation. *Northwestern Interdisciplinary Law Review*, 4(1), 247-302.

Grugel, J. (2013). Children's rights and children's welfare after the Convention on the Rights of the Child. *Progress in Development Studies*, 13 (1), 19-30.

Hill, M., Davis, J., Prout, A., Tisdall, K. (2004). Moving the Participation Agenda Forward. *Children and Society* 18(2), 77-96.

l'Anson, J. (2016). UNCRC at 25: a critical assessment of achievements and trajectories with reference to educational research. Teoses: J. Gillett-Swan ja V. Coppi (toim.) *Children's Rights, Educational Research and the UNCRC: past, present and future*, 17-38. Oxford: Symposium Books.

Inimkaubandusvastane Euroopa Nõukogu konventsioon. Riigi Teataja. 01.06.2015.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/223122014002>

Ito, M., Davidson, C., Jenkins, H., jt. (2008). Foreword. Teoses: D. Buckingham D (toim.) *Youth, Identity, Digital Media*. Cambridge, MA; London: The MIT Press, pp. Vii-ix.

Johnny, L. (2006). Reconceptualising childhood: Children's rights and youth participation in school. *International Education Journal*, 7(1), 17-25.

Kennan, D., Keenaghan, C., O'Connor, U., Kinlen, L., McCord, J. (2011). A Rights-Based Approach to Monitoring Children and Young People's Well-Being. University of Ulster.
https://aran.library.nuigalway.ie/xmlui/bitstream/handle/10379/3392/A_Rights_Based_Approach_to_Monitoring_Child_and_Youth_Well-Being.pdf?sequence=1 (19.09.2018).

Kertesz, M., Spriggs, M. Humpreys, K. (2018). Who Makes Decisions for Vulnerable Young People? Shifting Sands and Murky Waters. *Australian Social Work*, 71(3), 332-344.

Karu, M., Turk, P., Biin, H., Suvi, H. (2012a). Lapse õiguste ja vanemluse monitooring. Laste küsitlus. Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Karu, M., Turk, P., Biin, H., Suvi, H. (2012b). Lapse õiguste ja vanemluse monitooring. Täiskasvanute küsitlus. Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Lansdown, G. (2010). The realisation of children's participation rights: critical reflections. Teoses: B. Percy-Smith ja N. Thomas (toim.) *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from Theory and Practice*. London, New York: Routledge.

Lansford, J. E., Cappa, C., Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Deater-Deckard, K., Bradley, R. H. (2017). Change over time in parents' beliefs about and reported use of corporal punishment in eight counties with and without legal bans. *Child Abuse & Neglect*, 71, 44-55.

Laste ja perede arengukava 2012–2020. (2011). Sotsiaalministeerium.

Lastekaitseadus, vastu võetud 19.11.2014,
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001?leiaKehtiv> (16.05.2018)

Livingstone, S., Bulger, M. (2014). A global research agenda for children's rights in the digital age. *Journal of Children and Media*. Epub ahead of print 24 September. DOI:10.1080/17482798.2014.961496.

Livingstone, S., Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age: An emerging agenda. *New Media & Society* 19(5) 657-670.

Mason, J., Bolzan, N. (2010). Questioning understandings of children's participation: applying a crosscultural lens. Teoses: B. Percy-Smith ja N. Thomas (toim.) *A Handbook of Children and Young People's Participation: Perspectives from Theory and Practice*. London – New York: Routledge.

Phillips, B., Alderson, P. (2003). Beyond Anti-Smacking: Challenging Violence and Coercion in Parent-Child Relations. *International Journal of Children's Rights*, 11(2), 175-97.

Rahvastiku tervise arengukava 2012-2020. http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Tervis/2012_rta_pohitekst_ok_5.pdf

Riigikogu pressiteade. 06.05.2015. Riigikogu andis 16-17 aastastele õiguse hääletada kohalikel valimistel. <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/riigikogu-andis-16-ja-17-aastastele-õiguse-haaletada-kohalikel-valimistel/>

Riigikogu pressiteade. 21.11.2013. Karmistuvad lastevastaste seksuaalkuritegude eest määratavad karistused <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/karmistuvad-lastevastaste-seksuaalkuritegude-eesmaaratavad-karistused/>

Rodrigo, M.-J. (2010). Promoting positive parenting in Europe: new challenges for the European Society for Developmental Psychology. *European Journal of Developmental Psychology*, 7(3), 281-294.

Saar, H., Gornischeff, K. (2017). Lapse õigused. Inimõigused Eestis 2016-2017. Inimõiguste Keskus (2017). <https://humanrights.ee/materjalid/inimoigused-ees-2016-2017/lapse-õigused/>

Seletuskiri lastekaitseaduse eelnõu juurde. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Lapse_õigused_ja_heaolu/seletuskiri.pdf

Smith, A. B. (2016). *Children's Rights Towards Social Justice*. New York: Momentum Press.

Sotsiaalministeerium pressiteade 01.06.2018. Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva: Lapsi saab kõige paremini abistada toetades tervikuna kogu peret. <https://www.sm.ee/et/uudised/sotsiaalkaitseminister-kaia-iva-lapsi-saab-koige-paremini-abistada-toetades-tervikuna-kogu>

Sotsiaalministeerium pressiteade 27.09.2017. Valitsus kiitis heaks vanemapuhkuste- ja hüvitiste süsteemi muudatused. <https://www.sm.ee/et/uudised/valitsus-kiitis-heaks-vanemapuhkuste-ja-huvitiste-susteemi-muudatused>

Stearns, P. N. (2017). History of Children's Rights. Teoses: M. D. Ruck, M. Peterson-Badali ja M. Freeman (toim.) *Handbook on Children's Rights. Global and Multidisciplinary Perspectives*. New York: Routledge, 3-20.

Taylor, N., Smith, A. B., Nairn, K. (2001). Rights important to young people: Secondary students and staff perspectives. *International Journal of Children's Rights*, 9(2), 137-156.

Third, A. (2016). Researching the Benefits and Opportunities for Children Online. Global Kids Online, The London School of Economics and Political Science, London, UK.

Tisdall, E. K. M., Punch, S. (2012). Not so 'New'? Looking Critically at Childhood Studies. *Children's Geographies*, 10 (3), 249-264.

Vägivalla ennetamise strateegia 2015-2020. https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf

ÜRO Laste Õiguste Konventsioon, vastu võetud 26.09.1991, <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016> (16.05.2018)

Lisa 1. Pressiteade

27.03.2018

Praxis viib Sotsiaalministeeriumi tellimisel läbi üle-eestilist lapse õiguste ja vanemluse uuringut. Alates märtsist küsitletakse üle Eesti 1000 täiskasvanut ja 1000 kooliõpilast, et välja selgitada, milline on Eestis inimeste teadlikkus lapse õigustest.

Praxise analüütiku Helen Biini sõnul viiakse nii ulatuslikku lapse õigusi ja laste erinevaid elutahke käsitlevat uuringut Eestis läbi juba teist korda. Kui 2012. aastal oli tähelepanu peamiselt laste kaasamisega seotud küsimustel, siis nüüdse uuringu keskpunktis on suuresti laste suhted kodus, koolis ja ka ühiskonnas laiemalt. „Näiteks annab uuring meile infot selle kohta, kui palju lapsed ja vanemad omavahel suhtlevad, mida nad koos teevad ja kui rahul nad selle korraldusega on? See on eriti oluline ja huvitav olukorras, kus laste ja vanemate omavahelist igapäevast suhtlust vahendavad ja kohati asendavad erinevad nutiseadmed ja tehnika,“ tõi Helen Biin välja tänavuse uuringu põhiküsimused.

Teine fookusteema, millele monitooring keskendub, on abi vajava lapse märkamine – mida inimesed teeksid või on teinud, kui märkavad last, kes on ilmselgelt hädas või hooletusse jäetud. Helen Biini sõnul tõi 2012. aasta uuring välja, et sageli ei oska täiskasvanud võtta seisukohta, kas võõras laps vajab abi ega teata, et abivajavast lapsest teatamine näiteks lastekaitsetöötajale või politseile on iga inimese kohustus. „Vaid pooled täiskasvanud elanikkonnast olid 2012. aasta küsitlustulemuste järgi täiesti nõus, et iga kodaniku kohustus on abi vajavast lapsest märku anda. Tänavune laste õiguste uuring peaks näitama, kas täiskasvanute teadlikkus on paranenud ja mida saaks teha selleks, et hädas olevad lapsed ei jääks ühiskonnas nähtamatuks,“ selgitas Biin.

Sotsiaalministeeriumi perepoliitika juhi Pirjo Turki sõnul on lapse õiguste ja vanemluse regulaarne seiramine vajalik, et kujundada lastekaitseüsteemi ning laste- ja perepoliitikat. Uuring on unikaalne, sest võtab vaatluse alla nii täiskasvanute kui ka laste vaatepunktid, nende teadlikkuse, hoiakud ja kogemused. Pirjo Turk rõhutas, et uuringu õnnestumiseks oodatakse nii haridusasutuste, lapsevanemate kui ka laste koostööd ja abi: „Kuna laste küsitlemine toimub 4.-11. klassi laste seas koolides üle Eesti, siis on küsitlustöö õnnestumiseks väga tähtis, et koolid, kus küsitlusi läbi viiakse, leiaksid võimaluse ja aja, et lapsed saaksid küsimustikke täita. Lapse õiguste uuring annab meile väärtuslikku teavet, mida tähendab olla laps 2018. aastal Eestis. Oleme kõigi küsitluse valimisse sattunud täiskasvanute ja laste panuse eest väga tänulikud, sest kokkuvõttes aitavad nende vastused muuta meil Eesti ühiskonda pere- ja lapsesõbralikumaks.“

2012. aasta monitooringu põhitulemused:

- Pea pooled lastest olid kogenud koolis kiusamist, iga neljas oli langenud varguse ohvriks ning 13% lastest oli näinud kodus pealt vägivalda.
- Iga kolmas laps elas oma isast lahus ning enam kui pooled neist lastest soovisid eemal elava vanemaga sagedamini kohtuda.
- Vaid pooled täiskasvanud olid täiesti nõus, et iga inimese kohustus on teatada politseile, sotsiaaltöötajale või mõnele teisele abi andvale asutusele abi vajavast lapsest. Kõige rohkem oldi valmis teatama, kui lapse vanemad on ära kolinud ja lapse üksi jätnud, üksi kaubanduskeskuses või tänaval nutvast lapsest. Kõige vähem julgeti teada anda juhtudest, kui oli tarvis ise hinnang anda, kas laps vajab abi või mitte

Lisa 2. Teavituskiri koolidele

4.-6. klass, eesti keel

Lugupeetud /kooli direktori nimi/!

Sel aastal viiakse Sotsiaalministeeriumi tellimusel Eestis läbi laste õiguste uuring, mille eesmärk on selgitada välja Eesti inimeste teadlikkus laste õigustest. Tegemist on suurima ja olulisima laste uuringuga Eestis, mis on aluseks lastekaitse, lapse õiguste ja vanemluse toetamise poliitikate kujundamisele Eestis ning aitab luua lapsesõbralikumat ühiskonda. Loodame väga teie koostööle.

Uuringu käigus korraldatakse laiaulatuslik küsitlus 4.–11. klassi laste hulgas, et saada teada, millised on laste kogemused, teadmised ja hoiakud seoses lapse õigustega. 2012. aastal läbi viidud esimese „Lapse õiguste ja vanemluse monitooringu“ tulemustega on võimalik tutvuda veebiaadressil <http://www.praxis.ee/tood/lapse-õiguste-ja-vanemluse-monitooring/>.

Uuringu õnnestumiseks vajame ka Teie abi. Palume nõusolekut viia läbi ankeetküsitlus Teie kooli xxx. klassi laste seas vahemikus XX-XX.2018. Olen tänulik, kui saate minu e-maili aadressile teada anda, milline aeg teile antud vahemikus küsituleja vastuvõtmiseks sobib. Uuringus osalenud koolide nimesid ei avalikustata.

Nimetatud klassis õppivate laste vanematelt küsitakse enne lapse uuringusse kaasamist selleks nõusolek. Uuringus osalevatele lastele on tagatud anonüümsus ja privaatsus. Küsitlus asub veebikeskkonnas, mistõttu viiksime võimaluse korral küsitluse läbi kasutades Teie kooli arvutiklassi kas pärast tunde või mõne koolitunni asemel. Kuna tegemist on alles üsna noorte lastega, siis nende heaolu tagamiseks ning igakülgseks abistamiseks moodustaksime lastest kuni 5-liikmelised grupid, kes ühel ajal vastavad. Ankeedi täitmine võtab aega 30–40 minutit ning meie küsituleja viibib lastega koos klassiruumis, et vajadusel küsimusi selgitada või muul moel lapsi abistada.

Uuringu analüüsi eest vastutab mõttekoda Praxis ja Norstat viib koolides üle Eesti läbi laste küsitlemist. Kirja manuses on uuringu lühike tutvustus ning Sotsiaalministeeriumi Laste ja perede osakonna juhataja Hanna Vseiovi ja Analüüsi ja statistika osakonna juhataja Hede Sinisaare kaaskiri ja palve koostöök.

Loodame, et saame teiega leppida kokku aja kooli külastamiseks esimesel võimalusel. Küsimuste korral võtke minuga julgesti ühendust.

Lugupidamisega

4-6. klass, vene keel

Уважаемый руководитель школы!

По заказу Министерства социальных дел в этом году проводится исследование, целью которого является выяснение уровня информированности населения Эстонии в области прав ребенка. Мы имеем дело с крупным и важным исследованием среди детей, результаты которого послужат основой для формирования политики в области защиты детей, прав ребенка и поддержки родительства в Эстонии, помогут построить общество, более дружелюбное к детям. Мы очень надеемся на Ваше сотрудничество.

В рамках исследования организуется масштабный опрос среди учащихся 4-11 классов школ, чтобы выяснить опыт, знания и позиции детей в связи с правами ребенка. С результатами первого

исследования «Мониторинг прав ребенка и родительства», проводившегося в 2012 году, можно ознакомиться здесь: <http://www.praxis.ee/tood/lapse-oguste-ja-vanemluse-monitooring/>.

Для успешного проведения исследования нам нужна Ваша помощь. Просим Вас предоставить нам возможность для проведения анкетного опроса среди учеников ХХХ класса/классов Вашей школы в период с хх хххх по хх хххх 2018. Я буду очень Вам благодарна, если Вы пришлете на мой адрес электронной почты информацию о том, какое время, в указанный выше период, Вам подходит, чтобы принять интервьюера. Названия участвующих в исследовании школ не публикуются.

До проведения опроса в указанном классе будет получено разрешение родителей для привлечения детей к исследованию. Детям гарантируются анонимность и конфиденциальность. Опросник находится в интернет-среде, и поэтому исследование мы бы провели по возможности в школьном компьютерном классе после уроков или во время какого-либо урока. В связи с тем, что опрос проводится среди учеников основной школы, для их удобства и возможности оказания им помощи в классах будут сформированы группы из 5 учеников, которые будут отвечать одновременно. На заполнение анкеты потребуется 30-40 минут, и интервьюер будет находиться в классе во время проведения исследования, чтобы оказать помощь с заполнением опросников.

Анализом исследования занимается Praxis, опрос в школах проводит Norstat. В приложении к данному письму Вы найдете информацию об исследовании и обращение руководителя отдела по делам детей и семьи Министерства социальных дел Ханни Всевиов и руководителя отдела анализа и статистики Хеде Синисаар с просьбой о сотрудничестве.

Надеемся, что мы сможем с Вами согласовать в ближайшее время дату проведения опроса. Пожалуйста, свяжитесь со мной, если у Вас есть какие-то вопросы.

С надеждой на успешное сотрудничество

7.-11. klass, eesti keel

Lugupeetud /kooli direktori nimi/ !

Sel aastal viiakse Sotsiaalministeeriumi tellimusel Eestis läbi laste õiguste uuring, mille eesmärk on selgitada välja Eesti inimeste teadlikkus laste õigustest. Tegemist on suurima ja olulisima laste uuringuga Eestis, mis on aluseks lastekaitse, lapse õiguste ja vanemluse toetamise poliitikate kujundamisele Eestis ning aitab luua lapsesõbralikumat ühiskonda. Loodame väga teie koostööle.

Uuringu käigus korraldatakse laiaulatuslik küsitlus 4.–11. klassi laste hulgas, et saada teada, millised on laste kogemused, teadmised ja hoiakud seoses lapse õigustega. 2012. aastal läbi viidud esimese „Lapse õiguste ja vanemluse monitooringu“ tulemustega on võimalik tutvuda veebiaadressil <http://www.praxis.ee/tood/lapse-oguste-ja-vanemluse-monitooring/>.

Uuringu õnnestumiseks vajame ka Teie abi. Palume nõusolekut viia läbi ankeetküsitlus Teie kooli xxx. klassi laste seas vahemikus XX-XX.2018. Olen tänulik, kui saate minu e-maili aadressile teada anda, milline aeg teile antud vahemikus küsitleja vastuvõtmiseks sobib. Uuringus osalenud koolide nimesid ei avalikustata.

Nimetatud klassis õppivate laste vanematelt küsitakse enne lapse uuringusse kaasamist selleks nõusolek. Uuringus osalevatele lastele on tagatud anonüümsus ja privaatsus. Küsitlus asub veebikeskkonnas, mistõttu viiksime võimaluse korral küsitluse läbi kasutades Teie kooli arvutiklassi kas pärast tunde või mõne koolitunni asemel. Ankeedi täitmine võtab aega 30–40 minutit, sellel ajal viibib meie küsitleja klassis ning vajadusel abistab lapsi, kui neil peaks küsimusi või probleeme tekkima.

Uuringu analüüsi eest vastutab mõttekoda Praxis ja Norstat viib koolides üle Eesti läbi laste küsitlemist. Kirja manuses on uuringu lühike tutvustus ning Sotsiaalministeeriumi Laste ja perede osakonna juhataja Hanna Vseiovi ja Analüüsi ja statistika osakonna juhataja Hede Sinisaare kaaskiri ja palve koostööks.

Loodame, et saame teiega leppida kokku aja kooli külastamiseks esimesel võimalusel. Küsimuste korral võtke minuga julgesti ühendust.

Lugupidamisega

7.-11. klass, vene keel

Уважаемый руководитель школы!

По заказу Министерства социальных дел в этом году проводится исследование, целью которого является выяснение уровня информированности населения Эстонии в области прав ребенка. Мы имеем дело с крупным и важным исследованием среди детей, результаты которого послужат основой для формирования политики в области защиты детей, прав ребенка и поддержки родительства в Эстонии, помогут построить общество, более дружелюбное к детям. Мы очень надеемся на Ваше сотрудничество.

В рамках исследования организуется масштабный опрос среди учащихся 4-11 классов школ, чтобы выяснить опыт, знания и позиции детей в связи с правами ребенка. С результатами первого исследования «Мониторинг прав ребенка и родительства», проводившегося в 2012 году, можно ознакомиться здесь: <http://www.praxis.ee/tood/lapse-õiguste-ja-vanemluse-monitooring/>.

Для успешного проведения исследования нам нужна Ваша помощь. Просим Вас предоставить нам возможность для проведения анкетного опроса среди учеников ХХХ класса/классов Вашей школы в период с хх хххх по хх хххх 2018. Я буду очень Вам благодарна, если Вы пришлете на мой адрес электронной почты информацию о том, какое время в указанный выше период, Вам подходит, чтобы принять интервьюера. Названия участвующих в исследовании школ не публикуются.

До проведения опроса в указанном классе будет получено разрешение родителей для привлечения детей к исследованию. Детям гарантируются анонимность и конфиденциальность. Опросник находится в интернет-среде, и поэтому исследование мы бы провели по возможности в школьном компьютерном классе после уроков или во время какого-либо урока. На заполнение анкеты потребуется 30-40 минут, и интервьюер будет находиться в классе во время проведения исследования, чтобы оказать помощь с заполнением опросников.

Анализом исследования занимается Praxis, опрос в школах проводит Norstat. В приложении к данному письму Вы найдете информацию об исследовании и обращение руководителя отдела по делам детей и семьи Министерства социальных дел Ханны Всевиов и руководителя отдела анализа и статистики Хеды Синисаар с просьбой о сотрудничестве.

Надеемся, что мы сможем с Вами согласовать в ближайшее время дату проведения опроса. Пожалуйста, свяжитесь со мной, если у Вас есть какие-то вопросы.

С надеждой на успешное сотрудничество

Lisa 3. Teavitus uuringust lapsevanemale

Eesti keel

Lugupeetud lapsevanem

Sel aastal viiakse Sotsiaalministeeriumi tellimisel ning mõttekoda Praxis juhtimisel Eestis läbi laste õiguste uuring, mille eesmärk on selgitada välja Eesti inimeste teadlikkus laste õigustest. Tegemist on suurima ja olulisima laste uuringuga Eestis, mis on aluseks lastekaitse, lapse õiguste ja vanemluse toetamise poliitikate kujundamisele Eestis ning aitab luua lapsesõbralikumat ühiskonda. Uuringu käigus korraldatakse laiaulatuslik küsitlus lisaks täiskasvanud elanikkonnale ka 4.–11. klassi laste hulgas, et saada teada, millised on laste kogemused, teadmised ja hoiakud seoses lapse õigustega. Uuringus küsitletakse kokku 1000 täiskasvanut ja 1000 last üle kogu Eesti.

Juhuvaliku läbi sattus Teie lapse kool ja klass uuringu valimisse. Küsitluses osalemine on vabatahtlik ja anonüümne, me ei küsi Teie lapse nime ega elukohta. Analüüsime kõiki vastuseid koos ning uuringu tulemused esitatakse üldistatult, st et neid ei seostata konkreetselt Teie lapse, klassi või kooliga. Õpetajad ega teised lapsed Teie lapse vastuseid ei näe. Küsitlus viiakse läbi koolipäeva ajal elektrooniliselt. Küsitluse juures viibib küsituleja küsitlusfirmast Norstat, kes vajadusel aitab selgitada ankeedis kasutatud mõisteid või keerukamaid küsimusi.

Loodame väga Teie koostööle. Kuid kui Te ei luba oma lapsel antud küsitluses osaleda, siis palun teatage sellest oma lapse klassijuhatajat hiljemalt /KUUPÄEV/.

Lugupidamisega

Uuringu koordinaatorid:

Vene keel

Уважаемый родитель!

По заказу Министерства социальных дел аналитический центр Praxis проводит в этом году исследование, целью которого является выяснение уровня информированности населения Эстонии в области прав ребенка. Мы имеем дело с крупным и важным исследованием среди детей, результаты которого послужат основой для формирования политики в области защиты детей, прав ребенка и поддержки родительства в Эстонии, помогут построить общество, более дружелюбное к детям.

В рамках исследования будут опрошены 1000 взрослых и 1000 учеников 4–11 классов школ, чтобы выяснить опыт, знания и позиции родителей и детей в связи с правами ребенка. **Через случайную выборку были выбраны Ваша школа и Ваш класс.** Участие в опросе добровольное. Мы не будем спрашивать имя и место жительства Вашего ребенка. Результаты опроса будут обобщены, т.е. никакая часть анализа не будет связана с Вашим ребенком, классом или школой. Учителя или другие дети не увидят ответы Вашего ребенка. Опрос проводится в электронной форме во время учебного дня. В процессе опроса интервьюер из фирмы Norstat при необходимости поможет детям в ответах на вопросы и разъяснит более сложные вопросы и используемые в вопроснике термины.

Надеемся на Ваше сотрудничество. Если Вы не разрешаете ребенку участвовать в опросе, то предупредите, пожалуйста, классного руководителя Вашего ребенка не позднее /ЧИСЛО/.

С уважением

Координаторы исследования:

Lisa 4. Küsituleja infoleht

LASTE ÕIGUSTE UURING aprill 2018 TELLIMUSLEHT

Kuupäev/kellaaeg/klas- s/kontaktisik:		Küsituleja nimi:	
		Küsituleja tunnistuse nr:	

Tellimuse täitmiseks tuleb juhendada ja abistada lapsi nende uuringule vastamise jooksul.

Lapsed täidavad küsitlust iseseisvalt arvutis.

Küsituleja ülesanne:

1. tutvustada uuringu sisu ja eesmäärke
2. tutvustada uuringu täitmise reegleid
3. suunata lapsed lingile, kust saab uuringut täita
4. aidata ja juhendada lapsi jooksvalt terve uuringu vältel*

**Juhendamine ja aitamine ei tähenda laste abistamist uuringu sisulise pool pealt.*

Kui laps ei oska mõnele küsimusele vastata, lugeda see talle ise veelkord ette ja paluda tal vastata täpselt nii nagu ta asjast aru saab.

Uuringu pikkus: ca 45 min ehk üks koolitund

Küsitluse üldine tutvustus: Sel aastal viiakse Sotsiaalministeeriumi tellimusel Eestis läbi laste õiguste uuring, mille eesmärk on selgitada välja Eesti inimeste teadlikkus laste õigustest. Tegemist on suurima ja olulisima laste uuringuga Eestis, mis on aluseks lastekaitse, lapse õiguste ja vanemluse toetamise poliitikate kujundamisele Eestis ning aitab luua lapsesõbralikumat ühiskonda.

Mida öelda lastele: Olen sellisest uuringufirmast nagu Norstat Eesti ja me teeme uuringut **laste (õiguste) kohta**. Me tahaksime küsida teie arvamust **lapseks olemisest, sellest, milline on teie elu lapsena ja millised on teie suhted vanematega**. Õigeid ja valesid vastuseid ei ole, meid huvitab just see, mida teie arvate.

Üle Eesti on juhuslikult välja valitud 50 kooli ja neis küsitleme 1000 last. Ka teie kool osutus väljavalituks.

Küsitluses osalemine on **vabatahtlik ja anonüümne**. Kõiki vastuseid analüüsitakse koos, uuringu tulemused esitatakse üldistatult s.t neid ei seostata konkreetse lapse, klassi või kooliga. Õpetajad kellegi vastuseid ei näe. Üksteise vastuseid piiluda pole vaja. Kui kellelgi on küsimusi, see tõstab käe ja ma tulen selgitan.

Küsimustele vastamine on lihtne. Enamiku küsimuste puhul tuleb ankeedis valida kõige sobivam ette antud vastusevariant. Mõnele küsimusele saab kirjutada vastuse ka ise.

Kui kõik on nõus uuringus osalema, läheme kõik koos järgmisele lingile ja alustame kõik koos vastamist.

Õpetaja ei tohiks viibida küsimustike täitmise ajal klassis, sest tema kohalolek võib pärssida laste julgust küsimustele ausalt vastata. Kui õpetaja erandjuhul jääb klassi, siis peab paluma õpetajal mitte sekkuda ankeetide täitmisesse ning mitte klassis ringi jalutada, mis võiks tekitada lastes tunde, et õpetaja kontrollib nende vastuseid

Lisa 5. Ankeedid

Täiskasvanute ankeet, eesti keel

LAPSE ÕIGUSTE JA VANEMLUSE UURING 2018

TÄISKASVANUTE ANKEET

Hea uuringus osaleja! Viime läbi küsitluse, et teada saada, mida arvavad lapsed ja täiskasvanud lapse õigustest ja millised on laste suhted oma vanematega. Kokku küsitleme 1000 täiskasvanut ja 1000 last üle terve Eesti. **Küsitlus on anonüümne** – me ei küsi Teie nime ega täpset elukohta. Analüüsime kõiki vastuseid koos ning uuringu tulemused esitatakse üldistatult. **Küsimustel ei ole õigeid ja valesid vastuseid - märkige vastus just nii nagu Teie arvate.**

Küsimustele vastamine on lihtne. Enamiku küsimuste puhul tuleb Teil ankeedis valida kõige sobivam ette antud vastusevariant. Mõnele küsimusele saate kirjutada vastuse ka ise.

Palun lugege küsimused hoolega läbi. Pöörake tähelepanu ka sellele, et mõned küsimused on ainult **viimase kuu või viimase aasta kohta**. Sellistel juhtudel palume meenutada, mis on toimunud viimase 30 päeva jooksu või alates eelmise aasta kevadest.

Küsitluse on tellinud Sotsiaalministeerium ja selle viib läbi Mõttekoda Praxis koos küsitlusfirma Norstatiga. Aitäh Teile ausate vastuste eest! Alustame!

1. ELUKOHT MAAKONNA TÄPSUSEGA (VALIKVASTUS ETTEANTUD MAAKONDADE NIMEKIRJAST)
2. SUGU:
 1. Mees
 2. Naine
3. VANUS: _____ AASTAT (MÄRKIDA TÄISAASTATES)
4. TEIE RAHVUS:
 1. Eestlane
 2. Venelane
 3. Muu (palun märkige)
5. MILLINE ON TEIE KODUNE KEEL (KEEL, MIDA KASUTATAKSE TEIE KODUS KÖIE SAGEDAMINI)?
 1. eesti keel
 2. vene keel
 3. mõni muu keel/keeled (täpsusta, milline/millised) _____
6. KAS TE OLETE
 1. abielus
 2. vabaabielus /kooselus
 3. lahutatud / elate lahus
 4. vallaline (s.t pole ka varem olnud abielus/vabaabielus)
 5. lesk

7. **MILLINE ON TEIE LEIBKONNA KOOSSEIS?** *LEIBKONNAKS NIMETATAKSE ÜHEL AADRESSIL ELAVAT JA ÜHISELT RAHALISI RESSURSSSE KASUTAVAT INIMESTE RÜHMA.*
1. Üksik
 2. üksik koos alaealise lapse või lastega
 3. abielus / vabaabielus / kooselus koos alaealise lapse või lastega
 4. täiskasvanutest koosnev leib- või perekond (kõik liikmed 18-a. või vanemad)
8. **MITU INIMEST ON TEIE LEIBKONNAS KOOS TEIEGA?**
_____ inimest
9. **MITU ALLA 18-AASTAST LAST ELAB KOOS TEIEGA? KUI TEIE LEIBKONNAS EI ELA ÜHTEGI ALLA 18-AASTAST LAST, MÄRKIGE 0**
_____ last
10. **LEIBKONNAS ELAVATE ALLA 18-A. LASTE VANUS(ED) TÄISAASTATES:**
____;____;____;____;____;
11. **TEIE ENDA LASTE ARV JA VANUS (NII TEIEGA KUI MUJAL ELAVAD LAPSED SH TÄISEALISEKS SAANUD):**
Minuga koos elab _____ last, vanustega ____;____;____;____;____;
Minust lahus elab _____ last, vanustega ____;____;____;____;____;
12. **MILLINE ON TEIE KÕRGEIM LÕPETATUD HARIDUSASTE?**
1. alg- või põhiharidus
 2. kutseharidus ilma keskhariduseta
 3. kesk- või keskeriharidus, s.h kutseharidus
 4. kõrgharidus

LAPSE ÕIGUSED

13. KUI TE MÕTLETE SELLELE, MILLISED LAPSED ÜLDISELT ON, SIIS KUIVÕRD NÕUSTUTE JÄRGMISTE VÄIDETEGA?

	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. Lapsed ei tee pahandusi meelega, vaid oskamatuses või teadmatuses	1	2	3	4
2. Lapsed ei tea, mis neile kasulik on	1	2	3	4
3. Lapsed ei ole võimelised asjadest aru saama	1	2	3	4
4. Ilma täiskasvanute kontrollita lähevad lapsed hukka	1	2	3	4
5. Lapsed on isekad ega arvesta teistega	1	2	3	4
6. Lapsed ei vaja pidevat vanemate kontrolli	1	2	3	4
7. Lapsed on taibukad ja targad	1	2	3	4
8. Lastel pole austust täiskasvanute vastu	1	2	3	4
9. Lapsed on võimelised iseseisvalt valikuid tegema	1	2	3	4
10. Lapsed teevad meelega pahandust, kui nad jätta järelevalveta	1	2	3	4
11. Lapsed vajavad kaitset	1	2	3	4
12. Lastel on oma arvamused ja eelistused, millega on oluline arvestada	1	2	3	4
13. Lapsed ei suuda vastutada oma tegude eest	1	2	3	4
14. Lapsed on liialt usaldavad ja naiivsed	1	2	3	4
15. Lapsed on õrnad ja haavatavad	1	2	3	4
16. Lapsed on üdini head ja rikkumata	1	2	3	4

14. KAS TE OLETE KUULNUD LAPSE ÕIGUSTEST?

1. Jah
2. Ei
99. Ei oska öelda

15. MILLISED MÄRKSÕNAD MEENUVAD TEILE ESIMESENA, KUI MÕTLETE SÕNAPAARILE "LAPSE ÕIGUSED". PALUN MÄRGI ESIMESED 2-3 MEENUVAT MÄRKSÕNA, TÄISLAUSEID PALUN MITTE KIRJUTADA

16. MILLISED JÄRGMISES LOETELUS ESITATUD VÄITED KUULUVAD TEIE HINNANGUL LASTE ÕIGUSTE HULKA?

	Kuulub	Ei kuulu	Ei oska öelda
1. Lapsel on õigus avaldada arvamust ja ennast väljendada	2	1	99
2. Lapsel on õigus vabale ajale, mida ta saab kasutada meelepäraseks tegevuseks	2	1	99
3. Nii nagu laps peab austama täiskasvanut, peab täiskasvanu austama ka last	2	1	99
4. Lapsel on õigus riigi abile, kui ta on perekonnast ilma jäänud	2	1	99
5. Lapsel on õigus oma vanemate toetusele ja abile	2	1	99

6. Lapsel, kes on lahus ühest või mõlemast vanemast, on õigus säilitada isiklikud suhted ja kontakt oma vanema(te)ga	2	1	99
7. Kõigil lastel on ühesugused õigused	2	1	99
8. Lapsel on õigus teada oma tervise ja raviga seotud otsuste kohta ja osaleda nende otsuste arutamisel	2	1	99

17. PALUN HINNAKE, KUIVÕRD TE NÕUSTUTE ALLPOOL ESITATUD VÄIDETEGA.

	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus	Ei oska öelda
1. Lapse ärakuulamine on sama tähtis kui täiskasvanute kuulamine	1	2	3	4	99
2. Last puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks lapse tuba, kool, riietus, vaba aeg jne) tuleb alati küsida lapse arvamust	1	2	3	4	99
3. Tervet perekonda puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks elukohavalik, puhkuseplaanid, elukorraldus, kodused reeglid jms) tuleb alati küsida lapse arvamust	1	2	3	4	99
4. Kui vanemad lähevad lahku, tuleb alati küsida ka lapse arvamust, kelle juures ta elada soovib	1	2	3	4	99
5. Lapsed peaks saama kaasa rääkida koolielu puudutavates küsimustes (nt kodukorra kehtestamine, õppetöös nutiseadmete kasutamine)	1	2	3	4	99
6. Lapsed peaksid saama kaasa rääkida kohalikus omavalitsuses lapsi puudutavates küsimustes (nt mänguväljakud, bussigraafikud, huvitegevus)	1	2	3	4	99
7. Lapsed peaksid saama kaasa rääkida lapsi puudutavate seaduste kujundamisel	1	2	3	4	99
8. Arstid ja teised meditsiinitöötajad peaksid lapsele alati haiguse ja raviga seotud küsimusi selgitama	1	2	3	4	99
9. Lapse arvamusega peab alati arvestama	1	2	3	4	99

18. PALUN MÕELGE LAPSE ÕIGUSELE OLLA KAASATUD JA INFORMEERITUD, AVALDADA ARVAMUST JA OSALEDA OTSUSTE TEGEMISEL NING HINNAKE, KUIVÕRD NÕUSTUTE JÄRGNEVATE VÄIDETEGA?

	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus	Ei oska öelda
1. Nende õiguste tõttu kaob lastel austus täiskasvanute vastu	1	2	3	4	99
2. Need õigused võimaldavad lastel õppida arvamust avaldama	1	2	3	4	99
3. Nende õiguste abil saavad lapsed õppida vastutama oma otsuste ja tegude eest	1	2	3	4	99
4. Need õigused tähendavad lastele piiramatut vabaduse andmist	1	2	3	4	99

5. Kui lapsed ise otsustavad, siis kaob täiskasvanutel võimalus lapsi kaitsta ja suunata	1	2	3	4	99
--	---	---	---	---	----

19. KUIVÕRD TE NÕUSTUTE JÄRGNEVATE LASTE KASVATAMISE KOHTA KÄIVATE VÄIDETEGA?

	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus
Lapsed peavad kuuletuma oma vanematele ja mitte vastu rääkima	1	2	3	4
Õige lapsevanem on lapsele nagu sõber	1	2	3	4
Lapsevanemad peaksid laskma lastel teha kõike, mis nad tahavad	1	2	3	4
Lapsevanemad peaksid alati selgitama oma nõudmisi lastele	1	2	3	4
Lapsed ja vanemad peaksid üksteisega arutama perekonna otsuseid	1	2	3	4
Lastega ei ole mõtet olulistest asjadest rääkida, nad ei saa aru	1	2	3	4
Lapsed kasvavad ise, neid pole vaja kasvatada	1	2	3	4
Vanuse kasvades tuleks lapsele anda aina rohkem otsustusõigust	1	2	3	4

20. MIS TE ARVATE, MILLISEST VANUSEST ALATES ON TEIE ARVATES LAPSED VALMIS SELLEKS, ET ... (VASTUS MÄRKIDA TÄISAASTATES).

hoida oma tuba korras	_____	aastaselt
sõita üksinda ühistranspordis (bussis, rongis, trammis, trollis)	_____	aastaselt
hoida oma nooremaid õdesid-vendi	_____	aastaselt
jääda üksi mõneks tunniks koju	_____	aastaselt
otsustada toitumisvalikute üle (nt taimetoitlaseks või veganiks hakata)	_____	aastaselt
otsustada, millises trennis käia ja milliste hobidega tegeleda	_____	aastaselt
luua endale kasutajaprofiil suhtlusvõrgustikus (nt Facebook, Instagram)	_____	aastaselt
käia üksinda perearsti juures	_____	aastaselt
hakata kasutama nutiseadmeid (telefon, tahvelarvuti)?	_____	aastaselt
elada kodus pikemat aega ilma täiskasvanuteta (kui ema või isa töötavad näiteks välismaal)	_____	aastaselt
otsustada, kuidas haiguse korral ennast ravida	_____	aastaselt
rääkida seksist	_____	aastaselt
olla esimest korda seksuaalvahekorras	_____	aastaselt

21. PALUN HINNAKE, KAS TE REAGEERIKSITE KUIDAGI (NT UURIKSITE OLUKORDA LÄHEMALT, PÜÜAKSITE AIDATA ISE VÕI OTSIKSITE ABI MÕNELT INSTITUTSIOONILT / TEISELT ISIKULT JNE), KUI NÄEKSITE MÕND LAST JÄRGNEVAS OLUKORRAS?

	Jah, kindlasti	Pigem jah	Pigem ei	Kindlasti ei	Ei oska öelda
Üksi avalikus kohas nuttev laps	4	3	2	1	99
Laps näib hooletusse jäetud (must, riided katki või ilmastikule ebakohased, näib näljane jne)	1	2	3	4	99
Naabrite juurest kostub pidevalt asjade loopimist, karjumist ja nuttu. Peres on ka lapsed	1	2	3	4	99

Laps kerjab tänaval	1	2	3	4	99
Last kiusavad või narrivad teised lapsed või teine laps	1	2	3	4	99
Lapsed kaklevad või teevad muul moel üksteisele haiget	1	2	3	4	99
Lapse vanem karistab last füüsiliselt	1	2	3	4	99
Lapse vanem alandab last / riidleb ebakohaste väljenditega	1	2	3	4	99
Õpetaja, kasvataja või mõni muu lastega tegelev täiskasvanu karistab last füüsiliselt	1	2	3	4	99
Õpetaja, kasvataja või mõni muu lastega tegelev täiskasvanu alandab last / riidleb ebakohaste väljenditega	1	2	3	4	99
Vanemad on kolinud ära ja lapse üksi jätnud	1	2	3	4	99
Lapse vanematel on sõltuvusprobleemid	1	2	3	4	99

22. A. KAS TE OLETE VIIMASE AASTA JOOKSUL NÄINUD LAST, KES ON OLNUD MÕNES KIRJELDATUD OLUKORRAS? PALUN MÄRKIGE KÕIK OLUKORRAD, MIDA OLETE VIIMASE AASTA JOOKSUL NÄINUD.

1. Üksi avalikus kohas nuttev laps
2. Laps näib hooletusse jäetud (must, riided katki või ilmastikule ebakohased, näib näljane jne)
3. Naabrite juurest kostub pidevalt asjade loopimist, karjumist ja nuttu. Peres on ka lapsed
4. Laps kerjab tänaval
5. Last kiusavad või narrivad teised lapsed või teine laps
6. Lapsed kaklevad või teevad muul moel üksteisele haiget
7. Lapse vanem karistab last füüsiliselt
8. Lapse vanem alandab last / riidleb ebakohaste väljenditega
9. Õpetaja, kasvataja või mõni muu lastega tegelev täiskasvanu karistab last füüsiliselt
10. Õpetaja, kasvataja või mõni muu lastega tegelev täiskasvanu alandab last / riidleb ebakohaste väljenditega
11. Vanemad on kolinud ära ja lapse üksi jätnud
12. Lapse vanematel on sõltuvusprobleemid

22.B. KUVATAKSE NEED VASTUSEVARIANDID EELMISEST KÜSIMUSEST, MILLE TA KÜSIMUSE A OSAS ON VALINUD JA KÜSITAKSE IGA VARIANDI KOHTA: MIDA SELLES OLUKORRAS TEGITE? VÕIB VALIDA ÜHE KUNI MITU VARIANTI.

1. ei teinud midagi → vastavad ka küsimuse C osale
2. rääkisin lapsega
3. pöördusin teiste asjaosaliste poole
4. pöördusin lastekaitse või sotsiaaltöötaja poole
5. pöördusin politseisse
6. andsin teada lasteabitelefoni
7. muu (täienda)

22.C. KUI TE KOGESITE MIDAGI SELLIST JA EI REAGEERINUD, SIIS MIS PÕHJUSEL? (MÄRKIGE ÜKS VÕI MITU VASTUSEVARIANTI)

1. ei sõandanud midagi teha
2. ei teadnud, mida teha
3. Muu põhjus (nimetage) _____

23. KAS JUHUL, KUI VANEMAD ELAVAD LAHUS, ON TEIE ARVATES ÜHEL VANEMAL ÕIGUS TAKISTADA VÕI PIIRATA LAPSE JA TEISE VANEMA VAHELIST SUHTLEMIST?

1. Jah, igal juhul on õigus takistada või piirata
2. Jah, kui ta otsustab, et suhtlemine teise vanemaga ei mõju lapsele hästi
3. Ainult juhul, kui kohus on piiranud vanema õigust lapsega suhelda
4. Ei ole mingil juhul õigus takistada või piirata, isegi kui kohus on otsustanud piirata

24. KUIVÕRD TE NÕUSTUTE JÄRGMISTE VÄIDETEGA?

	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus	Ei oska öelda
Iga lapsevanem peaks ise teadma, milline on õige viis lapsi kasvatada	1	2	3	4	99
Sõnakuulmatu laps näitab, et lapsevanem ei tule oma tööga toime	1	2	3	4	99
See on iga lapsevanema enda asi, kuidas ta oma last kohtleb	1	2	3	4	99
Iga lapsevanem peaks ise oma laste kasvatamisega seotud probleemidega toime tulema	1	2	3	4	99
Lastel on oma pere juures kõige parem, isegi kui perel on tõsised probleemid (alkoholism, narkootikumid, vägivaldsus jms)	1	2	3	4	99
Teise perekonna probleemidest, mis kahjustavad selles peres elavat last, teatamine lastekaitsetöötajale ei ole õige, kuna see rikub inimeste privaatsust	1	2	3	4	99
Iga inimese kohustus on teatada politseile, sotsiaaltöötajale või mõnele teisele abi andvale asutusele lapsest, kellel on vaja abi	1	2	3	4	99

25. KUIVÕRD NÕUSTUTE JÄRGMISTE VÄIDETEGA? SIIN JA EDASPIDI PEETAKSE FÜÜSILISE KARISTAMISE ALL SILMAS KASVATUSLIKUL EESMÄRGIL LÕÖMIST, TUTISTAMIST, NÄPISTAMIST VÕI MIS TAHES MUUL VIISIL VALU VÕI EBAMEELDIVUSE TEKITAMIST.

	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus
Teatud olukordades on laste füüsiline karistamine* vajalik ja mõistetav kasvatusvahend	1	2	3	4
Teatud olukordades on probleemide lahendamine vägivalda kasutades täiskasvanute vahel mõistetav	1	2	3	4
Laste füüsiline karistamine on vägivald, mitte kasvatusmeetod	1	2	3	4

26. KAS LASTE FÜÜSILINE KARISTAMINE ON EESTIS SEADUSEGA KEELUSTATUD?

1. Jah, on
2. Ei ole
99. Ei oska öelda

27. MÄRGISTAGE ÜKS VÕI MITU VÄIDET, MIS KÄIVAD TEIE LAPSEPÕLVE KOHTA

1. Nägin lapsena pealt täiskasvanutevahelist vägivalda

2. Mind karistati lapsena füüsiliselt
3. Kumbki eespool nimetatud väide ei kehti minu lapsepõlve kohta

KÜSIMUSED LAPSEVANEMATELE

28. PALUN MÕELGE VIIMASELE AASTALE (12 KUUD). KUI SAGELI OLETE LAPSEVANEMANA JÄRGNEVALT KÄITUNUD?

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
Jälginud või kontrollinud kellele laps helistab ja/või milliseid sõnumeid ta on saanud	1	2	3	4
Jälginud või kontrollinud lapse e-kirjavahetust	1	2	3	4
Jälginud või kontrollinud lapse facebooki jm sotsiaalmeedia suhtluse sisu	1	2	3	4
Piiranud oma lapse nutiseadmete ja interneti kasutust	1	2	3	4

29. PALUN MÕELGE VIIMASELE AASTALE (12 KUUD). KUI SAGELI OLETE OLUKORRAS, KUI TEIE LAPS EI KUULA SÕNA VÕI EI KÄITU NII NAGU SOOVITE, TEINUD JÄRGNEVAT?

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
Pahandan	1	2	3	4
Keelan ja ütlen, et ta nii ei teeks	1	2	3	4
Julgustan last õigesti käituma	1	2	3	4
Saadan lapse nurka või mõnda eraldatud kohta järele mõtlema	1	2	3	4
Ähvardan või hirmutan last vitsa, rihma või laksuga	1	2	3	4
Annan vitsa, rihma või laksu	1	2	3	4
Tutistan	1	2	3	4
Keelan ära mõne asja (näiteks, arvuti, televiisori, maiustused, taskuraha või midagi muud, mis lapsele meeldib ja on oluline)	1	2	3	4
Panen lapse koduaresti ega luba sõpradega kohtuda	1	2	3	4
Väljendan pettumust lapse suhtes	1	2	3	4
Tuletan talle meelde reegleid	1	2	3	4
Selgitan, miks ta käitumine ei olnud õige	1	2	3	4
Karistuseks ei pööra lapsele tähelepanu ega räägi temaga	1	2	3	4
Käsin karistuseks teha mingeid töid (nt koristada, nõusid pesta, muru niita vms)	1	2	3	4
Teete midagi muud (kirjutage, mida)	1	2	3	4
Ma ei tee midagi, laps nahunii ei kuula mind	1	2	3	4

30. KUI SAGELI OLETE VIIMASE AASTA JOOKSUL LAPSEVANEMANA KOGENUD OLUKORDI, KUS ...

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
1. tunnete, et vajaksite lapsevanemana nõu ja abi, ent ei tea, kuhu või kelle poole pöörduda	1	2	3	4

2. tunnete, et vajaksite lapsevanemana nõu ja abi, kuid ei söanda kellegi poole pöörduda	1	2	3	4
--	---	---	---	---

30A. KUI VASTAJA VALIS EELMISE KÜSIMUSE JUURES 1. REAL VASTUSEVARIANDI 2, 3 VÕI 4, SIIS KUVADA SELLE JÄRELE KOHE LAHTINE KÜSIMUS: MILLEST TULENES VAJADUS ABI KÜSIDA?

30.B. SEEJÄREL LIKUDA REA 2 JUURDE JA SAMAMOODI JUHUL, KUI VALITI VASTUSEVARIANT 2-4 KUVADA LAHTINE KÜSIMUS: MILLEST TULENES VAJADUS ABI KÜSIDA?

31. KUI SAGELI OLETE VIIMASE AASTA JOOKSUL LAPSE KASVATAMISE OSAS, NÄITEKS KORRALE KUTSUMISE, ARENDAMISE, TOITUMISE, HÜGIEENI JA SUHETE OSAS NÕU JA ABI SAAMISEKS KASUTANUD JÄRGMISI VIISE?

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
Küsinud nõu oma lähedaste käest	1	2	3	4
Küsinud nõu pere- või lastearsti käest	1	2	3	4
Pöördunud psühholoogi või psühhiaatri poole	1	2	3	4
Käinud lapse kasvatamisega seotud koolitusel (nt loengud koolides ja lasteaedades, vanemahariduse koolitusel)	1	2	3	4
Lugenud temaatilist kirjandust (pereajakirju, lapse kasvatamise raamatuid, õpikuid)	1	2	3	4
Esitanud oma küsimuse internetinõustamise portaalidesse, kus saab küsida nõu spetsialistilt (arstilt, psühholoogilt, lastekaitsetöötajalt)	1	2	3	4
Lugenud internetifoorumeid või blogisid	1	2	3	4
Küsinud nõu lapse kasvataja või õpetaja käest	1	2	3	4
Õppinud tele- või raadiosaadetest	1	2	3	4

32. MILLISEKS TE HINDATE OMA TEADMISI JÄRGNEVATES LAPSE KASVATAMISEGA SEOTUD VALDKONDADES?

	Teadmised puuduvad	Vähe teadmisi	Piisavad teadmised	Head teadmised
Lapse tervise ja tervisliku eluviisiga seonduv	1	2	3	4
Lapse areng (füüsiline, emotsionaalne, sotsiaalne)	1	2	3	4
Konfliktide lahendamine pereliikmete vahel	1	2	3	4
Jonniva lapse rahustamine	1	2	3	4
Lapse korralekutsumine				
Laste internetiohutus	1	2	3	4

33. KUI SAGELI OLETE LAPSEVANEMANA TUNDNUD VIIMASE AASTA JOOKSUL, ET

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
olete stressis ja/või masenduses	1	2	3	4
lapsevanemaks olemise roll käib üle jõu	1	2	3	4
vajaksite rohkem aega iseendale	1	2	3	4
vajaksite kellegi abi ja tuge	1	2	3	4

olete rahul oma pereeluga	1	2	3	4
rõõmustate oma laste üle	1	2	3	4

EDASI PEAVAD KÜSIMUSED SILMAS AINULT ÜHT TEIE LAST. KUI ON MITU LAST, SIIS INTERVJUEERIJAL VALIB VÄLJA LAPSE, KELLE KOHTA VASTAJA EDASI VASTAB, JÄRGMISELT:

1. KUI MÕNI LAPSE ON VANUSES 10-17 AASTAT, VALIGE VÄLJA NENDEST KÕIGE NOOREM.
2. KUI KÕIK PERE LAPSED ON NOOREMAD KUI 10 AASTASED, SIIS VALIGE VÄLJA KÕIGE VANEM.
3. KUI MÕNI LAPSE ON VANUSES 10-17 JA MÕNI NOOREM KUI 10 AASTAT, SIIS VALIGE VÄLJA KÕIGE NOOREM LAPSE VANUSES 10-17.

ARVESTADA KÕIKI LAPSE, KA NEID, KES EI OLE VASTAJA BIOLOOGILISED LAPSED, KUID KES ELAVAD TEMAGA ÜHES LEIBKONNAS.

KIRJUTAGE SELLE LAPSE VANUS JÄRGMISE KÜSIMUSE VASTUSEKS.

34. MÕELGE NÜÜD EDASI SELLELE LAPSELE, KES ON

_____ aastane KIRJUTAGE LAPSE VANUS VASTAVALT REEGLILE

35. KAS TA ON POISS VÕI TÜDRUK?

1. Poiss
2. Tüdruk

36. MÕELGE IKKA SELLELE LAPSELE, KELLE OSAS ME KOKKU LEPPISIME. KAS JA KUI SAGELI ON TEIL VIIMASEL KUUL TULNUD ETTE JÄRGMIST?

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mitte kunagi
Räägime lapse päevast ja tegemistest	4	3	2	1
Räägime lapsega ühiskonnas toimuvast või maailma asjadest	4	3	2	1
Arutame internetis nähtut, telesaateid, filme või raamatuid	4	3	2	1
Räägime minu päevast ja tegemistest	4	3	2	1
Ajame niisama juttu	4	3	2	1
Vaidleme, sest oleme eriarvamusel	4	3	2	1
Tülitseme	4	3	2	1
Kiidan last	4	3	2	1
Teeme koos lapse koolitöid	4	3	2	1
Teeme koos lapsega majapidamise töid (nt koos süüa, küpsetame, koristame, kastame lilli)	4	3	2	1
Mängime koos	4	3	2	1
Käime kinos, teatris, kontserdil või näitusel	4	3	2	1
Matkame, teeme koos sporti	4	3	2	1
Räägime sellest, kuidas ennast tunneme	4	3	2	1

37. KAS TE OLETE KOHTUNUD OMA LAPSE SÕPRADEGA?

1. Jah, kõigi sõpradega
2. Jah, suurema osa sõpradega

3. Jah, mõne sõbraga
4. Ei ole kohtunud
5. Lapsel pole sõpru

38. KUI MITMES ERINEVAS TRENNIS, HUVIRINGIS VÕI TÄIENDAVAS ERATUNNIS NT MUUSIKAKOOLIS)
TEIE LAPSE NÄDALAS KÄIB?

Mitmes erinevas? _____ KIRJUTA ERINEVATE TRENNIDE /TEGEVUSTE ARV

Mitu korda nädalas kokku? _____ KIRJUTA mitu korda laps erinevates trennides, huviringides või täiendavates eratundides nädalas kokku käib

39. KUI MITU TUNDI NEED TEGEVUSED NÄDALAS KESKMISELT KOKKU AEGA VÕTAVAD?

_____ KIRJUTAGE TUNDIDE ARV

40. MÕELGE OMA LAPSE VABA AJA PEALE, KUI TA EI KÄI KOOLIS VÕI LASTEAIAS EGA TEGELE
ÕPPIMISEGA. KUIVÕRD TE NÕUSTUTE JÄRGMISTE VÄIDETEGA?

	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus
Laps peaks kulutama oma vaba aja ennekõike arendavate tegevuste peale	1	2	3	4
Lapse vaba aeg on mängimiseks ja sõpradega koos olemiseks	1	2	3	4
Laps ei tohiks vabal ajal lihtsalt laiselda	1	2	3	4
Mida rohkem hobisid ja huviringe lapsel on, seda parem	1	2	3	4
Laps peaks saama ise otsustada, mida ta oma vaba ajaga teeb	1	2	3	4
Vanemad peaksid otsustama, millega laps vabal ajal tegeleb	1	2	3	4
Lapsed võivad ise otsustada, kui palju oma vabast ajast ekraanimängudele ja sotsiaalmeediale kulutada	1	2	3	4

41. KUI MÕTLETE OMA LAPSE VABA AJA PEALE, SIIS KUIVÕRD TE NÕUSTUTE JÄRGMISTE VÄIDETEGA?

	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus	
Lapsel on liiga palju õppida	1	2	3	4	Laps ei käi veel koolis
Laps on liialt hõivatud huvialaringide või trennidega	1	2	3	4	
Laps on sageli väsinud	1	2	3	4	
Lapsel on piisavalt vaba aega	1	2	3	4	
Lapsel on liialt palju vaba aega	1	2	3	4	
Laps on vabal ajal liiga palju ekraani ees (arvuti, nutiseadmed või televiisor)	1	2	3	4	

42. KAS TEIE LAPSEL ON KODUS KOHT, KUS TA SAAB RAHULIKULT OMAETTE OLLA JA NÄITEKS LUGEDA VÕI ÕPPIDA?

1. Jah
2. Ei

99. Ei oska öelda

JÄRGNEV KÜSIMUS ON LAPSEVANEMATELE, KELLEL ON ÜKS VÕI MITU ALLA 18-AASTAST LAST, KES EI ELA TEMAGA VÕI ELAVAD TEMAGA VÄHEM, KUI POOLE AJAST

43. KUI SAGELI SA OMA LAHUS ELAVA LAPSE/LASTEKA KOHTUD? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER IGA LAHUS ELAVA LAPSE KOHTA

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mõni kord aastas	Harvem	Mitte kunagi
Laps 1	6	5	4	3	2	1
Laps 2	6	5	4	3	2	1
Laps 3	6	5	4	3	2	1
Laps 4	6	5	4	3	2	1
Laps 5	6	5	4	3	2	1
Laps 6	6	5	4	3	2	1

44.A. KAS SINU ARVATES KOHTUD EEMAL ELAVA LAPSEGA/LASTEKA PIISAVALT? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER IGA LAHUS ELAVA LAPSE KOHTA ERALDI

	Tahaksin kohtuda sagedamini	Kohtun piisavalt sageli	Tahaksin kohtuda harvem	Ei taha üldse kohtuda
Laps 1	4	3	2	1
Laps 2	4	3	2	1
Laps 3	4	3	2	1
Laps 4	4	3	2	1
Laps 5	4	3	2	1
Laps 6	4	3	2	1

44.B. KUI VASTAJA VALIB EELMISES KÜSIMUSES MÕNEL REAL VASTUSEVARIANDI 4 „TAHAKSIN KOHTUDA SAGEDAMINI“, SIIS KUVADA IGA REA KOHTA KÜSIMUS: MIKS EI OLE KOHTUMISTE SAGEDUS SENI OLNUD PIISAV? VALI ÜKS VÕI MITU VARIANTI

1. Minul pole piisavalt aega
2. Lapsel pole piisavalt aega
3. Teine vanem takistab suhtluse sagedust
4. Kohtu poolt määratud külastuskord ei võimalda
5. Laps elab minust kaugel
6. Muu põhjus, nimetage _____

44. KUI SAGELI SUHTLED EEMAL ELAVA LAPSE/LASTEKA LISAKS NÄOST NÄKKU KOHTUMISTELE VEEL TELEFONI TEEL VÕI ELEKTROONILISELT (SKYPE, E-KIRJAD, FACEBOOK JNE)?

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mõni kord aastas	Harvem	Mitte kunagi
Laps 1	6	5	4	3	2	1
Laps 2	6	5	4	3	2	1
Laps 3	6	5	4	3	2	1
Laps 4	6	5	4	3	2	1
Laps 5	6	5	4	3	2	1
Laps 6	6	5	4	3	2	1

45. KAS OSALED LAHUS ELAVA LAPSE/LASTE ÜLALPIDAMISKULUDE KATMISEL?

1. Jah, kõikide minu lahus elavate laste puhul
2. Jah, vaid osade laste puhul
3. Ei osale

SUUR AITÄN, ET VASTASID!

Täiskasvanute ankeet, vene keel

МОНИТОРИНГ ПРАВ РЕБЕНКА И РОДИТЕЛЬСТВА 2018

АНКЕТА ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ

Уважаемый участник исследования! Мы проводим настоящий опрос, чтобы выяснить мнение детей и взрослых о правах ребенка (в возрасте до 17 лет) и об отношениях детей со своими родителями. В общей сложности мы опросим 1000 взрослых и 1000 детей по всей Эстонии. **Опрос является анонимным** – мы не будем спрашивать Ваше имя и точный адрес местожительства. Мы будем анализировать все ответы в совокупности и результаты исследования будут представлены обобщенно. **На эти вопросы нет правильных и неправильных ответов, и поэтому просим давать ответы, которые соответствует Вашему мнению.**

Ответить на эти вопросы будет просто. Бóльшая часть вопросов составлены таким образом, что нужно выбрать только один самый подходящий вариант ответа. На некоторые вопросы ответ можно написать самостоятельно.

Просим внимательно читать вопросы. Также просим обратить внимание на то, что некоторые вопросы задаются только о **последнем месяце или последнем годе**. В таких случаях вспомни, что происходило с тобой в течение последних 30 дней или начиная с весны прошлого года.

Опрос проводится Центром политических исследований Praxis совместно с опросной компанией Norstat по заказу Министерства социальных дел. Спасибо за честные ответы! Начнем!

46. МЕСТО ПРОЖИВАНИЯ С ТОЧНОСТЬЮ ДО УЕЗДА

47. ВАШ ПОЛ:

1. Мужчина
2. Женщина

3. ВОЗРАСТ: _____ ЛЕТ (ПОЛНЫХ ЛЕТ)

4. ВАША НАЦИОНАЛЬНОСТЬ:

1. Эстонец(-ка)
 2. Русский(-ая)
 3. Другая (пожалуйста, уточните)
5. КАКОЙ У ВАС ДОМАШНИЙ ЯЗЫК (ЯЗЫК, КОТОРЫЙ ИСПОЛЬЗУЕТСЯ У ВАС ДОМА БОЛЬШЕ ВСЕГО)?
1. эстонский язык
 2. русский язык
 3. другой(-ие) язык(и) (пожалуйста, уточните, какой(-ие)) _____
6. Вы...
1. состоите в официальном браке
 2. в гражданском браке / в сожительстве
 3. разведены / живете порознь
 4. не женаты / не замужем (т.е. ранее не были в официальном браке / в гражданском браке / в сожительстве)
 5. вдовец / вдова
7. КАКОВ СОСТАВ ВАШЕГО ДОМОХОЗЯЙСТВА? *ДОМОХОЗЯЙСТВОМ НАЗЫВАЕТСЯ ГРУППА ЛИЦ, ПРОЖИВАЮЩИХ ПО ОДНОМУ АДРЕСУ И СОВМЕСТНО ИСПОЛЬЗУЮЩИХ ДЕНЕЖНЫЕ РЕСУРСЫ.*
1. один взрослый
 2. один взрослый вместе с несовершеннолетним(и) ребенком(детьми)
 3. в официальном браке / в гражданском браке / в сожительстве вместе с несовершеннолетним(и) ребенком(детьми)
 4. домохозяйство или семья, состоящая из взрослых (все в возрасте 18 лет и больше)
8. СКОЛЬКО ВСЕГО ЧЕЛОВЕК В ВАШЕМ ДОМОХОЗЯЙСТВЕ ВМЕСТЕ С ВАМИ?
_____ человека
9. СКОЛЬКО НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ДЕТЕЙ (Т.Е. В ВОЗРАСТЕ МЕНЬШЕ, ЧЕМ 18 ЛЕТ) ЖИВЕТ С ВАМИ? *ЕСЛИ В ВАШЕМ ДОМОХОЗЯЙСТВЕ НЕТ НИ ОДНОГО РЕБЕНКА В ВОЗРАСТЕ МЕНЬШЕ 18 ЛЕТ, ТО ПОСТАВЬТЕ 0 (НОЛЬ)*
_____ ребенка(детей)
10. ВОЗРАСТ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ДЕТЕЙ В ВОЗРАСТЕ МЕНЬШЕ ЧЕМ 18 ЛЕТ (ПОЛНЫХ ЛЕТ):
____; ____; ____; ____; ____
11. КОЛИЧЕСТВО И ВОЗРАСТ ВАШИХ ДЕТЕЙ (ЖИВУЩИХ КАК С ВАМИ, ТАК И ОТДЕЛЬНО ОТ ВАС, ВКЛЮЧАЯ СОВЕРШЕННОЛЕТНИХ):
Вместе со мной живет _____ ребенка(детей), возрастом ____; ____; ____; ____; ____
От меня отдельно живет _____ ребенка(детей), возрастом ____; ____; ____; ____; ____
12. КАКОЙ НАИВЫСШИЙ УРОВЕНЬ ВАШЕГО ЗАКОНЧЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ?
1. начальное или основное образование
 2. профессиональное образование без получения полного среднего образования
 3. среднее или среднее специальное образование, в т.ч. профессиональное образование
 4. высшее образование

ПРАВА РЕБЕНКА

13. Размышляя о том, какими обычно бывают дети, в какой мере Вы согласились бы с нижеприведенными утверждениями?

	Совсем не согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Полностью согласен
17. Дети проказничают не нарочно, а от неумения или незнания чего-либо	1	2	3	4
18. Дети не знают, что им полезно	1	2	3	4
19. Дети не в состоянии разбираться в делах	1	2	3	4
20. Без контроля со стороны взрослых дети обречены	1	2	3	4
21. Дети эгоистичны и не считаются с окружающими	1	2	3	4
22. Дети не нуждаются в постоянном контроле со стороны взрослых	1	2	3	4
23. Дети сообразительны и умны	1	2	3	4
24. Дети не уважают взрослых	1	2	3	4
25. Дети способны самостоятельно делать выбор	1	2	3	4
26. Дети проказничают сознательно, если находятся без присмотра	1	2	3	4
27. Дети нуждаются в защите	1	2	3	4
28. У детей есть собственные мнения и предпочтения, с которыми важно считаться	1	2	3	4
29. Дети не могут нести ответственность за свои поступки	1	2	3	4
30. Дети слишком доверчивы и наивны	1	2	3	4
31. Дети хрупки и уязвимы	1	2	3	4
32. Дети – воплощение добра и неиспорченности	1	2	3	4

14. Слышали ли Вы когда-нибудь что-либо о правах ребенка?

1. Да
2. Нет
3. Затрудняюсь ответить

15. Назовите два-три ключевых слова, которые первыми приходят Вам в голову, когда Вы думаете о словосочетании «права ребенка». Напиши только первые два-три слова, которые приходят в голову. Полные предложения просьба не писать.

16. Как ты думаешь, какие из нижеприведенных примеров являются правами ребенка?

	Это является правом ребенка	Это не является правом ребенка	Затрудняюсь ответить

1. У ребенка есть право высказывать свое мнение и выражать себя	2	1	99
2. У ребенка есть право на свободное время, которое он может использовать для интересных ему занятий	2	1	99
3. Как ребенок должен уважать взрослого, так и взрослый должен уважать ребенка	2	1	99
4. Если ребенок остался без семьи, он имеет право на государственную помощь	2	1	99
5. У ребенка есть право на поддержку и помощь со стороны родителей	2	1	99
6. У ребенка, который живет отдельно от одного или обоих родителей, есть право сохранять личные отношения и контакт со своим(и) родителем(-ями)	2	1	99
7. У всех детей одинаковые права	2	1	99
8. У ребенка есть право знать о решениях в отношении его/ее здоровья и лечения, а также участвовать в принятии этих решений	2	1	99

17. Оцените, в какой мере Вы согласны с нижеприведенными утверждениями.

	Совсем не согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Полностью согласен(-на)	Затрудняюсь ответить
Выслушать ребенка столь же важно, как и выслушать взрослого	1	2	3	4	99
Когда вопросы касаются ребенка напрямую (детская комната, школа, одежда, свободное время и т.д.), нужно всегда выяснять его мнение	1	2	3	4	99
В случае вопросов, затрагивающих всю семью (например, выбор места жительства, планы на отпуск, организация жизни, домашние правила и т.д.), нужно всегда выяснять мнение ребенка	1	2	3	4	99
Если родители расходятся, нужно всегда спрашивать мнение ребенка о том, с кем из родителей он хочет жить	1	2	3	4	99
У детей должна быть возможность высказываться по вопросам, касающимся школьной жизни (например, установление школьного распорядка, использование смарт-устройств в учебе)	1	2	3	4	99
У детей должна быть возможность высказываться в местных самоуправлениях по	1	2	3	4	99

вопросам, касающимся детей (например, игровые площадки, расписание автобусов, занятия по интересам)					
У детей должна быть возможность высказываться при разработке законов, касающихся детей	1	2	3	4	99
Врачи и медработники всегда должны объяснять проблемы, связанные с болезнью и лечением	1	2	3	4	99
С мнением ребенка нужно всегда считаться	1	2	3	4	99

18. ДУМАЯ О ПРАВАХ НА ВОВЛЕЧЕНИЕ В ОБСУЖДЕНИЕ И БЫТЬ ИНФОРМИРОВАННЫМ, ВЫСКАЗЫВАНИЕ МНЕНИЯ И УЧАСТИЕ В ПРИНЯТИИ РАЗЛИЧНЫХ РЕШЕНИЙ, СКАЖИТЕ, НАСКОЛЬКО ВЫ СОГЛАСНЫ С НИЖЕПРИВЕДЕННЫМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ.

	Совсем не согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Полностью согласен(-на)	Затрудняюсь ответить
Из-за таких прав у детей пропадает уважение к взрослым	1	2	3	4	99
Эти права дают детям возможность научиться высказывать личное мнение	1	2	3	4	99
Благодаря этим правам дети могут научиться отвечать за свои решения и поступки	1	2	3	4	99
Эти права означают предоставление детям неограниченной свободы	1	2	3	4	99
Если дети сами принимают решения, то у взрослых пропадает возможность защищать и направлять детей	1	2	3	4	99

19. НАСКОЛЬКО ВЫ СОГЛАСНЫ С НИЖЕПРИВЕДЕННЫМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ В ОТНОШЕНИИ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ?

	Совсем не согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Полностью согласен(-на)
Дети должны слушаться своих родителей и не возражать им	1	2	3	4
Правильный родитель – для ребенка как друг	1	2	3	4
Родителям следует разрешать детям делать все, что они захотят	1	2	3	4
Родителям следует всегда разьяснять и обосновывать свои требованиям к детям	1	2	3	4
Детям и родителям следует обсуждать между собой семейные решения	1	2	3	4
С детьми нет смысла говорить о важных вещах, они все равно их не поймут	1	2	3	4

Дети растут сами, их не надо воспитывать	1	2	3	4
По мере взросления ребенка ему следует предоставлять больше прав в сфере принятия решений	1	2	3	4

20. По ВАШЕМУ МНЕНИЮ, С КАКОГО ВОЗРАСТА ДЕТИ ГОТОВЫ К ТОМУ, ЧТОБЫ... (ВПИСАТЬ ОТВЕТ В ПОЛНЫХ ГОДАХ/ЛЕТ).

поддерживать порядок в своей комнате	_____ лет
самостоятельно ездить в общественном транспорте (автобусе, поезде, трамвае, троллейбусе)	_____ лет
присматривать за младшими братьями/сестрами	_____ лет
оставаться дома одному на пару часов	_____ лет
определить варианты питания (например, вегетарианское или веганское)	_____ лет
решать, на какую тренировку ходить и каким хобби заниматься	_____ лет
создать профиль пользователя в вашей социальной сети (например, Facebook, Instagram)	_____ лет
самостоятельно ходить к семейному врачу	_____ лет
начать использовать смарт-устройства (телефон, планшет)?	_____ лет
жить дома без взрослых в течение продолжительного времени (например, если мать или отец работают за границей)	_____ лет
решать, как себя лечить в случае болезни	_____ лет
говорить о сексе	_____ лет
начать половую жизнь	_____ лет

21. Пожалуйста, оцените, отреагировали бы Вы как-нибудь (например, ознакомились бы с ситуацией, попытались бы сами помочь или стали бы искать помощь от какой-нибудь организации / другого человека и т.п.), если увидели ребенка в следующей ситуации?

	Точно да	Скорее всего да	Скорее всего нет	Точно нет	Затрудняюсь ответить
Одинокий плачущий ребенок в общественном месте	4	3	2	1	99
Ребенок кажется брошенным (грязный, одежда порвана или одет не по погоде, кажется голодным и т.д.)	1	2	3	4	99
Слышно, что у соседей постоянно швыряют вещи, доносятся крики и плач. В семье есть дети	1	2	3	4	99
Ребенок просит милостыню на улице	1	2	3	4	99

Другой(-ие) ребенок(дети) постоянно дразнит(-ят) ребенка или насмехается(-ются) над ним/ней	1	2	3	4	99
Дети дерутся или иным образом причиняют друг другу боль	1	2	3	4	99
Родитель наказывает ребенка физически	1	2	3	4	99
Родитель унижает ребенка / ругает ребенка, используя неуместные выражения	1	2	3	4	99
Учитель, воспитатель или другой взрослый, занимающийся детьми, наказывает ребенка физически	1	2	3	4	99
Учитель, воспитатель или другой взрослый, занимающийся детьми, унижает ребенка или ругает, используя неуместные выражения	1	2	3	4	99
Родители переехали, оставив ребенка одного	1	2	3	4	99
У родителей ребенка проблемы с какой-либо зависимостью	1	2	3	4	99

22. А. Видели ли Вы за последний год ребенка, который попал в какую-либо из нижеприведенных ситуаций? Выберите из списка все ситуации, которые Вы видели за этот период.

1. Одинокий плачущий ребенок в общественном месте
2. Ребенок кажется брошенным (грязный, одежда порвана или одет не по погоде, кажется голодным и т.д.)
3. Слышно, что у соседей постоянно швыряют вещи, доносятся крики и плач. В семье есть дети
4. Ребенок просит милостыню на улице
5. Другой(-ие) ребенок(дети) постоянно дразнит(-ят) ребенка или насмехается(-ются) над ним/ней
6. Дети дерутся или иным образом причиняют друг другу боль
7. Родитель наказывает ребенка физически
8. Родитель унижает ребенка / ругает ребенка, используя неуместные выражения
9. Учитель, воспитатель или другой взрослый, занимающийся детьми, наказывает ребенка физически
10. Учитель, воспитатель или другой взрослый, занимающийся детьми, унижает ребенка или ругает, используя неуместные выражения
11. Родители переехали, оставив ребенка одного
12. У родителей ребенка проблемы с какой-либо зависимостью

22. В. Что Вы сделали в данной ситуации? Можно выбрать один или несколько вариантов.

1. ничего не сделал
2. поговорил с ребенком
3. обратился к другим вовлеченным сторонам
4. обратился к работнику по защите ребенка или к социальному работнику
5. обратился в полицию
6. сообщил по телефону помощи детям
7. другое (пожалуйста, уточни)

22.C. Если Вы видели что-то из таких ситуаций и не отреагировали, то почему?

(ОТМЕТЬТЕ ОДИН ИЛИ НЕСКОЛЬКО ВАРИАНТОВ ОТВЕТА)

1. не осмелился(-ась)
2. не знал(а), что делать
3. другая причина (пожалуйста, уточните) _____

23. По Вашему мнению, если родители живут отдельно друг от друга, есть ли у одного из родителей право препятствовать или ограничивать общение своего ребенка с другим, живущим отдельно родителем?

1. Да, в любом случае есть право препятствовать или ограничивать
2. Да, если он(а) решит, что это плохо влияет на ребенка
3. Только в случае, если суд ограничит право общения родителя с ребенком
4. В любом случае нет права препятствовать или ограничивать, даже если так решил суд

24. Насколько Вы согласны с нижеследующими утверждениями.

	Совсем не согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Полностью согласен(-на)	Затрудняюсь ответить
Каждый родитель должен бы сам знать правильный способ воспитания детей	1	2	3	4	99
Непослушный ребенок показывает, что родитель не справляется со своей работой	1	2	3	4	99
Обращение со своим ребенком – личное дело каждого родителя	1	2	3	4	99
Каждому родителю следует самому справляться с проблемами, связанными с воспитанием своих детей	1	2	3	4	99
В своей семье детям живется лучше всего, даже если в семье есть серьезные проблемы (алкоголизм, наркотики, насилие и т.п.)	1	2	3	4	99
Сообщение инспектору по охране детства о негативно влияющих на ребенка проблемах в другой семье недопустимо, т.к. это нарушает частную жизнь людей	1	2	3	4	99
Сообщать полиции, социальному работнику или другому предоставляющему помощь учреждению о нуждающемся в помощи	1	2	3	4	99

ребенке – обязанность каждого человека					
--	--	--	--	--	--

25. НАСКОЛЬКО ВЫ СОГЛАСНЫ С НИЖЕПРИВЕДЕННЫМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ? Здесь и далее под ФИЗИЧЕСКИМ НАКАЗАНИЕМ ДЕТЕЙ РАССМАТРИВАЕТСЯ ИЗБИЕНИЕ, ТАСКАНИЕ ЗА ВОЛОСЫ, ЩИПАНИЕ И ИНЫЕ ФОРМЫ ПРИЧИНЕНИЯ БОЛИ И НЕПРИЯТНЫХ ОЩУЩЕНИЙ В ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЯХ.

	Полностью не согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Полностью согласен(-на)
В определенных случаях физическое наказание детей необходимое и разумное средство воспитания	1	2	3	4
В некоторых ситуациях решение проблемы посредством насилия среди взрослых допустимо	1	2	3	4
Физическое наказание детей - это насилие, а не метод воспитания	1	2	3	4

26. ЗАПРЕЩЕНО ЛИ ЗАКОНОМ ФИЗИЧЕСКОЕ НАКАЗАНИЕ ДЕТЕЙ В ЭСТОНИИ?

1. Да, запрещено
2. Нет, не запрещено
99. Затрудняюсь ответить

27. ОТМЕТЬТЕ ОДНО ИЛИ НЕСКОЛЬКО УТВЕРЖДЕНИЙ, КОТОРЫЕ ОТНОСЯТСЯ К ВАШЕМУ ДЕТСТВУ

1. Ребенком видел(а) насилие между взрослыми
2. В детстве меня физически наказывали
3. Ни одно из вышеприведенных утверждений не относится к моему детству

ВОПРОСЫ РОДИТЕЛЯМ

28. КАК ЧАСТО В РОЛИ РОДИТЕЛЯ ПОСТУПАЛИ СЛЕДУЮЩИМ ОБРАЗОМ ЗА ПОСЛЕДНИЙ ГОД (12 МЕСЯЦЕВ)?

	Никогда	Редко	Иногда	Часто
Следили или проверяли, кому ребенок звонит и/или какие сообщения он(а) получает	1	2	3	4
Следили или проверяли переписку ребенка по электронной почте	1	2	3	4
Следили или проверяли содержание Facebook-а ребенка и прочих социальных каналов	1	2	3	4
Ограничивали использование ребенком смарт-устройств и Интернета	1	2	3	4

29. КАК ЧАСТО ЗА ПОСЛЕДНИЙ ГОД (12 МЕСЯЦЕВ) ВЫ, НАХОДЯСЬ В СИТУАЦИИ, КОГДА ВАШ РЕБЕНОК НЕ СЛУШАЛСЯ ИЛИ НЕ ВЕЛ СЕБЯ ТАК, КАК ВЫ ХОТИТЕ, ПОСТУПАЛИ СЛЕДУЮЩИМ ОБРАЗОМ?

	Никогда	Редко	Иногда	Часто
Ругаете	1	2	3	4
Запрещаете поступать каким-то образом, говорите, чтобы ребенок так не делал(а)	1	2	3	4

Поощряете ребенка вести себя правильно	1	2	3	4
Отправляете ребенка в угол или в какое-то другое выделенное место подумать	1	2	3	4
Угрожаете или запугиваете прутом, ремнем или шлепком	1	2	3	4
Наказываете розгами, бьете ремнем или шлепаете	1	2	3	4
Трепаете за волосы	1	2	3	4
Запрещаете чем-либо пользоваться (например, смарт-устройством, компьютером, смотреть телевизор, есть сладости, лишаете карманных денег или чего-то еще, что нравится ребенку и что для него/нее важно)	1	2	3	4
Сажаете ребенка под домашний арест и не разрешаете встречаться с друзьями	1	2	3	4
Выражаете разочарование и недовольство	1	2	3	4
Напоминаете ребенку о правилах	1	2	3	4
Разъясняете, почему его/ее поведение было неправильным	1	2	3	4
В наказание не обращаете на ребенка внимания и не разговариваете со ним/ней	1	2	3	4
Заставляете в виде наказания делать работы по дому (например, делать уборку, мыть посуду, косить траву и т.п.)	1	2	3	4
Делаете что-то другое (опишите, что именно)	1	2	3	4
Я ничего не делаю, так как ребенок все равно не слушается	1	2	3	4

30. НАСКОЛЬКО ЧАСТО ЗА ПОСЛЕДНИЙ ГОД ВЫ КАК РОДИТЕЛЬ СТАЛКИВАЛИСЬ С СИТУАЦИЯМИ, В КОТОРЫХ ...

	Никогда	Редко	Иногда	Часто
3. Вы чувствовали, что Вы как родитель нуждались в совете и помощи, но не знали, к кому обратиться	1	2	3	4
4. Вы чувствовали, что Вы как родитель нуждались в совете и помощи, но не осмеливались к кому-либо обратиться	1	2	3	4

30.A. ПОЧЕМУ ВАМ НУЖНА БЫЛА ПОМОЩЬ?

31. НАСКОЛЬКО ЧАСТО ВЫ ПОЛЬЗОВАЛИСЬ НИЖЕСЛЕДУЮЩИМИ СПОСОБАМИ ПОЛУЧЕНИЯ СОВЕТА И ПОМОЩИ ПО ВОПРОСАМ ВОСПИТАНИЯ РЕБЕНКА, НАПРИМЕР: ДИСЦИПЛИНА, РАЗВИТИЕ, ПИТАНИЕ, ГИГИЕНА, НАЛАЖИВАНИЕ ОТНОШЕНИЙ?

	Никогда	Редко	Иногда	Часто
Спрашивали совета у близких	1	2	3	4
Обращались к семейному врачу или педиатру	1	2	3	4
Обращались к психологу или психиатру	1	2	3	4

Ходили на курсы, связанные с воспитанием ребенка (например, лекции в школах и детских садах, курсы для родителей)	1	2	3	4
Читали тематическую литературу (семейные журналы, книги о воспитании детей, учебники)	1	2	3	4
Задавали свои вопросы на консультационных интернет-порталах, где можно попросить совета у профессионалов (врача, психолога, инспектора по охране детства)	1	2	3	4
Читали интернет-форумы или блоги	1	2	3	4
Спрашивали совета у воспитателя и учителя ребенка	1	2	3	4
Учились благодаря теле- или радиопередачам	1	2	3	4

32. КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ СВОИ ЗНАНИЯ В НИЖЕПЕРЕЧИСЛЕННЫХ ОБЛАСТЯХ, СВЯЗАННЫХ С ВОСПИТАНИЕМ РЕБЕНКА?

	Знания отсутствуют	Знаний мало	Достаточно знаний	Хорошие знания
Здоровье ребенка и здоровое питание	1	2	3	4
Развитие ребенка (физическое, эмоциональное и социальное)	1	2	3	4
Разрешение конфликтов между членами семьи	1	2	3	4
Успокаивание капризничающего ребенка	1	2	3	4
Призывание ребенка к порядку				
Безопасность ребенка в интернете	1	2	3	4

33. КАК ЧАСТО ЗА ПОСЛЕДНИЙ ГОД ВЫ КАК РОДИТЕЛЬ ЧУВСТВОВАЛИ, ЧТО....

	Никогда	Редко	Иногда	Часто
Вы в стрессе и/или подавлены	1	2	3	4
роль родителя Вам не под силу	1	2	3	4
Вам требуется больше времени для себя	1	2	3	4
нуждаетесь в чьей-то помощи и поддержке	1	2	3	4
Вы довольны своей семейной жизнью	1	2	3	4
радуетесь за своих детей	1	2	3	4

ДАЛЬШЕ МЫ БУДЕМ РАССМАТРИВАТЬ ТОЛЬКО ОДНОГО РЕБЕНКА. ЕСЛИ У ВАС ДЕТЕЙ НЕСКОЛЬКО, ТО ВЫБЕРЕТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, ОДНОГО РЕБЕНКА СЛЕДУЮЩИМ ОБРАЗОМ:

1. ЕСЛИ ИМЕЮТСЯ ДЕТИ В ВОЗРАСТЕ 10-17 ЛЕТ, ТО ВЫБЕРИТЕ САМОГО МЛАДШЕГО.
2. ЕСЛИ ВСЕМ ДЕТЯМ В СЕМЬЕ МЕНЬШЕ 10 ЛЕТ, ТО ВЫБЕРИТЕ САМОГО СТАРШЕГО.
3. ЕСЛИ ЕСТЬ ДЕТИ В ВОЗРАСТЕ 10-17 ЛЕТ, А ТАКЖЕ МЕНЬШЕ 10 ЛЕТ, ТО ВЫБЕРИТЕ САМОГО МЛАДШЕГО РЕБЕНКА В ВОЗРАСТЕ 10-17 ЛЕТ.

УЧИТЫВАЙТЕ ВСЕХ ДЕТЕЙ, В ТОМ ЧИСЛЕ НЕ ЯВЛЯЮЩИХСЯ ВАМ БИОЛОГИЧЕСКИМИ ДЕТЬМИ, НО ЖИВУЩИХ С ВАМИ В ОДНОМ ДОМОХОЗЯЙСТВЕ.

34. ТЕПЕРЬ ПОДУМАЙТЕ О РЕБЕНКЕ, ВОЗРАСТ КОТОРОГО ...

_____ год(а)/лет УКАЖИТЕ ВОЗРАСТ РЕБЕНКА СОГЛАСНО ПРАВИЛУ

35. Это мальчик или девочка?

1. Мальчик
2. Девочка

36. ПОДУМАЙТЕ О ТОМ РЕБЕНКЕ, О КОТОРОМ МЫ ДОГОВОРИЛИСЬ. ДЕЛАЛИ ЛИ ВЫ ЗА ПОСЛЕДНИЙ МЕСЯЦ ЧТО-НИБУДЬ ИЗ НИЖЕПЕРЕЧИСЛЕННОГО, И, ЕСЛИ ДА, ТО КАК ЧАСТО?

	Почти каждый день	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Никогда
Говорим о том, как у ребенка прошел день и чем он(а) занимался(-ась)	4	3	2	1
Разговариваем с ребенком о происходящем в обществе или в мире	4	3	2	1
Обсуждаем увиденное в Интернете, телепередачи, фильмы или книги	4	3	2	1
Я рассказываю ребенку о своем дне и занятиях	4	3	2	1
Болтаем просто так	4	3	2	1
Спорим, поскольку у нас разные мнения	4	3	2	1
Ссоримся	4	3	2	1
Я хвалю ребенка	4	3	2	1
Вместе делаем домашние задания	4	3	2	1
Вместе занимаемся домашними делами (например, приготавливаем еду, печем, делаем уборку, поливаем цветы)	4	3	2	1
Вместе играем	4	3	2	1
Ходим в кино, театр, на концерт или выставку	4	3	2	1
Ходим в поход, вместе занимаемся спортом	4	3	2	1
Говорили о том, как себя чувствуем	4	3	2	1

37. ВСТРЕЧАЛИСЬ ЛИ ВЫ С ДРУЗЬЯМИ СВОЕГО РЕБЕНКА?

1. Да, со всеми друзьями
2. Да, с большинством друзей
3. Да, с некоторыми друзьями
4. Не встречался(-ась)
5. У ребенка нет друзей

38. СКОЛЬКО ТРЕНИРОВОК, КРУЖКОВ ПО ИНТЕРЕСАМ И ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ ЧАСТНЫХ УРОКОВ (НАПРИМЕР, МУЗЫКАЛЬНАЯ ШКОЛА) ПОСЕЩАЕТ ВАШ РЕБЕНОК В НЕДЕЛЮ?

В скольких видах занятий он(а) задействован(а)? _____ УКАЖИ КОЛИЧЕСТВО РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ ЗАНЯТИЙ

Сколько раз в неделю всего? _____ УКАЖИ, сколько раз всего в неделю ребенок посещает различные тренировки, кружки по интересам или дополнительные частные уроки?

39. СКОЛЬКО ЧАСОВ ВСЕГО ВМЕСТЕ ДЛЯТСЯ ВСЕ ЭТИ ЗАНЯТИЯ В СРЕДНЕМ В НЕДЕЛЮ?

_____ УКАЖИ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ

40. ПОДУМАЙТЕ О СВОБОДНОМ ВРЕМЕНИ СВОЕГО РЕБЕНКА, КОГДА ОН НЕ НАХОДИТСЯ В ШКОЛЕ ИЛИ В ДЕТСКОМ САДУ И НЕ УЧИТСЯ. НАСКОЛЬКО ВЫ СОГЛАСНЫ С НИЖЕСЛЕДУЮЩИМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ?

	Совсем не согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Полностью согласен (-на)
Ребенку следует тратить свое свободное время в первую очередь на развивающие занятия	1	2	3	4
Свободное время ребенка предназначено для игры или общения с друзьями	1	2	3	4
В свое свободное время ребенок не должен просто лентяйничать	1	2	3	4
Чем больше у ребенка хобби и кружков по интересам, тем лучше	1	2	3	4
У ребенка должна быть возможность самому решать, что он делает в свое свободное время	1	2	3	4
Родителям следует решать, чем занимается ребенок в свободное время	1	2	3	4
Дети сам могут решать, сколько своего свободного времени тратить на экранные игры и социальную медию	1	2	3	4

41. КОГДА ВЫ ДУМАЕТЕ О СВОБОДНОМ ВРЕМЕНИ СВОЕГО РЕБЕНКА, В КАКОЙ МЕРЕ ВЫ СОГЛАСНЫ С НИЖЕПРИВЕДЕННЫМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ?

	Совсем не согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Полностью согласен (-на)	Ребенок еще не ходит в школу
Ребенку приходится слишком много учиться	1	2	3	4	99
Ребенок слишком занят занятиями в кружках или на тренировках	1	2	3	4	
Ребенок часто устает	1	2	3	4	
У ребенка достаточно свободного времени	1	2	3	4	
У ребенка слишком много свободного времени	1	2	3	4	
В свободное время ребенок слишком часто перед экраном (компьютер, смартфон или телевизор)	1	2	3	4	

42. ЕСТЬ ЛИ У ВАШЕГО РЕБЕНКА ДОМА МЕСТО, ГДЕ ОН МОЖЕТ СПОКОЙНО ОСТАВАТЬСЯ НАЕДИНЕ С СОБОЙ И, К ПРИМЕРУ, ЧИТАТЬ ИЛИ УЧИТЬСЯ?

1. Да
2. Нет

99. Затрудняюсь ответить

43. КАК ЧАСТО ВСТРЕЧАЕТЕСЬ С РЕБЕНКОМ/ДЕТЬМИ, ЖИВУЩИЙ(-ИЕ) ОТ ВАС ОТДЕЛЬНО?

ОБВЕДИТЕ КРУЖКОМ НОМЕР ПОДХОДЯЩЕГО ОТВЕТА В ОТНОШЕНИИ КАЖДОГО ОТДЕЛЬНО ОТ ВАС ЖИВУЩЕГО РЕБЕНКА.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Несколько раз в год	Реже	Никогда
Ребенок 1	6	5	4	3	2	1
Ребенок 2	6	5	4	3	2	1
Ребенок 3	6	5	4	3	2	1
Ребенок 4	6	5	4	3	2	1
Ребенок 5	6	5	4	3	2	1
Ребенок 6	6	5	4	3	2	1

44.А. По Вашему мнению, встречаетесь ли Вы с отдельно от Вас живущим(и) ребенком/детьми достаточно часто? Обведите кружком номер подходящего ответа в отношении каждого отдельно от Вас живущего ребенка.

	Хотел(а) бы встречаться чаще	Встречаюсь достаточно часто	Хотел(а) бы встречаться реже	Вообще нет желания встречаться
Ребенок 1	4	3	2	1
Ребенок 2	4	3	2	1
Ребенок 3	4	3	2	1
Ребенок 4	4	3	2	1
Ребенок 5	4	3	2	1
Ребенок 6	4	3	2	1

44.В. Почему частота встреч не была достаточной? Выберите один или несколько вариантов.

1. У меня нет для встреч достаточно времени
2. У ребенка нет для встреч достаточно времени
3. Второй родитель препятствует тому, как часто мы можем встречаться
4. Порядок встреч, назначенный судом, не позволяет встречаться чаще
5. Ребенок живет далеко
6. Другая причина (пожалуйста, назовите) _____

44. Как часто общаетесь с ребенком/детьми, живущим(и) от Вас отдельно, не только посредством живых встреч, но и по телефону или электронно (Skype, электронная почта, Facebook и т.п.)?

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Несколько раз в год	Реже	Никогда
Ребенок 1	6	5	4	3	2	1
Ребенок 2	6	5	4	3	2	1
Ребенок 3	6	5	4	3	2	1
Ребенок 4	6	5	4	3	2	1
Ребенок 5	6	5	4	3	2	1
Ребенок 6	6	5	4	3	2	1

45. Покрываете ли Вы часть расходов на содержание ребенка/детей, живущего(-их) от Вас отдельно?

1. Да, в случае всех детей, живущих от меня отдельно
2. Да, только в случае некоторых детей, живущих от меня отдельно
3. Не покрываю расходы

БОЛЬШОЕ СПАСИБО ЗА ОТВЕТЫ!

Vanemate laste ankeet, eesti keel

LAPSE ÕIGUSTE JA VANEMLUSE UURING

VANEMATE LASTE ANKEET (7.-12. KLASS)

Hea uuringus osaleja! Viime läbi küsitluse, et teada saada, mida noored arvavad lapse õigustest ja millised on nende suhted oma vanematega. Uuringus osalevad koolid ja klassid on valitud juhuslikult kõigi Eesti koolide hulgast. Kokku küsitleme 1000 last üle terve Eesti. **Küsitlus on anonüümne** – me ei küsi su nime ega su täpset elukohta. Analüüsime kõigi laste vastuseid koos ja keegi ei saa teada, kuidas sina vastasid. **Küsimustel ei ole õigeid ja valesid vastuseid - märgi vastus just nii, nagu sina arvad.**

Küsimustele vastamine on lihtne. Enamiku küsimuste puhul tuleb sul ankeedis valida kõige sobivam ette antud vastusevariant. Mõnele küsimusele saad kirjutada vastuse ka ise.

Loe küsimused hoolega läbi ja mõtle hoolega, mida küsitakse. Pööra tähelepanu ka sellele, et mõned küsimused on ainult **viimase kuu või viimase aasta kohta**. Sellistel juhtudel meenuta, mis on toimunud viimase 30 päeva jooksu või alates eelmise aasta kevadest.

Kui sa ei saa mõnest küsimusest täpselt aru, võid küsida abi küsitluse läbiviijalt.

Küsitluse on tellinud Sotsiaalministeerium ja selle viib läbi Mõttekoda Praxis koos küsitlusfirma Norstatiga. Aitäh sulle ausate vastuste eest! Alustame!

1. KAS SA OLED POISS VÕI TÜDRUK? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

1. Tüdruk
2. Poiss

2. KUI VANA SA OLED? KIRJUTA NUMBRIGA ENDA VANUS JOONELE.

_____ aastane

3. MILLISES MAAKONNAS SA ELAD? (VALIKVASTUS MAAKONDADE NIMEKIRJAST)

4. MIS RAHVUSEST SA OLED:

1. Eestlane
2. Venelane
3. Muu (palun märgi)

LAPSE ÕIGUSED

4. KAS OLED KUULNUD LAPSE ÕIGUSTEST?

1. Jah
 2. Ei
99. Ei oska öelda

5. MILLISED SÕNAD TULEVAD SULLE ESIMESENA PÄHE, KUI MÕTLED SÕNAPAARILE “LAPSE ÕIGUSED”?

Märgi esimesed 2-3 sõna, mis meenuvad. Palun ära kirjuta täislauseid..

6. MILLISED ON LAPSED SINU ARVATES?

Märgi iga väite kohta, kuivõrd sa selle väitega nõustud.

	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus
Lapsed ei tee pahandusi meelega, vaid oskamatuses või teadmatuses	1	2	3	4
Lapsed ei tea, mis neile kasulik on	1	2	3	4
Lapsed ei ole võimelised asjadest aru saama	1	2	3	4
Lapsed on taibukad ja targad	1	2	3	4
Ilma täiskasvanute kontrollita lähevad lapsed hukka	1	2	3	4
Lapsed on isekad ega arvesta teistega	1	2	3	4
Lapsed on taibukad ja targad	1	2	3	4
Lapsed ei vaja pidevat vanemate kontrolli	1	2	3	4
Lastel pole austust täiskasvanute vastu	1	2	3	4
Lapsed on võimelised iseseisvalt valikuid tegema	1	2	3	4
Lapsed teevad meelega pahandust, kui nad jätta järelvalveta	1	2	3	4
Lapsed vajavad kaitset	1	2	3	4
Lastel on oma arvamused ja eelistused, millega on oluline arvestada	1	2	3	4
Lapsed ei suuda vastutada oma tegude eest	1	2	3	4
Lapsed on liialt usaldavad ja naiivsed	1	2	3	4
Lapsed on õrnad ja haavatavad	1	2	3	4
Lapsed on üdini head ja rikkumata	1	2	3	4

7. MILLISED NEIST ON SINU ARVATES LAPSE ÕIGUSED?

Märgi loetelust kõik väited, mis sinu hinnangul kuuluvad laste õiguste hulka

	See on lapse õigus	See ei ole lapse õigus	Ei oska öelda
Lapsel on õigus avaldada arvamust ja ennast väljendada	1	2	99
Lapsel on õigus vabale ajale, mida ta saab kasutada meelepäraseks tegevuseks	1	2	99
Nii nagu laps peab austama täiskasvanut, peab täiskasvanu austama ka last	1	2	99
Lapsel on õigus riigi abile, kui ta on perekonnast ilma jäänud	1	2	99
Lapsel on õigus oma vanemate toetusele ja abile	1	2	99
Lapsel, kes on lahus ühest või mõlemast vanemast, on õigus säilitada isiklikud suhted ja kontakt oma vanema(te)ga	1	2	99
Kõigil lastel on ühesugused õigused	1	2	99
Lapsel on õigus teada oma tervise ja raviga seotud otsuste kohta ja osaleda nende otsuste tegemisel	1	2	99

8. KUI SA MÕTLED ERINEVALETS OTSUSTELE, MIS SINU ELU PUUDUTAVAD, KUI SAGELI SAAD SA ISE NENDES KÜSIMUSTES KAASA RÄÄKIDA?

	Saan alati kaasa rääkida	Saan enamasti kaasa rääkida	Mõnikord saan kaasa rääkida ja mõnikord mitte	Enamasti ei saa kaasa rääkida	Ei saa kunagi kaasa rääkida	Ma ei tahagi kaasa rääkida
1. Mida oma vaba ajaga teen	7	6	5	4	3	1
2. Millistes trennides, ringides käin	6	5	4	3	2	1
3. Milliseid riideid ma kannan	6	5	4	3	2	1
4. Oma toa kujundamisel ja sisustamisel	6	5	4	3	2	1
5. Pere puhkuseplaanide arutamisel	6	5	4	3	2	1
6. Mida kodus süüa	6	5	4	3	2	1
7. Koduste reeglite kehtestamisel	6	5	4	3	2	1
8. Koolis reeglite kehtestamisel	6	5	4	3	2	1
9. Kooli ürituste korraldamisel	6	5	4	3	2	1
10. Koolitoidu valikul	6	5	4	3	2	1
11. Milliseid õppevahendeid koolis kasutada (nt nutiseadmeid)	6	5	4	3	2	1
12. Millisele koolipäevale kontrolltöid planeerida	6	5	4	3	2	1
13. Koolis antud kodutööde määramisel		5	4	3	2	1
14. Vaba aja veetmise kohtade loomisel ja kujundamisel (nt mänguväljakud, noortekeskused)?	6	5	4	3	2	1
15. Ravi ja ravimitega seotud otsuste tegemisel	6	5	4	3	2	1
16. Kellega suhtlen ja kohtun	7	6	5	4	3	1

9. KAS SINUGA ON JUHTUNUD, ET OLED TAHTNUD MÕNE TEEMA VÕI OLUKORRA KOHTA ARVAMUST AVALDADA, KUID SINU ARVAMUST EI KÜSITUD VÕI EI KUULATUD ÄRA?

Kui mõni selline juhtum meenub, siis kirjuta siia lühidalt, mis olukord see oli.

10. KUI SA MÕTLED LASTE KÄEST ARVAMUSE KÜSIMISE PEALE, SIIS KUIVÕRD SA NÕUSTUD JÄRGNEVATE VÄIDETEGA?

Tõmba igas reas ühe sobiva vastusevariandi numbrü ümber ring.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Ei ole üldse nõus
1. Lapse ärakuulamine on sama tähtis kui täiskasvanute kuulamine	4	3	2	1
2. Last puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks lapse tuba, kool, riietus, vaba aeg jne) tuleb alati küsida lapse arvamust	4	3	2	1
3. Tervet perekonda puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks elukohavalik, puhkuseplaanid, elukorraldus, kodused reeglid) tuleb alati küsida lapse arvamust	4	3	2	1
4. Kui vanemad lähevad lahku, tuleb alati küsida ka lapse arvamust, kelle juures ta elada soovib	4	3	2	1
5. Lapsed peaksid saama kaasa rääkida koolielu puudutavates küsimustes (nt kooli kodukorra ja/või reeglite kehtestamine, õppetöös nutiseadmete kasutamine)	4	3	2	1
6. Lapsed peaksid saama kaasa rääkida nende ümber toimuva elu küsimustes (näiteks mänguväljakute ehitamine, busside sõiduplaanid, huvitegevus)	4	3	2	1
7. Poliitikud peaksid küsima laste arvamust enne, kui nad teevad lapsi puudutavaid otsuseid	4	3	2	1
8. Arstid ja teised meditsiinitöötajad peaksid lapsele alati haiguse ja raviga seotud küsimusi selgitama	4	3	2	1
9. Lapse arvamusega peab alati arvestama	4	3	2	1

11. MILLISEST VANUSEST ALATES ON LAPSED VÕI NOORED SINU HINNANGUL VALMIS SELLEKS, ET ...

Märgi igale reale vanus, millest alates on lapsed järgmisteks tegevusteks valmis

1. hoida oma tuba korras	_____ aastaselt
2. sõita üksinda ühistranspordis (bussis, rongis, trammis, trollis)	_____ aastaselt
3. hoida oma nooremaid õdesid-vendi	_____ aastaselt
4. jääda üksi mõneks tunniks koju	_____ aastaselt
5. otsustada toitumisvalikute üle (nt taimetoitlaseks või veganiks hakata)	_____ aastaselt
6. otsustada, millises trennis käia ja milliste hobidega tegeleda	_____ aastaselt
7. luua endale kasutajaprofiil suhtlusvõrgustikus (nt Facebook, Instagram)	_____ aastaselt
8. käia üksinda perearsti juures	_____ aastaselt
9. hakata kasutama nutiseadmeid (telefon, tahvelarvuti)?	_____ aastaselt
10. elada kodus pikemat aega ilma täiskasvanuteta (kui ema või isa töötavad näiteks välismaal)	_____ aastaselt
11. otsustada, kuidas haiguse korral ennast ravida	_____ aastaselt
12. rääkida seksist	_____ aastaselt
13. olla esimest korda seksuaalvahekorras	_____ aastaselt

12. A: KAS SA PÜÜAKSID AIDATA VÕI OTSIKSID ABI, KUI NÄED MÕNDA LAST JÄRGMISTES OLUKORDADES?

Märgi igas reas

	Jah, kindlasti	Pigem jah	Pigem mitte	Kindlasti mitte	Ei oska öelda
1. Lapselt nõutakse vägivaldaga ähvardades raha või midagi muud (nt kella, riideid, telefoni)	4	3	2	1	99
2. Keegi lööb või vigastab last	4	3	2	1	99
3. Last alandatakse või kiusatakse internetis (nt Facebookis, Twitteris, mängudes või mujal sotsiaalmeedias)	4	3	2	1	99
4. Sinu klassi-või koolikaaslast kiusatakse koolis (narritakse, alandatakse, alavääristatakse või ei tehta temast välja)?	4	3	2	1	99
5. Koolis käituvad õpetajad sinu klassi-või koolikaaslasega ebaõiglaselt (nt ei kohtle teiste lastega võrreldes õiglaselt, on pannud hindu ebaõiglaselt)	4	3	2	1	99

13. B: KUI VASTAJA VALIS RIDADES 1-5 VASTUSEVARIANDI 2 VÕI 1 (PIGEM MITTE VÕI KINDLASTI MITTE), KUVADA SELLE JÄREL: MIKS SA EI TEEKS MIDAGI VÕI EI OTSIKSID ABI, KUI NÄED LAST SELLES OLUKORRAS?

Võid valida ühe või mitu varianti

1. Ma ei julgeks midagi teha
2. Ma ei teaks, mida teha
3. Muu põhjus, palun täpsusta _____

14. A: KAS SINUGA ON VIIMASE AASTA JOOKSUL (ALATES MÄRTSIST 2017 TÄNASENI) JUHTUNUD MIDAGI ALLPOOL LOETLETUST? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Pidevalt juhtub	Mõned korrad on juhtunud	Ühe korra juhtus	Ei ole juhtunud
1. Sinult on ähvardades nõutud raha või midagi muud (nt kella, riideid, telefoni)?	4	3	2	1
2. Keegi on sind kõvasti löönud või vigastanud	4	3	2	1
3. Sinult on viimase aasta jooksul midagi varastatud (nt raamat, raha, telefon, spordivarustus, jalgratas)	4	3	2	1
4. Sind on su kodus löödud või muul moel haiget tehtud				
5. Sa oled kodus näinud pealt vägivalda	4	3	2	1
6. Sind on internetis (nt Facebookis, Twitteris, mängudes või mujal sotsiaalmeedias) alandatud või kiusatud				
7. Sind on koolis kiusatud (narritud, alandatud, alavääristatud või sinust pole välja tehtud)?	4	3	2	1

8. Keegi on sulle koolis haiget teinud (nt tõuganud, löönud)				
9. Oled tundnud koolis, et õpetajad käituvad sinuga ebaõiglaselt (nt ei kohtle teiste lastega võrreldes õiglaselt, on pannud hindeid ebaõiglaselt)	4	3	2	1
10. Oled puudunud koolist, sest kartsid, et teised lapsed kiusavad sind	4	3	2	1
11. Oled puudunud koolist, sest kartsid, et õpetaja kohtleb sind halvasti	4	3	2	1

14. B: KUI VASTAJA VALIS EELMISES KÜSIMUSES RIDADES MÕNE OLUKORRA KOHTA VASTUSEVARIANDID 2-4 (ON JUHTUNUD VÄHEMALT KORD VÕI SAGEDAMINI), SIIS KUVADA SINNA JUURDE: KELLE POOLE PÖÖRDUSID ESMALT ABI SAAMISEKS? KIRJUTA MITU INIMEST VÕI ASUTUST KUI OLED ERINEVATEL KORDADEL ERINEVALT ABI OTSINUD

1. Pöördusin:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

2. Ei pöördunud kellegi poole abi saamiseks

15. A. KAS SA OLED VIIMASE AASTA JOOKSUL (ALATES MÄRTSIST 2017 TÄNASENI) NÄINUD MÕND LAST, KES ON OLNUD MÕNES JÄRGNEVALT KIRJELDATUD VÕI SARNASES OLUKORRAS? VALI NIMEKIRJAST KÕIK OLUKORRAD, MIDA OLED SELLE AJA JOOKSUL NÄINUD

1. Üksik laps, kes nutab (tänaval, kaubanduskeskuses või mujal)
2. Laps, keda teised lapsed kiusavad või narrivad
3. Lapselt nõutakse ähvardades raha või midagi muud (nt kella, riideid, telefoni)
4. Keegi lööb kõvasti või vigastab last
5. Last alandatakse või kiusatakse internetis (nt Facebookis, Twitteris, mängudes või mujal sotsiaalmeedias)
6. Õpetaja, kasvataja või mõni muu lastega tegelev täiskasvanu alandab last / riidleb sobimatute väljenditega
7. Koolis käituvad õpetajad sinu klassikaaslasega ebaõiglaselt (nt ei kohtle teiste lastega võrreldes õiglaselt, on pannud hindeid ebaõiglaselt)
8. Oled näinud mõnda muud olukorda, kus last koheldakse ebaõiglaselt. Täpsusta palun, milline olukord:.....

15. B: KUI VASTAJA VALIS EELMISES KÜSIMUSES MÕNED OLUKORRAD, SIIS KUVADA TALLE NENDE OLUKORDADE KOHTA KÜSIMUS: KAS SA PROOVISID SEDA LAST AIDATA VÕI OLUKORDA LAHENDADA?

1. Ei proovinud aidata, sest
 - i. Ma ei julgenud
 - ii. Ma ei teadnud mida teha
 - iii. Muu põhjus, palun täpsusta
2. Jah, püüdsin aidata, kuidas?
 - iv. Rääkisin selle lapsega
 - v. Sekkisin olukorda (astusin vahele, ütlesin midagi vms)
 - vi. Rääkisin vanematele
 - vii. Rääkisin mõnele teisele täiskasvanule
 - viii. Teatasin lasteabitelefoni /hädaabitelefoni /politseisse / kiirabisse
3. Reageerisin kuidagi muudmoodi, palun kirjelda _____

16. KUIVÕRD NÕUSTUD JÄRGMISTE VÄIDETEGA?

	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus	Ei oska öelda
Teatud olukordades on laste füüsiline karistamine* vajalik ja mõistetatav kasvatusvahend	1	2	3	4	99
Teatud olukordades on probleemide lahendamine vägivalda kasutades täiskasvanute vahel mõistetatav	1	2	3	4	99
Laste füüsiline karistamine on vägivald, mitte kasvatusmeetod	1	2	3	4	99

* Laste füüsilise karistamise all peetakse silmas löömist, tutistamist või mis tahes muu viisil lastele karistuse eesmärgil valu tekitamist

17. KAS LASTE FÜÜSILINE KARISTAMINE ON EESTIS SEADUSEGA KEELUSTATUD?

1. Jah, on
2. Ei ole
99. Ei oska öelda

SINU PEREKOND

18. A: MILLINE VÄIDE KIRJELDAB SIND (VALI ÜKS)

1. Mu mõlemad vanemad elavad minuga koos → järgmisena küsimus 19
2. Ma elan osa aega ühe vanema ja osa aega teise vanema juures → järgmisena küsimused 19A ja 19B
3. Ma elan mõlemast vanemast lahus → küsimused 18B ja 18C → 19A
4. Elan isaga Mu ema ei ela minuga koos → küsimus 18C → 19C
5. Elan emaga Mu isa ei ela minuga koos → küsimus 18B → 19B

18. B: NENDELE, KES ELAVAD KOOS EMAGA VÕI EI ELA KOOS KUMMAGI VANEMAGA LISAKÜSIMUS:

MILLINE VÄIDE KIRJELDAB SIND:

1. mu isa elab mujal
2. ma ei tea oma isast
3. mu isa on surnud

18. C: NENDELE, KES ELAVAD KOOS ISAGA VÕI EI ELA KOOS KUMMAGI VANEMAGA LISAKÜSIMUS:

MILLINE VÄIDE KIRJELDAB SIND:

1. mu ema elab mujal
2. ma ei tea oma emast
3. mu ema on surnud

19. A: KELLEGA KOOS SA ELAD? MÄRGI KÕIK INIMESED, KES ELAVAD SINUGA KOOS ÜHES KODUS.

KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB.

1. Ema
2. Isa
3. Kasuema/võõrasema/isa elukaaslane
4. Kasuisa/võõrasisa/ema elukaaslane
5. õde (õed) → Mitu õde? _____
6. vend (vennad) → Mitu venda? _____
7. pool või kasuõde(-õed) → Mitu pool-/kasuõde? _____

8. pool- või kasuvend (–vennad) → Mitu pool-/kasuvenda? _____
9. Vanaema
10. Vanaisa
11. Vahetevahel elab meil ka (näiteks ema/isa teisest kooselust pärit lapsi, minu suureks saanud õde või vend või keegi teine), palun kirjuta, kes? _____ → mitu? _____
12. Veel mõni inimene (palun kirjuta, kes) _____ → Mitu? _____

19B: KES ELAVAD SINUGA KOOS EMA KODUS? TÕMBA RING ÜMBER KÕIGI NENDE INIMESTE, KES ELAVAD SINUGA KOOS EMA KODUS. KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB.

1. Ema
2. Isa
3. Kasuema/võõrasema/isa elukaaslane
4. Kasuisa/võõrasisa/ema elukaaslane
5. õde (õed) → Mitu õde? _____
6. vend (vennad) → Mitu venda? _____
7. pool või kasuõde(-õed) → Mitu pool-/kasuõde? _____
8. pool- või kasuvend (–vennad) → Mitu pool-/kasuvenda? _____
9. Vanaema
10. Vanaisa
11. Vahetevahel elab meil ka (näiteks ema/isa teisest kooselust pärit lapsi, minu suureks saanud õde või vend või keegi teine), palun kirjuta, kes? _____ → mitu? _____
12. Veel mõni inimene (palun kirjuta, kes) _____ → Mitu? _____

19C: KES ELAVAD SINUGA KOOS ISA KODUS? TÕMBA RING ÜMBER KÕIGI NENDE INIMESTE, KES ELAVAD SINUGA KOOS ISA KODUS. KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB.

1. Ema
2. Isa
3. Kasuema/võõrasema/isa elukaaslane
4. Kasuisa/võõrasisa/ema elukaaslane
5. õde (õed) → Mitu õde? _____
6. vend (vennad) → Mitu venda? _____
7. pool või kasuõde(-õed) → Mitu pool-/kasuõde? _____
8. pool- või kasuvend (–vennad) → Mitu pool-/kasuvenda? _____
9. Vanaema
10. Vanaisa
11. Vahetevahel elab meil ka (näiteks ema/isa teisest kooselust pärit lapsi, minu suureks saanud õde või vend või keegi teine), palun kirjuta, kes? _____ → mitu? _____
12. Veel mõni inimene (palun kirjuta, kes) _____ → Mitu? _____

20. MIS KEELES RÄÄGITAKSE SINU KODUS KÕIGE SAGEDAMINI? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

1. eesti keeles
2. vene keeles
3. mõnes muus keeles (täpsusta, mis keeles või keeltes) _____

KUI SA ELAD VANEMAST VÕI VANEMATEST LAHUS

NB! Sellele blokile vastavad vaid need, kes vastasid 18A küsimusele variandiga 2, 3, 4 või 5 (elab mõlema vanemaga osaaajaga, mõlemast või ühest vanemast lahus) ja juhul, kui küsimustele 18B ja 18C valisid vastusevariandi 1 (ehk et vanem on olemas kuskil mujal, st pole surnud või ei ole olukorda, kus laps temast midagi ei tea). Seejuures küsimustes 4-6 kuvatakse neile, kes 18A küsimusele vastasid variandi 2 ja 3 küsimused nii ema kui isa kohta (vastavalt read 1-2 all tabelites), kes vastasid variandi 4, kuvatakse küsimused vaid isa kohta (rida 2), kes vastasid variandi 5, kuvatakse küsimused vaid ema kohta (rida 1).

21. KUI SAGELI SA OMA VANEMAGA KOHTUD?

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mõni kord aastas	Harvem	Mitte kunagi
1. Emaga	6	5	4	3	2	1
2. Isaga	6	5	4	3	2	1

22. KAS SINU ARVATES KOHTUD SA EEMAL ELAVA VANEMAGA PIISAVALT? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Kohtun piisavalt sageli	Tahaksin kohtuda sagedamini	Tahaksin kohtuda harvem	Ei taha üldse kohtuda
1. Emaga	1	2	3	4
2. Isaga	1	2	3	4

23. KUI SAGELI SUHTLED VANEMAGA LISAKS NÄOST NÄKKU KOHTUMISTELE VEEL TELEFONI TEEL VÕI ELEKTROONILISELT (SKYPE, E-KIRJAD, FACEBOOK JNE)?

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mõni kord aastas	Harvem	Mitte kunagi
1. Emaga	6	5	4	3	2	1
2. Isaga	6	5	4	3	2	1

KODU JA KODUNE ELU

24. KAS SUL ON KODUS KOHT, KUS SA SAAD RAHULIKULT OMAETTE OLLA JA NÄITEKS LUGEDA VÕI ÕPPIDA?

1. Jah
2. Ei

25. KUI SAGELI VÕTAD KOOS VANEMATEGA MIDAGI TOREDAT ETTE, NÄITEKS KÄITE KOOS KINOS, JALUTATE, MATKATE, MEISTERDATE JA MÄNGITE KOOS, KÄITE KÜLAS, TEETE KOOS SPORTI JNE? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Harvemini, kui kord kuus	Mitte kunagi	Sellist inimest minu peres ei ole
Emaga	5	4	3	2	1	99
kasuemaga/isa elukaaslasega	5	4	3	2	1	99
isaga	5	4	3	2	1	99
kasuisaga/ema elukaaslasega	5	4	3	2	1	99

26. KUI SAGELI OLED SA VIIMASE KUU AJA JOOKSUL ISA VÕI KASUISAGA TEINUD JÄRGMIST? KUI SUL ON NII ISA KUI KA KASUISA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA KOOS SA ELAD. TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER. KUI SUL EI OLE EI ISA EGA KASUISA, SIIS ÄRA VASTA SELLELE KÜSIMUSELE.

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt ühe korra	Mitte kordagi
1. Räägime minu päevast ja tegemistest	4	3	2	1

2. Räägime Eestis või maailmas toimuvast	4	3	2	1
3. Arutame telesaateid, internetis nähtut, filme või raamatuid	4	3	2	1
4. Isa räägib mulle oma päevast ja tegemistest	4	3	2	1
5. Ajame niisama juttu	4	3	2	1
6. Vaidleme, sest oleme eriarvamusel	4	3	2	1
7. Tülitseme	4	3	2	1
8. Isa kiidab mind	4	3	2	1
9. Teeme koos minu koolitöid	4	3	2	1
10. Teeme koos majapidamistöid (nt koos süüa, küpsetame, koristame, kastame lilli)	4	3	2	1
11. Mängime koos	4	3	2	1
12. Käime kinos, teatris, kontserdil või näitusel	4	3	2	1
13. Matkame, teeme koos sporti	4	3	2	1
14. Räägime sellest, kuidas ennast tunneme	4	3	2	1

27. KAS SA SOOVIKSID ISA/KASUISAGA ROHKEM AEGA VEETA JA KOOS ERINEVAID TOREDAID ASJU ETTE VÕTTA? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER. KUI SUL EI OLE EI ISA EGA KASUISA, SIIS ÄRA VASTA SELLELE KÜSIMUSELE.

1. Jah
 2. Ei
99. Ei oska öelda

28. KUI SAGELI OLED SA VIIMASE KUU AJA JOOKSUL EMA VÕI KASUEMAGA TEINUD JÄRGMIST? KUI SUL ON NII EMA KUI KASUEMA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA SA KOOS ELAD. TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt ühe korra	Mitte kordagi
1. Räägime minu päevast ja tegemistest	4	3	2	1
2. Räägime Eestis või maailmas toimuvast	4	3	2	1
3. Arutame telesaateid, internetis nähtut, filme või raamatuid	4	3	2	1
4. Ema räägib mulle oma päevast ja tegemistest	4	3	2	1
5. Ajame niisama juttu	4	3	2	1
6. Vaidleme, sest oleme eriarvamusel	4	3	2	1
7. Tülitseme	4	3	2	1
8. Ema kiidab mind	4	3	2	1
9. Teeme koos minu koolitöid	4	3	2	1
10. Teeme koos majapidamistööid (nt koos süüa, küpsetame, koristame, kastame lilli)	4	3	2	1
11. Mängime koos	4	3	2	1
12. Käime kinos, teatris, kontserdil või näitusel	4	3	2	1
13. Matkame, teeme koos sporti	4	3	2	1
14. Räägime sellest, kuidas ennast tunneme	4	3	2	1

29. KAS SA SOOVIKSID EMA/KASUEMAGA ROHKEM AEGA VEETA JA KOOS ERINEVAID TOREDAID ASJU ETTE VÕTTA? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER. KUI SUL EI OLE EI ISA EGA KASUISA, SIIS ÄRA VASTA SELLELE KÜSIMUSELE.

1. Jah
 2. Ei
99. Ei oska öelda

30. MÖTLE VIIMASE AASTA PEALE. MIDA ON SU VANEMAD (VÕI TEISED TÄISKASVANUD, KELLEGA SA KOOS ELAD) TEINUD, KUI SA EI KUULA SÕNA VÕI EI KÄITU NII, NAGU NAD SOOVIVAD? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
1. Pahandavad	1	2	3	4
2. Keelavad mind ja ütlevad, et ma nii ei teeks	1	2	3	4
3. Julgustavad mind õigesti käituma	1	2	3	4
4. Saadavad mind nurka või mõnda teise eraldatud kohta järele mõtlema	1	2	3	4
5. Ähvardavad või hirmutavad vitsa, rihmaga või laksuga	1	2	3	4
6. Annavad vitsa, rihma või laksu	1	2	3	4
7. Tutistavad	1	2	3	4
8. Keelavad ära mõne asja (näiteks nutiseadme, arvuti, televiisori, maiustused, taskuraha või midagi muud, mis mulle meeldib ja on oluline)	1	2	3	4
9. Panevad mind koduaresti ega luba sõpradega kohtuda	1	2	3	4
10. Väljendavad pettumust minu suhtes	1	2	3	4
11. Tuletavad meelde reegleid	1	2	3	4
12. Selgitavad, miks mu käitumine ei olnud õige	1	2	3	4
13. Karistuseks ei pööra mulle tähelepanu ega räägi minuga	1	2	3	4
14. Käsivad karistuseks teha mingeid töid (nt koristada, nõusid pesta, muru niita vms)	1	2	3	4

31. KUIDAS VÕIKSID VANEMAD (VÕI TEISED TÄISKASVANUD, KELLEGA SA KOOS ELAD) SINUGA KÄITUDA, KUI SA TEED MIDAGI VALESTI VÕI EI KÄITU NII, NAGU NAD SOOVIVAD. VALI LOETELUST KUNI KOLM VARIANTI. KUI SINU ARVATES SOBIVAID KÄITUMISVIISE POLE SELLES LOETELUS, KIRJUTA NEED ISE JUURDE.

1. Pahandavad
2. Keelavad mind ja ütlevad, et ma nii ei teeks
3. Julgustavad mind õigesti käituma
4. Saadavad mind nurka või mõnda teise eraldatud kohta järele mõtlema
5. Ähvardavad või hirmutavad vitsa, rihmaga või laksuga
6. Annavad vitsa, rihma või laksu
7. Tutistavad
8. Keelavad ära mõne asja (näiteks nutiseadme, arvuti, televiisori, maiustused, taskuraha või midagi muud, mis mulle meeldib ja on oluline)
9. Panevad mind koduaresti ega luba sõpradega kohtuda
10. Väljendavad pettumust minu suhtes
11. Tuletavad meelde reegleid
12. Selgitavad, miks mu käitumine ei olnud õige
13. Karistuseks ei pööra mulle tähelepanu ega räägi minuga
14. Käsivad karistuseks teha mingeid töid (nt koristada, nõusid pesta, muru niita vms)

15. Midagi muud (palun täpsusta) _____

32. PALUN HINDA, KAS JÄRGNEVAD VÄITED KEHTIVAD SINU JA SU EMA/KASUEMA KOHTA. KUI SUL ON NII EMA KUI KASUEMA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA SA KOOS ELAD.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus
1. Saan alati oma tahtmise	4	3	2	1
2. Ema ei sea mulle piiranguid ega reegleid	4	3	2	1
3. Ema nõuab, et ma kuulaksin tema sõna vastu vaidlemata	4	3	2	1
4. Ema püüab kontrollida kõike, mis ma teen	4	3	2	1
5. Ema selgitab ja põhjendab mulle oma nõudmisi	4	3	2	1
6. Ema suhtub hästi sellesse, kui ma teen ise otsuseid	4	3	2	1
7. Ema arvab, et minuga ei ole mõtet rääkida	4	3	2	1
8. Ema nõuab minult liiga palju	4	3	2	1
9. Ema tahab, et ma liiga paljudes huviringides ja trennides käiksin	4	3	2	1
10. Ema suhtleb minuga ainult käske ja korraldusi jagades	4	3	2	1
11. Ema kontrollib, kellele ma helistan ja/või milline info mu telefonis on	4	3	2	1
12. Ema kontrollib mu e-kirjavahetust ja/või facebooki jm sotsiaalmeedia suhtluse sisu	4	3	2	1
13. Emal pole pea kunagi minu jaoks aega kui ma teda vajan	4	3	2	1

33. LOE LÄBI VÄITED JA MÄRGI IGAÜHE KOHTA, KAS SEE KEHTIB SINU JA ISA/KASUISA KOHTA JA KAS SA OLED SELLE VÄITEGA NÕUS. KUI SUL ON NII EMA KUI KASUISA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA SA KOOS ELAD.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus
1. Saan alati oma tahtmise	4	3	2	1
2. Isa ei sea mulle piiranguid ega reegleid	4	3	2	1
3. Isa nõuab, et ma kuulaksin tema sõna vastu vaidlemata	4	3	2	1
4. Isa püüab kontrollida kõike, mis ma teen	4	3	2	1
5. Isa selgitab ja põhjendab mulle oma nõudmisi	4	3	2	1
6. Isa suhtub hästi sellesse, kui ma teen ise otsuseid	4	3	2	1
7. Isa arvab, et minuga ei ole mõtet rääkida, sest ma ei saa nagunii aru	4	3	2	1
8. Isa nõuab minult liiga palju	4	3	2	1
9. Isa tahab, et ma liiga paljudes huviringides ja trennides käiksin	4	3	2	1
10. Isa suhtleb minuga ainult käske ja korraldusi jagades	4	3	2	1
11. Isa kontrollib, kellele ma helistan ja/või milline info mu telefonis on	4	3	2	1
12. Isa kontrollib mu e-kirjavahetust ja/või mu facebooki jm sotsiaalmeedia suhtluse sisu	4	3	2	1
13. Isal pole pea kunagi minu jaoks aega kui ma teda vajan	4	3	2	1

VABA AEG JA TEGEVUSED

34. KAS SA KÄID MÕNES TRENNIS, HUVIRINGIS VÕI TÄIENDAVAS ERATUNNIS (SH MUUSIKA, KUNSTIKOOL, KEELEKURSUS, JÄRELEAITAMIS-/ETTEVALMISTUSTUND VM)?

1. Jah
2. Ei

35. KUI MITMES TRENNIS, HUVIRINGIS VÕI TÄIENDAVAS ERATUNNIS SA NÄDALAS KÄID?

Mitmes erinevas? _____ KIRJUTA ERINEVATE TRENNIDE /TEGEVUSTE ARV
Mitu korda nädalas kokku? _____ KIRJUTA mitu korda nädalas sa erinevates trennides, huviringides või täiendavates eratundides nädalas kokku käid

36. KUI MITU TUNDI NEED TEGEVUSED NÄDALAS KESKMISELT KOKKU AEGA VÕTAVAD?

_____ KIRJUTA TUNDIDE ARV

37.A: KAS SUL ON OLNUD VÕIMALIK KÄIA KÕIKIDES TRENNIDES, HUVIALARINGIDES VÕI ERATUNDIDES, KUS OLED SOOVINUD KÄIA?

1. Jah → küsimus 38
2. Ei → edasi küsimus 37B juurde
3. Ma ei soovi üheski trennis, huvialaringis või eratunnis käia → Küsimus 38

37.B: MIKS SA EI OLE SAANUD KÄIA MÕNES VÕI MITMES SOOVITUD TRENNIS, HUVIALARINGIS VÕI ERATUNNIS? VALI ÜKS VÕI MITU VASTUSEVARIANTI VASTAVAD NEED, KES VALISID EELMISELE KÜSIMUSELE VASTUSEKS „EI“

1. Neid trenne, huvialaringe või eratunde, mis mind huvitavad, ei pakuta või ma pole neist kuulnud
2. Rahalistel põhjustel
3. Mul puudub transpordi võimalus, et käia soovitud trennis, huvialaringis või eratunnis
4. Mul pole olnud aega
5. Trennide või huviringide ajad ei sobi
6. Mõni muu põhjus, palun täpsusta: _____

38. MÕTLE VIIMASE KUU PEALE JA VASTA, KUI SAGELI SA OLED ENNAST TUNDNUD JÄRGMISELT? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mitte kordagi
1. Olen tundnud, et olen väsinud	4	3	2	1
2. Olen tundnud, et mul on piisavalt vaba aega	4	3	2	1
3. Olen tundnud end üksikuna	4	3	2	1
4. Olen tundnud, et mul on igav	4	3	2	1
5. Olen iseendaga rahul	4	3	2	1
6. Olen oma sõpradega rahul	4	3	2	1
7. Olen eluga üldiselt rahul	4	3	2	1
8. Olen tundnud rõõmu, et saan tegeleda mulle meeldivate asjadega	4	3	2	1
9. Pean liiga palju koristama	4	3	2	1
10. Mul on liiga palju õppida	4	3	2	1
11. Mul on koolis tore	4	3	2	1

12. Mul on liiga palju trenne, hobisid või ringe	4	3	2	1
13. Olen tundnud, et mul pole kellegagi oma murest rääkida	4	3	2	1

SUUR AITÄH, ET VASTASID!**Vanemate laste ankeet, vene keel**

МОНИТОРИНГ ПРАВ РЕБЕНКА И РОДИТЕЛЬСТВА 2018

АНКЕТА ДЛЯ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА (7–11 КЛАССЫ)

Уважаемый участник исследования! Мы проводим настоящий опрос, чтобы выяснить мнение детей о правах ребенка (в возрасте до 17 лет) и об отношениях детей со своими родителями. Школы и классы, принимающие участие в исследовании, были выбраны из всех школ Эстонии по случайному принципу. В общей сложности мы опросим 1000 детей по всей Эстонии. **Опрос является анонимным** – мы не будем спрашивать твое имя и точный адрес местожительства. Мы будем анализировать все ответы детей в совокупности, поэтому никто не узнает, как ответил(а) именно ты. **На эти вопросы нет правильных и неправильных ответов, и поэтому просим давать ответы, которые соответствует твоему мнению.**

Ответить на эти вопросы будет просто. Большая часть вопросов составлено таким образом, что нужно выбрать только один самый подходящий вариант ответа. На некоторые вопросы ответ можно написать самостоятельно.

Внимательно читай вопросы, и думай, о чем именно задан конкретный вопрос. Также обращай внимание на то, что некоторые вопросы задаются только о **последнем месяце или последнем годе**. В таких случаях вспомни, что происходило с тобой в течение последних 30 дней или начиная с весны прошлого года.

Если ты не понимаешь до конца тот или иной вопрос, обратись за помощью к организатору опроса.

Опрос проводится Центром политических исследований Praxis совместно с опросной компанией Norstat по заказу Министерства социальных дел. Спасибо за честные ответы! Начнем!

1. Ты мальчик или девочка?

1. Девочка
2. Мальчик

2. Сколько тебе лет?

3. В каком уезде ты живешь?

1	Харьюмаа
2	Хийумаа
3	Ида-Вирумаа
4	Йыгевамаа
5	Ярвамаа
6	Ляэнемаа
7	Ляэне-вирумаа
8	Пылвамаа
9	Пярнумаа
10	Рапламаа
11	Сааремаа
12	Тартумаа
13	Валгамаа
14	Вильяндимаа
15	Вырумаа

4. КАКОЙ ТЫ НАЦИОНАЛЬНОСТИ?

1. Эстонец(-ка)
2. Русский(-ая)
3. Другой национальности (пожалуйста, укажи, какой именно)

ПРАВА РЕБЕНКА

5. Слышал(а) ли ты когда-нибудь что-либо о правах ребенка?

1. Да
2. Нет

99. Затрудняюсь ответить

6. НАЗОВИТЕ ДВА-ТРИ КЛЮЧЕВЫХ СЛОВА, КОТОРЫЕ ПЕРВЫМИ ПРИХОДЯТ ТЕБЕ В ГОЛОВУ, КОГДА ТЫ ДУМАЕШЬ О СЛОВСОЧЕТАНИИ «ПРАВА РЕБЕНКА».

Напиши только первые два-три слова, которые приходят в голову. Полные предложения просьба не писать.

7. ПО ТВОЕМУ МНЕНИЮ, КАКИМИ ВООБЩЕ ЯВЛЯЮТСЯ ДЕТИ?

Отметь у каждого утверждения, в какой степени ты с ним согласен(-на).

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Совсем не согласен (-на)
Дети проказничают не нарочно, а от неумения или незнания чего-либо	4	3	2	1
Дети не знают, что им полезно	4	3	2	1

Дети не в состоянии разбираться в делах	4	3	2	1
Дети сообразительны и умные	4	3	2	1
Без контроля со стороны взрослых дети обречены	4	3	2	1
Дети эгоистичны и не считаются с окружающими	4	3	2	1
Дети не нуждаются в постоянном контроле со стороны родителей	4	3	2	1
Дети не уважают взрослых	4	3	2	1
Дети способны самостоятельно делать выбор	4	3	2	1
Дети проказничают сознательно, если находятся без присмотра	4	3	2	1
Дети нуждаются в защите	4	3	2	1
У детей есть собственные мнения и предпочтения, с которыми важно считаться	4	3	2	1
Дети не могут нести ответственность за свои поступки	4	3	2	1
Дети слишком доверчивы и наивны	4	3	2	1
Дети хрупки и уязвимые	4	3	2	1
Дети – воплощение добра и неиспорченности	4	3	2	1

8. КАК ТЫ ДУМАЕШЬ, КАКИЕ ИЗ НИЖЕПРИВЕДЕННЫХ ПРИМЕРОВ ЯВЛЯЮТСЯ ПРАВАМИ РЕБЕНКА?

Отметь из нижеприведенного перечня те утверждения, которые, по твоему мнению, относятся к правам ребенка.

	Это является правом ребенка	Это не является правом ребенка	Затрудняюсь ответить
У ребенка есть право высказывать свое мнение и выражать себя	1	2	99
У ребенка есть право на свободное время, которое он может использовать для интересных ему занятий	1	2	99
Как ребенок должен уважать взрослого, так и взрослый должен уважать ребенка	1	2	99
Если ребенок остался без семьи, он имеет право на государственную помощь	1	2	99
У ребенка есть право на поддержку и помощь со стороны родителей	1	2	99
У ребенка, который живет отдельно от одного или обоих родителей, есть право сохранять личные отношения и контакт со своим(и) родителем(-ями)	1	2	99
У всех детей одинаковые права	1	2	99
У ребенка есть право знать о решениях в отношении его/ее здоровья и лечения, а также участвовать в принятии этих решений	1	2	99

9. ЕСЛИ ПОДУМАТЬ О РАЗЛИЧНЫХ РЕШЕНИЯХ, ЗАТРАГИВАЮЩИХ ТВОЮ ЖИЗНЬ, ТО КАК ЧАСТО САМ(А) МОЖЕШЬ УЧАСТВОВАТЬ В РЕШЕНИИ ЭТИХ ВОПРОСОВ?

	Всегда могу участвовать	В большинстве случаев могу	Иногда могу участвовать	В большинстве случаев не могу	Никогда не могу участвовать	Я и не хочу участвовать
--	-------------------------	----------------------------	-------------------------	-------------------------------	-----------------------------	-------------------------

		участвовать	ь, иногда не могу	участвовать		
Что делать со своим свободным временем	6	5	4	3	2	1
На какие тренировки, в какие кружки ходить	6	5	4	3	2	1
Какую одежду носить	6	5	4	3	2	1
Оформление и обстановка моей комнаты	6	5	4	3	2	1
Планирование семейного отдыха	6	5	4	3	2	1
Какую еду есть дома	6	5	4	3	2	1
Установление домашних правил	6	5	4	3	2	1
Установление школьных правил	6	5	4	3	2	1
Организация школьных мероприятий	6	5	4	3	2	1
Выбор еды в школе	6	5	4	3	2	1
Какие учебные средства использовать в школе (например, смарт-устройства)	6	5	4	3	2	1
На какие школьные дни планировать контрольные работы	6	5	4	3	2	1
Определение домашних заданий	6	5	4	3	2	1
Создание и обустройство мест для свободного времяпрепровождения (например, детские площадки, центры молодежи)?	6	5	4	3	2	1
Принятие решений в отношении лечения и лекарств	6	5	4	3	2	1
С кем общаться и встречаться	6	5	4	3	2	1

10. Случалось ли с тобой, что ты хотел(а) высказать свое мнение по какой-нибудь теме или ситуации, но твое мнение не спросили или не выслушали?

Если вспомнится, то ниже кратко опиши такую ситуацию.

1 _____
99 Такого не случилось.

11. Если ты подумаешь о выяснении мнения детей, то в какой мере ты бы согласился(-ась) с нижеприведенными утверждениями?

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Вообще не согласен (-на)
Выслушать ребенка столь же важно, как и выслушать взрослого	4	3	2	1
Когда вопросы касаются ребенка напрямую (детская комната, школа, одежда, свободное время и т.д.), нужно всегда выяснять его мнение	4	3	2	1
В случае вопросов, затрагивающих всю семью (например, выбор места жительства, планы на отпуск, организация жизни, домашние правила-), нужно всегда выяснять мнение ребенка	4	3	2	1
Если родители расходятся, нужно всегда спрашивать мнение ребенка о том, с кем из родителей он хочет жить	4	3	2	1
У детей должна быть возможность высказываться по вопросам, касающимся школьной жизни (например, установление школьного распорядка, использование смарт-устройств в учебе)	4	3	2	1
У детей должна быть возможность высказываться по вопросам, затрагивающим их жизнь (например, строительство игровых площадок, расписание автобусов, занятия по интересам)	4	3	2	1
Политикам следует спрашивать мнение детей перед тем, как принимать решения, касающиеся детей	4	3	2	1
Врачи и медработники всегда должны объяснять проблемы, связанные с болезнью и лечением	4	3	2	1
С мнением ребенка нужно всегда считаться	4	3	2	1

12. Как ты думаешь, с какого возраста дети или подростки готовы к тому, чтобы ...

В каждой строке укажи подходящий, по твоему мнению, возраст, **начиная с которого** ребенок готов к следующему.

поддерживать порядок в своей комнате	_____ лет
самостоятельно ездить в общественном транспорте (автобусе, поезде, трамвае, троллейбусе)	_____ лет
присматривать за младшими братьями/сестрами	_____ лет
оставаться дома одному на пару часов	_____ лет
определить варианты питания (например, вегетарианское или веганское)	_____ лет
решать, на какую тренировку ходить и каким хобби заниматься	_____ лет
создать профиль пользователя в социальной сети (например, Facebook, Instagram)	_____ лет
самостоятельно ходить к семейному врачу	_____ лет
начать использовать смарт-устройства (телефон, планшет)?	_____ лет

жить дома без взрослых в течение продолжительного времени (например, если мать или отец работают за границей)	_____ лет
решать, как себя лечить в случае болезни	_____ лет
говорить о сексе	_____ лет
начать половую жизнь	_____ лет

13. А: Попытался(-ась) бы ты помочь или искал(а) бы помощь, если бы увидел(а) ребенка в следующих ситуациях.

Выбери ответ в каждой строке.

	Точно да	Скорее да	Скорее нет	Точно нет	Затрудняюсь ответить
От ребенка требуют денег или чего-то еще (например, часы, одежду, телефон) под угрозой насилия	4	3	2	1	99
Кто-то бьет или травмирует ребенка	4	3	2	1	99
Ребенка унижают или дразнят в Интернете (например, в Facebook, Twitter, играх, других социальных сетях)	4	3	2	1	99
Твоего одноклассника(-цу) дразнят в школе (насмехаются, унижают, относятся пренебрежительно или игнорируют)	4	3	2	1	99
Учителя в школе ведут себя с твоим(-ей) одноклассником(-цей) несправедливо (например, не обращаются справедливо по сравнению с другими детьми, несправедливо ставят оценки)	4	3	2	1	99

13. В: Почему ты ничего не сделал(а) бы или не искал(а) бы помощь, если видишь ребенка, оказавшегося в следующей ситуации?

Можно выбрать один или несколько вариантов ответа.

4. Я не осмелился(-ась) бы что-то предпринять
5. Я не знал(а) бы, что делать
6. Другая причина (пожалуйста, уточни) _____

14. А: Случалось ли с тобой за последний год (с марта 2017 года) что-нибудь из нижеперечисленного? Обведи кружком номер подходящего ответа.

	Постоянно случается	Иногда	Один раз	Не случилось
От тебя требовали денег или чего-то еще (например, часы, одежду, телефон) под угрозой насилия	4	3	2	1
Кто-то тебя сильно ударил или травмировал	4	3	2	1
У тебя в течение последнего года что-нибудь украли (например, книгу, деньги, телефон, спортивное снаряжение, велосипед)?	4	3	2	1
Тебя дома били или причиняли другую физическую боль				

Ты видел(а) дома насилие	4	3	2	1
Тебя унижали или дразнили в Интернете (например, на Facebook, Twitter, в играх или в других социальных сетях)				
Тебя дразнили в школе (насмехались, унижали, относились пренебрежительно или игнорировали другие школьники)	4	3	2	1
Кто-то причинил тебе боль в школе (например, толкнул, ударил)				
Ты чувствовал(а), что учителя в школе ведут себя с тобой несправедливо (например, не обращались с тобой справедливо по сравнению с другими детьми, несправедливо ставили оценки)	4	3	2	1
Прогуливал(а) школу из-за страха, что тебя будут дразнить другие дети	4	3	2	1
Прогуливал(а) школу из-за страха, что с тобой будут плохо обращаться учителя	4	3	2	1

14. В: К кому обратился(-ась) за помощью в первую очередь? Если в различных ситуациях искал(а) помощь по-разному, то укажи несколько человек или организаций

1. Обратился(-ась) к:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

2. Ни к кому не обратился(-ась) за помощью

15. А. Видел(а) ли ты за последний год (начиная с марта 2017 года и до сегодняшнего дня) ребенка, который попал в какую-либо из нижеприведенных или подобных ситуаций? Выбери из списка все ситуации, которые видел за этот период.

1. Одинокий плачущий ребенок (на улице, в торговом центре или в другом месте)
2. Ребенок, которого дразнят или над которым насмехаются
3. От ребенка требуют денег или чего-то еще (например, часы, одежду, телефон) под угрозой насилия
4. Кто-то бьет или травмирует ребенка
5. Ребенка унижают или дразнят в Интернете (например, в Facebook, Twitter, играх, других социальных сетях)
6. Учитель, воспитатель или другой взрослый, занимающийся детьми, унижает ребенка или ругает, используя неуместные выражения
7. Учителя в школе ведут себя с твоим(-ей) одноклассником(-цей) несправедливо (например, не обращаются справедливо по сравнению с другими детьми, несправедливо ставят оценки)
8. Видел другую ситуацию, когда ребенок подвергается несправедливому обращению. Пожалуйста, уточни, какая это была ситуация:

15. В: Попытался(-ась) ли ты помочь этому ребенку или решить ситуацию?

1. Не попытался(-ась) помочь
2. Да, пытался(-ась) помочь
3. Отреагировал по-другому. Пожалуйста, опиши _____

15. С: Почему ты не попытался(-ась) помочь?

1. Я не осмелился(-ась)
2. Я не знал(а), что делать
3. Другая причина. Пожалуйста, уточни _____

15.D: КАК ТЫ ПОПЫТАЛСЯ(-АСЬ) ПОМОЧЬ?

1. Поговорил с этим ребенком
2. Вмешался в ситуацию (заступился, что-то сказал или иное)
3. Рассказал своим родителям
4. Рассказал другому взрослому
5. Сообщил по телефону помощи детям / позвонил по номеру службы экстренной помощи / в полицию / в скорую помощь
6. Помог по-другому. Пожалуйста, уточни _____

16. НАСКОЛЬКО СОГЛАСИШЬСЯ С НИЖЕПРИВЕДЕННЫМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ?

	Полностью согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Полностью не согласен(-на)	Затрудняюсь ответить
В определенных случаях физическое наказание* детей необходимое и разумное средство воспитания	4	3	2	1	99
В некоторых ситуациях решение проблемы посредством насилия среди взрослых допустимо	4	3	2	1	99
Физическое наказание детей - это насилие, а не метод воспитания	4	3	2	1	99

* Под физическим наказанием детей рассматривается избиение, таскание за волосы и иные формы причинения боли с целью наказания детей

17. ЗАПРЕЩЕНО ЛИ ЗАКОНОМ ФИЗИЧЕСКОЕ НАКАЗАНИЕ ДЕТЕЙ В ЭСТОНИИ?

1. Да, запрещено
2. Нет, не запрещено
99. Затрудняюсь ответить

ТВОЯ СЕМЬЯ

18. А: КАКОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ОТНОСИТСЯ К ТЕБЕ (ВЫБЕРИ ОДИН ВАРИАНТ)

1. Оба мои родителя живут со мной
2. Часть времени живу у одного родителя, часть у другого
3. Я живу отдельно от обоих родителей
4. Живу с отцом. Мать не живет со мной
5. Живу с матерью. Мой отец не живет со мной

18. В: КАКОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ОТНОСИТСЯ К ТЕБЕ:

1. мой отец живет в другом месте
2. я ничего не знаю о моем отце
3. мой отец умер

18. С: КАКОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ОТНОСИТСЯ К ТЕБЕ:

1. моя мать живет в другом месте
2. я ничего не знаю о матери
3. моя мать умерла

19. A: С кем ты живешь? Отметь всех тех людей, которые живут вместе с тобой дома.**ТАКЖЕ НАПИШИ, СКОЛЬКО СЕСТЕР ИЛИ БРАТЬЕВ ЖИВЕТ ВМЕСТЕ С ТОБОЙ.**

1. Мать
2. Отец
3. Приемная мать/мачеха/сожительница отца
4. Приемный отец/отчим/сожитель матери
5. Сестра или сестры → Сколько сестер? _____
6. Брат или братья → Сколько братьев? _____
7. Сводная(-ые) или приемная(-ые) сестра(сестры) → Сколько сводных или приемных сестер?

8. Сводный(-ые) или приемный(-ые) брат(ья) → Сколько сводных или приемных братьев?

9. Бабушка
10. Дедушка
11. Иногда с нами живет также (например, дети из другой совместной жизни матери / отца, повзраслевшие сестра или брат или кто-то другой) (пожалуйста, напиши, кто)?
_____ → Сколько? _____
12. Кто-то еще (напиши, кто) _____ → Сколько? _____

19B: С кем ты и мать живете вместе? Отметь всех тех людей, которые живут с тобой и матерью дома. Также напиши, сколько сестер или братьев живет вместе с тобой.

1. Мать
2. Отец
3. Приемная мать/мачеха/сожительница отца
4. Приемный отец/отчим/сожитель матери
5. Сестра или сестры → Сколько сестер? _____
6. Брат или братья → Сколько братьев? _____
7. Сводная(-ые) или приемная(-ые) сестра(сестры) → Сколько сводных или приемных сестер?

8. Сводный(-ые) или приемный(-ые) брат(ья) → Сколько сводных или приемных братьев?

9. Бабушка
10. Дедушка
11. Иногда с нами живет также (например, дети из другой совместной жизни матери / отца, повзраслевшие сестра или брат или кто-то другой) (пожалуйста, напиши, кто)?
_____ → Сколько? _____
12. Кто-то еще (напиши, кто) _____ → Сколько? _____

19C: С кем ты и отец живете вместе? Отметь всех тех людей, которые живут с тобой и отцом дома. Также напиши, сколько сестер или братьев живет вместе с тобой.

1. Мать
2. Отец
3. Приемная мать/мачеха/сожительница отца
4. Приемный отец/отчим/сожитель матери
5. Сестра или сестры → Сколько сестер? _____
6. Брат или братья → Сколько братьев? _____
7. Сводная(-ые) или приемная(-ые) сестра(сестры) → Сколько сводных или приемных сестер?

8. Сводный(-ые) или приемный(-ые) брат(ья) → Сколько сводных или приемных братьев?

9. Бабушка
10. Дедушка

11. Иногда с нами живет также (например, дети из другой совместной жизни матери / отца, повзраслевшие сестра или брат или кто-то другой) (пожалуйста, напиши, кто)?
 _____ → Сколько? _____
12. Кто-нибудь еще (напиши, кто) _____ → Сколько? _____

20. НА КАКОМ ЯЗЫКЕ ЧАЩЕ ВСЕГО ГОВОРЯТ У ТЕБЯ ДОМА?

1. по-эстонски
2. по-русски
3. на другом языке (уточни, на каком(-их) языке(-ах)) _____

ЕСЛИ ЖИВЕШЬ ОТДЕЛЬНО ОТ ОДНОГО ИЛИ ОБОИХ РОДИТЕЛЕЙ

21А: КАК ЧАСТО ТЫ ВСТРЕЧАЕШЬСЯ С МАТЕРЬЮ, КОТОРАЯ ЖИВЕТ ОТ ТЕБЯ ОТДЕЛЬНО?

6	Почти ежедневно
5	Не реже раза в неделю
4	Не реже раза в месяц
3	Несколько раз в год
2	Реже
1	Никогда

21В: КАК ЧАСТО ТЫ ВСТРЕЧАЕШЬСЯ С ОТЦОМ, КОТОРЫЙ ЖИВЕТ ОТ ТЕБЯ ОТДЕЛЬНО?

6	Почти ежедневно
5	Не реже раза в неделю
4	Не реже раза в месяц
3	Несколько раз в год
2	Реже
1	Никогда

22А: КАК ТЫ ДУМАЕШЬ, ТЫ ДОСТАТОЧНО ВСТРЕЧАЕШЬСЯ С МАТЕРЬЮ, ЖИВУЩЕЙ ОТ ТЕБЯ ОТДЕЛЬНО?

4	Встречаюсь достаточно часто
3	Хотел(а) бы встречаться чаще
2	Хотел(а) бы встречаться реже
1	Вообще не хочу встречаться

22В: КАК ТЫ ДУМАЕШЬ, ТЫ ДОСТАТОЧНО ВСТРЕЧАЕШЬСЯ С ОТЦОМ, ЖИВУЩИМ ОТ ТЕБЯ ОТДЕЛЬНО?

4	Встречаюсь достаточно часто
3	Хотел(а) бы встречаться чаще
2	Хотел(а) бы встречаться реже
1	Вообще не хочу встречаться

23А: КАК ЧАСТО ОБЩАЕШЬСЯ С МАТЕРЬЮ, ЖИВУЩЕЙ ОТ ТЕБЯ ОТДЕЛЬНО, КРОМЕ ВСТРЕЧ ЛИЦОМ К ЛИЦУ ТАКЖЕ ПО ТЕЛЕФОНУ ИЛИ ЭЛЕКТРОННО (SKYPE, ЭЛЕКТРОННЫЕ ПИСЬМА, FACEBOOK И Т.Д.)?

6	Почти ежедневно
5	Не реже раза в неделю
4	Не реже раза в месяц
3	Несколько раз в год
2	Реже
1	Никогда

23В: КАК ЧАСТО ОБЩАЕШЬСЯ С ОТЦОМ, ЖИВУЩИМ ОТ ТЕБЯ ОТДЕЛЬНО, КРОМЕ ВСТРЕЧ ЛИЦОМ К ЛИЦУ ТАКЖЕ ПО ТЕЛЕФОНУ ИЛИ ЭЛЕКТРОННО (SKYPE, ЭЛЕКТРОННЫЕ ПИСЬМА, FACEBOOK И Т.Д.)?

6	Почти ежедневно
5	Не реже раза в неделю
4	Не реже раза в месяц
3	Несколько раз в год
2	Реже
1	Никогда

ДОМ И ДОМАШНЯЯ ЖИЗНЬ

24. ЕСТЬ ЛИ У ТЕБЯ ДОМА МЕСТО, В КОТОРОМ ТЫ МОЖЕШЬ СПОКОЙНО ОСТАВАТЬСЯ НАЕДИНЕ С СОБОЙ И, К ПРИМЕРУ, ЧИТАТЬ ИЛИ УЧИТЬСЯ?

1. Да
2. Нет

25. КАК ЧАСТО ТЫ ДЕЛАЕШЬ ВМЕСТЕ С РОДИТЕЛЯМИ ЧТО-ТО УВЛЕКАТЕЛЬНОЕ, НАПРИМЕР, ХОДИТЕ В КИНО, ГУЛЯЕТЕ, ХОДИТЕ В ПОХОД, МАСТЕРИТЕ И ИГРАЕТЕ ВМЕСТЕ, ПОСЕЩАЕТЕ РОДСТВЕННИКОВ, ВМЕСТЕ ЗАНИМАЕТЕСЬ СПОРТОМ И Т.Д.?

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Реже раза в месяц	Никогда
с матерью	5	4	3	2	1
с приемной матерью/ с сожительницей отца	5	4	3	2	1
с отцом	5	4	3	2	1

с приемным отцом/ с сожителем матери	5	4	3	2	1
--------------------------------------	---	---	---	---	---

26. Как часто за последний месяц ты делал(а) нижеперечисленное с отцом или приемным отцом? Если у тебя есть как отец, так и приемный отец, то отвечай о том родителе, с которым ты живешь.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Ни разу
Говорим о том, как у меня прошел день и чем занимался(-ась)	4	3	2	1
Говорим о происходящем в Эстонии или в мире	4	3	2	1
Обсуждаем телепередачи, увиденное в Интернете, фильмы или книги	4	3	2	1
Отец рассказывает мне о том, как прошел его день, о своих занятиях	4	3	2	1
Болтаем просто так	4	3	2	1
Спорим, поскольку у нас разные мнения	4	3	2	1
Ссоримся	4	3	2	1
Отец меня хвалит	4	3	2	1
Вместе делаем домашние задания	4	3	2	1
Вместе занимаемся домашними делами (например, приготавливаем еду, печем, делаем уборку, поливаем цветы)	4	3	2	1
Вместе играем	4	3	2	1
Ходим в кино, театр, на концерт или выставку	4	3	2	1
Ходим в поход, вместе занимаемся спортом	4	3	2	1
Говорим о том, как себя чувствуем	4	3	2	1

27. Хотел(а) бы ты со своим отцом / приемным отцом проводить больше время и вместе интересно проводить время?

1. Да
 2. Нет
99. Затрудняюсь ответить

28. Как часто за последний месяц ты делал(а) нижеперечисленное с матерью или приемной матерью? Если у тебя есть как мать, так и приемная мать, то отвечай о том родителе, с которым ты живешь. Обведи кружком номер подходящего ответа.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Ни разу
1. Говорим о том, как у меня прошел день и чем занимался(-ась)	4	3	2	1
2. Говорим о происходящем в Эстонии или в мире	4	3	2	1
3. Обсуждаем телепередачи, увиденное в Интернете, фильмы или книги	4	3	2	1

4. Мать рассказывает мне о том, как прошел ее день, о своих занятиях	4	3	2	1
5. Болтаем просто так	4	3	2	1
6. Спорим, поскольку у нас разные мнения	4	3	2	1
7. Ссоримся	4	3	2	1
8. Мать меня хвалит	4	3	2	1
9. Вместе делаем домашние задания	4	3	2	1
10. Вместе занимаемся домашними делами (например, приготавливаем еду, печем, делаем уборку, поливаем цветы)	4	3	2	1
11. Вместе играем	4	3	2	1
12. Ходим в кино, театр, на концерт или выставку	4	3	2	1
13. Ходим в поход, вместе занимаемся спортом	4	3	2	1
14. Говорим о том, как себя чувствуем	4	3	2	1

29. ХОТЕЛ(А) БЫ ТЫ СО СВОЕЙ МАТЕРЬЮ / ПРИЕМНОЙ МАТЕРЬЮ ПРОВОДИТЬ БОЛЬШЕ ВРЕМЯ И ВМЕСТЕ ИНТЕРЕСНО ПРОВОДИТЬ ВРЕМЯ?

1. Да
2. Нет

99. Затрудняюсь ответить

30. ЕСЛИ ПОДУМАТЬ О ПОСЛЕДНЕМ ГОДЕ, ТО ЧТО ДЕЛАЛИ ТВОИ РОДИТЕЛИ ИЛИ ВЗРОСЛЫЕ, С КОТОРЫМИ ТЫ ЖИВЕШЬ, ЕСЛИ ТЫ НЕ СЛУШАЛСЯ(-АСЬ) ИЛИ НЕ ВЕЛ(А) СЕБЯ ТАК, КАК ОНИ ХОТЯТ?

	Часто	Иногда	Редко	Никогда
Ругают	4	3	2	1
Запрещают мне поступать каким-то образом, говорят, чтобы я так не делал(а)	4	3	2	1
Поощряют меня вести себя правильно	4	3	2	1
Отправляют меня в угол или в какое-то другое выделенное место подумать	4	3	2	1
Угрожают или запугивают прутом, ремнем или шлепком	4	3	2	1
Наказывают розгами, бьют ремнем или шлепают	4	3	2	1
Трепают за волосы	4	3	2	1
Запрещают мне чем-либо пользоваться (например, смартфоном, компьютером, смотреть телевизор, есть сладости, лишают меня карманных денег или чего-то еще, что мне нравится и что для меня важно)	4	3	2	1
Сажают меня под домашний арест и не разрешают встречаться с друзьями	4	3	2	1
Выражают разочарование и недовольство	4	3	2	1
Напоминают мне о правилах	4	3	2	1
Разъясняют, почему мое поведение было неправильным	4	3	2	1
В наказание не обращают на меня внимания и не разговаривают со мной	4	3	2	1
Заставляют в виде наказания делать работы по дому (например, делать уборку, мыть посуду, косить траву и т. п.)	4	3	2	1

31. КАК МОГЛИ БЫ ТВОИ РОДИТЕЛИ (ИЛИ ДРУГИЕ ВЗРОСЛЫЕ, С КОТОРЫМИ ТЫ ЖИВЕШЬ) ПОСТУПАТЬ С ТОБОЙ, ЕСЛИ ТЫ НЕ СЛУШАЛСЯ(-АСЬ) ИЛИ НЕ ВЕЛ(А) СЕБЯ ТАК, КАК ОНИ ХОТЯТ? ВЫБЕРИ ИЗ СПИСКА ДО ТРЕХ ВАРИАНТОВ. ЕСЛИ, ПО ТВОЕМУ МНЕНИЮ, В СПИСКЕ НЕТ ПОДХОДЯЩИХ СПОСОБОВ ПОВЕДЕНИЯ, ТО НАПИШИ ИХ САМОСТОЯТЕЛЬНО.

1. Ругать
2. Запрещать мне поступать каким-то образом, говорить, чтобы я так не делал(а)
3. Поощрять меня вести себя правильно
4. Отправлять меня в угол или в какое-то другое выделенное место подумать
5. Угрожать или запугивать прутом, ремнем или шлепком
6. Наказывать розгами, бить ремнем или шлепать
7. Трепать за волосы
8. Запрещать мне чем-либо пользоваться (например, смарт-устройством, компьютером, смотреть телевизор, есть сладости, лишать меня карманных денег или чего-то еще, что мне нравится и что для меня важно)
9. Сажать меня под домашний арест и не разрешать встречаться с друзьями
10. Выражать разочарование и недовольство
11. Напоминать мне о правилах
12. Разъяснять, почему мое поведение было неправильным
13. В наказание не обращать на меня внимания и не разговаривают со мной
14. Заставлять в виде наказания делать работы по дому (например, делать уборку, мыть посуду, косить траву и т. п.)
15. Иное (пожалуйста, уточни) _____

32. ПОЖАЛУЙСТА, ОЦЕНИ, РАСПРОСТРАНЯЮТСЯ ЛИ СЛЕДУЮЩИЕ УТВЕРЖДЕНИЯ НА ТЕБЯ И ТВОЮ МАТЬ / ПРИЕМНУЮ МАТЬ. ЕСЛИ У ТЕБЯ НЕТ НИ МАТЕРИ, НИ ПРИЕМНОЙ МАТЕРИ, ТОГДА ОТВЕТЬ НА ВОПРОСЫ В ОТНОШЕНИИ ТОГО РОДИТЕЛЯ, С КЕМ ВМЕСТЕ ЖИВЕШЬ.

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Вообще не согласен (-на)
Всегда получаю то, что хочу	4	3	2	1
Мать не устанавливает для меня ограничений или правил	4	3	2	1
Мать требует, чтобы я слушался(-ась) ее без возражений	4	3	2	1
Мать пытается контролировать все, что я делаю	4	3	2	1
Мать разъясняет и обосновывает для меня свои требования	4	3	2	1
Мать хорошо относится к тому, что я сам(а) принимаю решения	4	3	2	1
Мать думает, что со мной нет смысла разговаривать, потому что я все равно не понимаю	4	3	2	1
Мать требует от меня слишком много	4	3	2	1
Мать хочет, чтобы я посещал(а) слишком много кружков и тренировок	4	3	2	1
Мать общается со мной только приказами и поручениями	4	3	2	1
Мать проверяет, кому я звоню и/или какая информация содержится в моем телефоне	4	3	2	1

Мать проверяет мою переписку по электронной почте и/или содержание Facebook-а и прочих социальных каналов	4	3	2	1
У матери почти никогда нет для меня времени, когда я в ней нуждаюсь	4	3	2	1

33. Пожалуйста, оцени, распространяются ли следующие утверждения на тебя и твоего отца / приемного отца. Если у тебя нет ни отца, ни приемного отца, тогда ответь на вопросы в отношении того родителя, с кем вместе живешь.

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Вообще не согласен (-на)
1. Всегда получаю то, что хочу	4	3	2	1
2. Отец не устанавливает для меня ограничений или правил	4	3	2	1
3. Отец требует, чтобы я слушался(-ась) его без возражений	4	3	2	1
4. Отец пытается контролировать все, что я делаю	4	3	2	1
5. Отец разъясняет и обосновывает для меня свои требования	4	3	2	1
6. Отец хорошо относится к тому, что я сам(а) принимаю решения	4	3	2	1
7. Отец думает, что со мной нет смысла разговаривать, потому что я все равно не понимаю	4	3	2	1
8. Отец требует от меня слишком много	4	3	2	1
9. Отец хочет, чтобы я посещал(а) слишком много кружков и тренировок	4	3	2	1
10. Отец общается со мной только приказами и поручениями	4	3	2	1
11. Отец проверяет, кому я звоню и/или какая информация содержится в моем телефоне	4	3	2	1
12. Отец проверяет мою переписку по электронной почте и/или содержание Facebook-а и прочих социальных каналов	4	3	2	1
13. У отца почти никогда нет для меня времени, когда я в нем нуждаюсь	4	3	2	1

СВОБОДНОЕ ВРЕМЯ И ЗАНЯТИЯ

34. Ходишь ли ты на тренировки, в кружок по интересам или берешь дополнительные частные уроки (например, музыка, школа искусства, курс по изучению какого-либо языка, репетиторство или подготовительные уроки)?

1. Да
2. Нет

35. Сколько тренировок, кружков по интересам и дополнительных частных уроков ты посещаешь в неделю?

В скольких видах занятий ты задействован(а)? _____ УКАЖИ КОЛИЧЕСТВО РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ ЗАНЯТИЙ

Сколько раз в неделю всего? _____ УКАЖИ, сколько раз всего в неделю ты посещаешь различные тренировки, кружки по интересам или дополнительные частные уроки?

36. Сколько часов всего вместе делятся все эти занятия в среднем в неделю?

_____ УКАЖИ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ

37. А. Была ли у тебя возможность посещать все тренировки, кружки по интересам и дополнительные частные уроки, которые хотел(а) бы посещать?

1. Да
2. Нет
3. Я не хочу посещать ни тренировки, ни кружки по интересам, ни частные уроки

37. В: Почему ты не мог(ла) посещать какую-либо или несколько тренировок, кружком по интересам или частных уроков? Пожалуйста, выбери один или несколько вариантов ответа.

1. Таких тренировок, кружков по интересам или частных уроков, которые заинтересовали бы меня, не предлагают, или же я о них не слышал(а)
2. По финансовым причинам
3. Я не могу воспользоваться тем транспортным средством, чтобы посещать тренировку, кружок по интересам или частные уроки
4. У меня не было времени
5. Время проведения тренировок или кружков по интересам не подходит
6. Другая причина (пожалуйста, уточни): _____

38. Подумай о последнем месяце, и ответь, как часто ты чувствовал себя следующим образом?

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Ни разу
Чувствовал(а), что я устал(а)	4	3	2	1
Чувствовал(а), что у меня достаточно свободного времени	4	3	2	1
Чувствовал(а) себя одиноким	4	3	2	1
Чувствовал(а), что мне скучно	4	3	2	1
Я доволен(-на) собой	4	3	2	1
Я доволен(-на) своими друзьями	4	3	2	1
Я доволен(-на) жизнью как таковой	4	3	2	1
Чувствовал радость, что могу заниматься любимыми делами	4	3	2	1
Должен(-на) слишком много делать уборку	4	3	2	1
Слишком много учебы	4	3	2	1
Мне нравится быть в школе	4	3	2	1
У меня слишком много тренировок, хобби или кружков	4	3	2	1
Чувствовал, что мне не с кем поделиться горем	4	3	2	1

БОЛЬШОЕ СПАСИБО ЗА ОТВЕТЫ!

Nooremate laste ankeet, eesti keel

NOOREMATE LASTE ANKEET (4.-6. KLASS)

Hea uuringus osaleja! Viime läbi küsitluse, et teada saada, mida lapsed arvavad lapse (vanuses 0 – 17 aastat) õigustest ja millised on nende suhted oma vanematega. Uuringus osalevad koolid ja klassid on valitud juhuslikult kõigi Eesti koolide hulgast. Kokku küsitleme 1000 last üle terve Eesti. **Küsitlus on anonüümne** – me ei küsi su nime ega su täpset elukohta. Analüüsime kõigi laste vastuseid koos ja keegi ei saa teada, kuidas sina vastasid. **Küsimustel ei ole õigeid ja valesid vastuseid - märgi vastus just nii nagu sina arvad.**

Küsimustele vastamine on lihtne. Enamiku küsimuste puhul tuleb sul ankeedis valida kõige sobivam ette antud vastusevariant. Mõnele küsimusele saad kirjutada vastuse ka ise.

Loe küsimused hoolega läbi ja mõtle hoolega, mida küsitakse. Pööra tähelepanu ka sellele, et mõned küsimused on ainult **viimase kuu või viimase aasta kohta**. Sellistel juhtudel meenutada, mis on toimunud viimase 30 päeva jooksu või alates eelmise aasta kevadest.

Kui sa ei saa mõnest küsimusest täpselt aru, võid küsida abi küsitluse läbiviijalt.

Küsitluse on tellinud Sotsiaalministeerium ja selle viib läbi Mõttekoda Praxis koos küsitlusfirma Norstatiga. Aitäh sulle ausate vastuste eest! Alustame!

1. KAS SA OLED POISS VÕI TÜDRUK? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

1. Tüdruk
2. Poiss

2. KUI VANA SA OLED? KIRJUTA NUMBRIGA ENDA VANUS JOONELE.

_____ aastane

3. MILLISES MAAKONNAS SA ELAD? (VALIKVASTUS MAAKONDADE NIMEKIRJAST)

4. MIS RAHVUSEST SA OLED:

1. Eestlane
2. Venelane
3. Muu (palun märgi)

LAPSE ÕIGUSED

5. KAS OLED KUULNUD LAPSE ÕIGUSTEST?

1. Jah
 2. Ei
99. Ei oska öelda

6. MILLISED SÕNAD TULEVAD SULLE ESIMESENA PÄHE, KUI MÕTLED SÕNAPAARILE "LAPSE ÕIGUSED"?

Märgi esimesed 2-3 sõna, mis meenuvad. Palun ära kirjuta täislauseid..

7. MILLISED ON LAPSED SINU ARVATES?

Märgi iga väite kohta, kui võrd sa selle väitega nõustud.

	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus
1. Lapsed ei tee pahandusi meelega, vaid oskamatusesest või teadmatusest	1	2	3	4
2. Lapsed ei tea, mis neile kasulik on	1	2	3	4
3. Lapsed ei ole võimelised asjadest aru saama	1	2	3	4
4. Lapsed on taibukad ja targad	1	2	3	4
5. Ilma täiskasvanute kontrollita lähevad lapsed hukka	1	2	3	4
6. Lapsed on isekad ega arvesta teistega	1	2	3	4
7. Lapsed ei vaja pidevat vanemate kontrolli	1	2	3	4
8. Lastel pole austust täiskasvanute vastu	1	2	3	4
9. Lapsed on võimelised iseseisvalt valikuid tegema	1	2	3	4
10. Lapsed teevad meelega pahandust, kui nad jätta järelvalveta	1	2	3	4
11. Lapsed vajavad kaitset	1	2	3	4
12. Lastel on oma arvamused ja eelistused, millega on oluline arvestada	1	2	3	4

8. KUI SA MÕTLED ERINEVALE OTSUSTELE, MIS SINU ELU PUUDUTAVAD, KUI SAGELI SAAD SA ISE NENDES KÜSIMUSTES KAASA RÄÄKIDA?

Tõmba igas reas sobiva vastuse numbrile ring ümber.

	Saan alati kaasa rääkida	Saan enamasti kaasa rääkida	Mõnikord saan kaasa rääkida ja mõnikord mitte	Enamasti ei saa kaasa rääkida	Ei saa kunagi kaasa rääkida	Ma ei tahagi kaasa rääkida
Mida oma vaba ajaga teen	7	6	5	4	3	1
Millistes trennides, ringides käin	6	5	4	3	2	1
Milliseid riideid ma kannan	6	5	4	3	2	1
Oma toa kujundamisel ja sisustamisel	6	5	4	3	2	1
Pere puhkuseplaanide arutamisel	6	5	4	3	2	1
Mida kodus süüa	6	5	4	3	2	1
Koduste reeglite kehtestamisel	6	5	4	3	2	1
Koolis reeglite kehtestamisel	6	5	4	3	2	1
Kooli ürituste korraldamisel	6	5	4	3	2	1

Koolitoidu valikul	6	5	4	3	2	1
Milliseid õppevahendeid koolis kasutada (nt nutiseadmeid)	6	5	4	3	2	1
Millisele koolipäevale kontrolltöid planeerida	6	5	4	3	2	1
Koolis antud kodutööde määramisel		5	4	3	2	1
Vaba aja veetmise kohtade loomisel ja kujundamisel (nt mänguväljakud, noortekeskused)?	6	5	4	3	2	1
Ravi ja ravimitega seotud otsuste tegemisel	6	5	4	3	2	1
Kellega suhtlen ja kohtun	7	6	5	4	3	1

9. KAS SINUGA ON JUHTUNUD, ET OLEKSID SOOVINUD MÕNE TEEMA VÕI OLUKORRA KOHTA ARVAMUST AVALDADA, KUID SINU ARVAMUST EI KÜSITUD VÕI EI KUULATUD ÄRA?

Kui mõni selline juhtum meenub, siis kirjuta siia lühidalt, mis olukord see oli.

10. KUI SA MÕTLED LASTE KÄEST ARVAMUSE KÜSIMISE PEALE, SIIS KUIVÕRD SA NÕUSTUD JÄRGNEVATE VÄIDETEGA?

Vasta iga väite kohta

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Ei ole üldse nõus
1. Lapse ärakuulamine on sama tähtis kui täiskasvanute kuulamine	4	3	2	1
2. Last puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks lapse tuba, kool, riietus, vaba aeg jne) tuleb alati küsida lapse arvamust	4	3	2	1
3. Tervet perekonda puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks elukohavalik, puhkuseplaanid, elukorraldus, kodused reeglid) tuleb alati küsida lapse arvamust	4	3	2	1
4. Kui vanemad lähevad lahku, tuleb alati küsida ka lapse arvamust, kelle juures ta elada soovib	4	3	2	1
5. Lapsed peaksid saama kaasa rääkida koolielu puudutavates küsimustes (nt kooli kodukorra ja/või reeglite kehtestamine, õppetöös nutiseadmete kasutamine)	4	3	2	1
6. Lapsed peaksid saama kaasa rääkida nende ümber toimuva elu küsimustes (näiteks mänguväljakute ehitamine, busside sõiduplaanid, huvitegevus)	4	3	2	1
7. Poliitikud peaksid küsima laste arvamust enne, kui nad teevad lapsi puudutavaid otsuseid	4	3	2	1
8. Arstid ja teised meditsiinitöötajad peaksid lapsele alati haiguse ja raviga seotud küsimusi selgitama	4	3	2	1
9. Lapse arvamusega peab alati arvestama	4	3	2	1

11. MILLISEST VANUSEST ALATES ON LAPSED VÕI NOORED SINU HINNANGUL VALMIS SELLEKS, ET ...

Märgi igale reale vanus, **millist alates** on lapsed järgmisteks tegevusteks valmis

1. hoida oma tuba korras	_____	aastaselt
2. sõita üksinda ühistranspordis (bussis, rongis, trammis, trollis)	_____	aastaselt
3. hoida oma nooremaid õdesid-vendi	_____	aastaselt
4. jääda üksi mõneks tunniks koju	_____	aastaselt
5. otsustada toitumisvalikute üle (nt taimetoitlaseks või veganiks hakata)	_____	aastaselt
6. otsustada, millises trennis käia ja milliste hobidega tegeleda	_____	aastaselt
7. luua endale kasutajaprofiil suhtlusvõrgustikus (nt Facebook, Instagram)	_____	aastaselt
8. käia üksinda perearsti juures	_____	aastaselt
9. hakata kasutama nutiseadmeid (telefon, tahvelarvuti)?	_____	aastaselt
10. elada kodus pikemat aega ilma täiskasvanuteta (kui ema või isa töötavad näiteks välismaal)	_____	aastaselt
11. otsustada, kuidas haiguse korral ennast ravida	_____	aastaselt
12. rääkida seksist	_____	aastaselt
13. olla esimest korda seksuaalvahekorras	_____	aastaselt

12. A: KAS SA PÜÜAKSID AIDATA VÕI OTSIKSID ABI, KUI NÄED MÕNDA LAST JÄRGMISTES OLUKORDADES?

Märgi igas reas

	Jah, kindlasti	Pigem jah	Pigem mitte	Kindlasti mitte	Ei oska öelda
Lapselt nõutakse vägivallega ähvardades raha või midagi muud (nt kella, riideid, telefoni)	4	3	2	1	99
Keegi lööb või vigastab last	4	3	2	1	99
Last alandatakse või kiusatakse internetis (nt Facebookis, Twitteris, mängudes või mujal sotsiaalmeedias)	4	3	2	1	99
Sinu klassi-või koolikaaslast kiusatakse koolis (narritakse, alandatakse, alavääristatakse või ei tehta temast välja)?	4	3	2	1	99
Koolis käituvad õpetajad sinu klassi- või koolikaaslasega ebaõiglaselt (nt ei kohtle teiste lastega võrreldes õiglaselt, on pannud hindeid ebaõiglaselt)	4	3	2	1	99

12. B: KUI VASTAJA VALIS RIDADES 1-5 VASTUSEVARIANDI 2 VÕI 1 (PIGEM MITTE VÕI KINDLASTI MITTE), KUVADA SELLE JÄREL: MIKS SA EI TEEKS MIDAGI VÕI EI OTSIKSID ABI, KUI NÄED LAST SELLES OLUKORRAS?

Võid valida ühe või mitu varianti

1. Ma ei julgeks midagi teha
2. Ma ei teaks, mida teha
3. Muu põhjus, palun täpsusta _____

13. A: KAS SINUGA ON VIIMASE AASTA JOOKSUL (ALATES MÄRTSIST 2017 TÄNASINI) JUHTUNUD MIDAGI ALLPOOL LOETLETUST? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Pidevalt juhtub	Mõned korrad on juhtunud	Ühe korra juhtus	Ei ole juhtunud
Sinult on ähvardades nõutud raha või midagi muud (nt kella, riideid, telefoni)?	4	3	2	1
Keegi on sind kõvasti löönud või vigastanud	4	3	2	1
Sinult on viimase aasta jooksul midagi varastatud (nt raamat, raha, telefon, spordivarustus, jalgratas)	4	3	2	1
Sind on su kodus löödud või muul moel haiget tehtud				
Sa oled kodus näinud pealt vägivalda	4	3	2	1
Sind on internetis (nt Facebookis, Twitteris, mängudes või mujal sotsiaalmeedias) alandatud või kiusatud				
Sind on koolis kiusatud (narritud, alandatud, alavääristatud või sinust pole välja tehtud)?	4	3	2	1
Keegi on sulle koolis haiget teinud (nt tõuganud, löönud)				
Oled tundnud koolis, et õpetajad käituvad sinuga ebaõiglaselt (nt ei kohtle teiste lastega võrreldes õiglaselt, on pannud hindeid ebaõiglaselt)	4	3	2	1
Oled puudunud koolist, sest kartsid, et teised lapsed kiusavad sind	4	3	2	1
Oled puudunud koolist, sest kartsid, et õpetaja kohtleb sind halvasti	4	3	2	1

13. B: KUI VASTAJA VALIS EELMISES KÜSIMUSES RIDADES MÕNE OLUKORRA KOHTA VASTUSEVARIANDID 2-4 (ON JUHTUNUD VÄHEMALT KORD VÕI SAGEDAMINI), SIIS KUVADA SINNA JUURDE: KELLE POOLE PÖÖRDUSID ESMALT ABI SAAMISEKS? KIRJUTA MITU INIMEST VÕI ASUTUST KUI OLED ERINEVATEL KORDADEL ERINEVALT ABI OTSINUD

1. Pöördusin:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

2. Ei pöördunud kellegi poole abi saamiseks

14. A. KAS SA OLED VIIMASE AASTA JOOKSUL (ALATES MÄRTSIST 2017 TÄNASINI) NÄINUD MÕND LAST, KES ON OLNUD MÕNES JÄRGNEVALT KIRJELDATUD VÕI SARNASES OLUKORRAS? VALI NIMEKIRJAST KÕIK OLUKORRAD, MIDA OLED SELLE AJA JOOKSUL NÄINUD

1. Üksik laps, kes nutab (tänaval, kaubanduskeskuses või mujal)
 2. Laps, keda teised lapsed kiusavad või narrivad
 3. Lapselt nõutakse ähvardades raha või midagi muud (nt kella, riideid, telefoni)
 4. Keegi lööb kõvasti või vigastab last
 5. Last alandatakse või kiusatakse internetis (nt Facebookis, Twitteris, mängudes või mujal sotsiaalmeedias)
 6. Õpetaja, kasvataja või mõni muu lastega tegelev täiskasvanu alandab last / riidleb sobimatute väljenditega
 7. Koolis käituvad õpetajad sinu klassikaaslastega ebaõiglaselt (nt ei kohtle teiste lastega võrreldes õiglaselt, on pannud hindeid ebaõiglaselt)
 8. Oled näinud mõnda muud olukorda, kus last koheldakse ebaõiglaselt.
- Täpsusta palun, milline olukord:.....

14.B: KUI VASTAJA VALIS EELMISES KÜSIMUSES MÕNED OLUKORRAD, SIIS KUVADA TALLE NENDE OLUKORDADE KOHTA KÜSIMUS: KAS SA PROOVISID SEDA LAST AIDATA VÕI OLUKORDA LAHENDADA?

1. Ei proovinud aidata, sest
 - a) Ma ei julgenud
 - b) Ma ei teadnud mida teha
 - c) Muu põhjus, palun täpsusta
2. Jah, püüdsin aidata, kuidas?
 - a) Rääkisin selle lapsega
 - b) Sekkusin olukorda (astusin vahele, ütlesin midagi vms)
 - c) Rääkisin vanematele
 - d) Rääkisin mõnele teisele täiskasvanule
 - e) Teatasin lasteabitelefoni /hädabainumbrile /politseisse / kiirabisse
3. Reageerisin kuidagi muudmoodi, palun kirjelda _____

15. KUI VÕRD NÕUSTUD JÄRGMISTE VÄIDETEGA?

	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Pigem nõus	Täiesti nõus	Ei oska öelda
Teatud olukordades on laste füüsiline karistamine* vajalik ja mõistetav kasvatusvahend	1	2	3	4	99
Teatud olukordades on probleemide lahendamine vägivalda kasutades täiskasvanute vahel mõistetav	1	2	3	4	99
Laste füüsiline karistamine on vägivald, mitte kasvatusmeetod	1	2	3	4	99

* Laste füüsilise karistamise all peetakse silmas löömist, tutistamist või mis tahes muu viisil lastele karistuse eesmärgil valu tekitamist

16. KAS LASTE FÜÜSILINE KARISTAMINE ON EESTIS SEADUSEGA KEELUSTATUD?

1. Jah, on
2. Ei ole
99. . Ei oska öelda

SINU PEREKOND

17. A: MILLINE VÄIDE KIRJELDAB SIND (VALI ÜKS)

1. Mu mõlemad vanemad elavad minuga koos → järgmisena küsimus 14
2. Ma elan osa aega ühe vanema ja osa aega teise vanema juures → järgmisena küsimused 14A ja 14B
3. ma elan mõlemast vanemast lahus → küsimused 13B ja 13C → 14A
4. Elan isaga Mu ema ei ela minuga koos → küsimus 13C → 14C
5. Elan emaga Mu isa ei ela minuga koos → küsimus 13B → 14B

17.B: NENDELE, KES ELAVAD KOOS EMAGA VÕI EI ELA KOOS KUMMAGI VANEMAGA LISAKÜSIMUS:

MILLINE VÄIDE KIRJELDAB SIND:

1. mu isa elab mujal
2. ma ei tea oma isast
3. mu isa on surnud

17.C: NENDELE, KES ELAVAD KOOS ISAGA VÕI EI ELA KOOS KUMMAGI VANEMAGA LISAKÜSIMUS:

MILLINE VÄIDE KIRJELDAB SIND:

1. mu ema elab mujal
2. ma ei tea oma emast
3. mu ema on surnud

18. A: KELLEGA KOOS SA ELAD? MÄRGI KÕIK INIMESED, KES ELAVAD SINUGA KOOS ÜHES KODUS.

KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB.

1. Ema
2. Isa
3. Kasuema/võõrasema/isa elukaaslane
4. Kasuisa/võõrasisa/ema elukaaslane
5. õde (õed) → Mitu õde? _____
6. vend (vennad) → Mitu venda? _____
7. pool- või kasuõde(-õed) → Mitu pool-/kasuõde? _____
8. pool- või kasuvend (-vennad) → Mitu pool-/kasuvenda? _____
9. Vanaema
10. Vanaisa
11. Vahetevahel elab meil ka (näiteks ema/isa teisest kooselust pärit lapsi, minu suureks saanud õde või vend või keegi teine), palun kirjuta, kes? _____ → mitu? _____
12. Veel mõni inimene (palun kirjuta, kes) _____ → Mitu? _____

18.B: KES ELAVAD SINUGA KOOS EMA KODUS? TÕMBA RING ÜMBER KÕIGI NENDE INIMESTE, KES ELAVAD SINUGA KOOS EMA KODUS. KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB.

1. Ema
2. Isa
3. Kasuema/võõrasema/isa elukaaslane
4. Kasuisa/võõrasisa/ema elukaaslane
5. õde (õed) → Mitu õde? _____
6. vend (vennad) → Mitu venda? _____
7. pool- või kasuõde(-õed) → Mitu pool-/kasuõde? _____
8. pool- või kasuvend (-vennad) → Mitu pool-/kasuvenda? _____
9. Vanaema
10. Vanaisa
11. Vahetevahel elab meil ka (näiteks ema/isa teisest kooselust pärit lapsi, minu suureks saanud õde või vend või keegi teine), palun kirjuta, kes? _____ → mitu? _____
12. Veel mõni inimene (palun kirjuta, kes) _____ → Mitu? _____

18.C: KES ELAVAD SINUGA KOOS ISA KODUS? TÕMBA RING ÜMBER KÕIGI NENDE INIMESTE, KES ELAVAD SINUGA KOOS ISA KODUS. KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB.

1. Ema
2. Isa
3. Kasuema/võõrasema/isa elukaaslane
4. Kasuisa/võõrasisa/ema elukaaslane
5. õde (õed) → Mitu õde? _____
6. vend (vennad) → Mitu venda? _____
7. pool- või kasuõde(-õed) → Mitu pool-/kasuõde? _____
8. pool- või kasuvend (-vennad) → Mitu pool-/kasuvenda? _____
9. Vanaema
10. Vanaisa
11. Vahetevahel elab meil ka (näiteks ema/isa teisest kooselust pärit lapsi, minu suureks saanud õde või vend või keegi teine), palun kirjuta, kes? _____ → mitu? _____

12. Veel mõni inimene (palun kirjuta, kes) _____ →Mitu? _____

19. MIS KEELES RÄÄGITAKSE SINU KODUS KÕIGE SAGEDAMINI? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

1. eesti keeles
2. vene keeles
3. mõnes muus keeles (täpsusta, mis keeles või keeltes) _____

KUI SA ELAD VANEMAST VÕI VANEMATEST LAHUS

NB! Sellele blokile vastavad vaid need, kes vastasid 18A küsimusele variandiga 2, 3, 4 või 5 (elab mõlema vanemaga osajaga, mõlemast või ühest vanemast lahus) ja juhul, kui küsimustele 18B ja 18C valisid vastusevariandi 1 (ehk et vanem on olemas kuskil mujal, st pole surnud või ei ole olukorda, kus laps temast midagi ei tea). Seejuures küsimustes 4-6 kuvatakse neile, kes 18A küsimusele vastasid variandi 2 ja 3 küsimused nii ema kui isa kohta (vastavalt read 1-2 all tabelites), kes vastasid variandi 4, kuvatakse küsimused vaid isa kohta (rida 2), kes vastasid variandi 5, kuvatakse küsimused vaid ema kohta (rida 1).

20. KUI SAGELI SA OMA VANEMAGA KOHTUD?

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mõni kord aastas	Harvem	Mitte kunagi
1. Emaga	6	5	4	3	2	1
2. Isaga	6	5	4	3	2	1

21. KAS SINU ARVATES KOHTUD SA EEMAL ELAVA VANEMAGA PIISAVALT? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Kohtun piisavalt sageli	Tahaksin kohtuda sagedamini	Tahaksin kohtuda harvem	Ei taha üldse kohtuda
1. Emaga	1	2	3	4
2. Isaga	1	2	3	4

22. KUI SAGELI SUHTLED VANEMAGA LISAKS NÄOST NÄKKU KOHTUMISTELE VEEL TELEFONI TEEL VÕI ELEKTROONILISELT (SKYPE, E-KIRJAD, FACEBOOK JNE)?

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mõni kord aastas	Harvem	Mitte kunagi
1. Emaga	6	5	4	3	2	1
2. Isaga	6	5	4	3	2	1

KODU JA KODUNE ELU

23. KAS SUL ON KODUS KOHT, KUS SA SAAD RAHULIKULT OMAETTE OLLA JA NÄITEKS LUGEDA VÕI ÕPPIDA? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

1. Jah
2. Ei

24. KUI SAGELI VÕTAD KOOS VANEMATEGA MIDAGI TÕREDAT ETTE, NÄITEKS KÄITE KOOS KINOS, JALUTATE, MATKATE, MEISTERDATE JA MÄNGITE KOOS, KÄITE KÜLAS, TEETE KOOS SPORTI JNE? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Peaaegu iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Harvemini, kui kord kuus	Mitte kunagi	Sellist inimest minu peres ei ole
Emaga	5	4	3	2	1	99
Kasuemaga/isa elukaaslasega	5	4	3	2	1	99
isaga	5	4	3	2	1	99
kasuisaga/ema elukaaslasega	5	4	3	2	1	99

25. KUI SAGELI OLED SA VIIMASE KUU AJA JOOKSUL ISA VÕI KASUISAGA TEINUD JÄRGMIST? KUI SUL ON NII ISA KUI KA KASUISA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA KOOS SA ELAD. TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER. KUI SUL EI OLE EI ISA EGA KASUISA, SIIS ÄRA VASTA SELLELE KÜSIMUSELE.

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt ühe korra	Mitte kordagi
Räägime minu päevast ja tegemistest	4	3	2	1
Räägime Eestis või maailmas toimuvast	4	3	2	1
Arutame telesaateid, internetis nähtut, filme või raamatuid	4	3	2	1
Isa räägib mulle oma päevast ja tegemistest	4	3	2	1
Ajame niisama juttu	4	3	2	1
Vaidleme, sest oleme eriarvamusel	4	3	2	1
Tülitseme	4	3	2	1
Isa kiidab mind	4	3	2	1
Teeme koos minu koolitöid	4	3	2	1
Teeme koos majapidamistöid (nt koos süüa, küpsetame, koristame, kastame lilli)	4	3	2	1
Mängime koos	4	3	2	1
Käime kinos, teatris, kontserdil või näitusel	4	3	2	1
Matkame, teeme koos sporti	4	3	2	1
Räägime sellest, kuidas ennast tunneme	4	3	2	1

26. KAS SA SOOVIKSID ISA/KASUISAGA ROHKEM AEGA VEETA JA KOOS ERINEVAID TOREDAID ASJU ETTE VÕTTA? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER. KUI SUL EI OLE EI ISA EGA KASUISA, SIIS ÄRA VASTA SELLELE KÜSIMUSELE.

1. Jah
2. Ei
99. Ei oska öelda

27. KUI SAGELI OLED SA VIIMASE KUU AJA JOOKSUL EMA VÕI KASUEMAGA TEINUD JÄRGMIST? KUI SUL ON NII EMA KUI KASUEMA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA SA KOOS ELAD. TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt ühe korra	Mitte kordagi
1. Räägime minu päevast ja tegemistest	4	3	2	1
2. Räägime Eestis või maailmas toimuvast	4	3	2	1

3. Arutame telesaateid, internetis nähtut, filme või raamatuid	4	3	2	1
4. Isa räägib mulle oma päevast ja tegemistest	4	3	2	1
5. Ajame niisama juttu	4	3	2	1
6. Vaidleme, sest oleme eriarvamusel	4	3	2	1
7. Tülitseme	4	3	2	1
8. Isa kiidab mind	4	3	2	1
9. Teeme koos minu koolitöid	4	3	2	1
10. Teeme koos majapidamistöid (nt koos süüa, küpsetame, koristame, kastame lilli)	4	3	2	1
11. Mängime koos	4	3	2	1
12. Käime kinos, teatris, kontserdil või näitusel	4	3	2	1
13. Matkame, teeme koos sporti	4	3	2	1
14. Räägime sellest, kuidas ennast tunneme	4	3	2	1

28. KAS SA SOOVIKSID EMA/KASUEMAGA ROHKEM AEGA VEETA JA KOOS ERINEVAID TOREDAID ASJU ETTE VÕTTA? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER. KUI SUL EI OLE EI ISA EGA KASUISA, SIIS ÄRA VASTA SELLELE KÜSIMUSELE.

1. Jah
2. Ei
99. Ei oska öelda

29. MÖTLE VIIMASE AASTA PEALE. MIDA ON SU VANEMAD (VÕI TEISED TÄISKASVANUD, KELLEGA SA KOOS ELAD) TEINUD, KUI SA EI KUULA SÕNA VÕI EI KÄITU NII NAGU NAD SOOVIVAD? TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Sageli
Pahandavad	1	2	3	4
Keelavad mind ja ütlevad, et ma nii ei teeks	1	2	3	4
Julgustavad mind õigesti käituma	1	2	3	4
Saadavad mind nurka või mõnda teise eraldatud kohta järele mõtlema	1	2	3	4
Ähvardavad või hirmutavad vitsa, rihmaga või laksuga	1	2	3	4
Annavad vitsa, rihma või laksu	1	2	3	4
Tutistavad	1	2	3	4
Keelavad ära mõne asja (näiteks nutiseadme, arvuti, televiisori, maiustused, taskuraha või midagi muud, mis mulle meeldib ja on oluline)	1	2	3	4
Panevad mind koduaresti ega luba sõpradega kohtuda	1	2	3	4
Väljendavad pettumust minu suhtes	1	2	3	4
Tuletavad meelde reegleid	1	2	3	4
Selgitavad, miks mu käitumine ei olnud õige	1	2	3	4
Karistuseks ei pööra mulle tähelepanu ega räägi minuga	1	2	3	4
Käsivad karistuseks teha mingeid töid (nt koristada, nõusid pesta, muru niita vms)	1	2	3	4

30. KUIDAS VÕIKSID VANEMAD (VÕI TEISED TÄISKASVANUD, KELLEGA SA KOOS ELAD) SINUGA KÄITUDA, KUI SA TEED MIDAGI VALESTI VÕI EI KÄITU NII, NAGU NAD SOOVIVAD. VALI LOETELUST KUNI KOLM VARIANTI. KUI SINU ARVATES SOBIVAID KÄITUMISVIISE POLE SELLES LOETELUS, KIRJUTA NEED ISE JUURDE.

1. Pahandavad
2. Keelavad mind ja ütlevad, et ma nii ei teeks
3. Julgustavad mind õigesti käituma
4. Saadavad mind nurka või mõnda teise eraldatud kohta järele mõtlema
5. Ähvardavad või hirmutavad vitsa, rihmaga või laksuga
6. Annavad vitsa, rihma või laksu
7. Tutistavad
8. Keelavad ära mõne asja (näiteks nutiseadme, arvuti, televiisori, maiustused, taskuraha või midagi muud, mis mulle meeldib ja on oluline)
9. Panevad mind koduaresti ega luba sõpradega kohtuda
10. Väljendavad pettumust minu suhtes
11. Tuletavad meelde reegleid
12. Selgitavad, miks mu käitumine ei olnud õige
13. Karistuseks ei pööra mulle tähelepanu ega räägi minuga
14. Käsivad karistuseks teha mingeid töid (nt koristada, nõusid pesta, muru niita vms)
15. Midagi muud (palun täpsusta) _____

31. PALUN HINDA, KAS JÄRGNEVAD VÄITED KEHTIVAD SINU JA SU EMA/KASUEMA KOHTA. KUI SUL ON NII EMA KUI KASUEMA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA SA KOOS ELAD. TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus
1. Saan alati oma tahtmise	4	3	2	1
2. Ema ei sea mulle piiranguid ega reegleid	4	3	2	1
3. Ema nõuab, et ma kuulaksin tema sõna vastu vaidlemata	4	3	2	1
4. Ema püüab kontrollida kõike, mis ma teen	4	3	2	1
5. Ema selgitab ja põhjendab mulle oma nõudmisi	4	3	2	1
6. Ema suhtub hästi sellesse, kui ma teen ise otsuseid	4	3	2	1
7. Ema arvab, et minuga ei ole mõtet rääkida, sest ma ei saa nagnu aru	4	3	2	1
8. ema nõuab minult liiga palju	4	3	2	1
9. Ema tahab, et ma liiga paljudes huviringides ja trennides käiksin	4	3	2	1
10. Ema suhtleb minuga ainult kärke ja korraldusi jagades	4	3	2	1
11. Ema kontrollib, kellele ma helistan ja/või milline info mu telefonis on	4	3	2	1
12. Ema kontrollib mu e-kirjavahetust ja/või facebooki jm sotsiaalmeedia suhtluse sisu	4	3	2	1
13. Emal pole pea kunagi minu jaoks aega kui ma teda vajan	4	3	2	1

32. LOE LÄBI VÄITED JA MÄRGI IGAÜHE KOHTA, KAS SEE KEHTIB SINU JA ISA/KASUISA KOHTA JA KAS SA OLED SELLE VÄITEGA NÕUS. KUI SUL ON NII EMA KUI KASUISA, SIIS VASTA SELLE VANEMA KOHTA, KELLEGA SA KOOS ELAD. TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus
1. Saan alati oma tahtmise	4	3	2	1

2. Isa ei sea mulle piiranguid ega reegleid	4	3	2	1
3. Isa nõuab, et ma kuulaksin tema sõna vastu vaidlemata	4	3	2	1
4. Isa püüab kontrollida kõike, mis ma teen	4	3	2	1
5. Isa selgitab ja põhjendab mulle oma nõudmisi	4	3	2	1
6. Isa suhtub hästi sellesse, kui ma teen ise otsuseid	4	3	2	1
7. Isa arvab, et minuga ei ole mõtet rääkida, sest ma ei saa nagunii aru	4	3	2	1
8. sa nõuab minult liiga palju	4	3	2	1
9. Isa tahab, et ma liiga paljudes huviringides ja trennides käiksin	4	3	2	1
10. Isa suhtleb minuga ainult käske ja korraldusi jagades	4	3	2	1
11. Isa kontrollib, kellele ma helistan ja/või milline info mu telefonis on	4	3	2	1
12. Isa kontrollib mu e-kirjavahetust ja/või mu facebooki jm sotsiaalmeedia suhtluse sisu	4	3	2	1
13. Isal pole pea kunagi minu jaoks aega kui ma teda vajan	4	3	2	1

VABA AEG JA TEGEVUSED

33. KAS SA KÄID MÕNES TRENNIS, HUVIRINGIS VÕI TÄIENDAVAS ERATUNNIS (SH MUUSIKA-, KUNSTIKOOL, KEELEKURSUS, JÄRELEAITAMIS-/ETTEVALMISTUSTUND VM)?

1. Jah
2. Ei

34. KUI MITMES TRENNIS, HUVIRINGIS VÕI TÄIENDAVAS ERATUNNIS SA NÄDALAS KÄID?

Mitmes erinevas? _____ KIRJUTA ERINEVATE TRENNIDE /TEGEVUSTE ARV
Mitu korda nädalas kokku? _____ KIRJUTA mitu korda nädalas sa erinevates trennides, huviringides või täiendavates eratundides nädalas kokku käid

35. KUI MITU TUNDI NEED TEGEVUSED NÄDALAS KESKMISELT KOKKU AEGA VÕTAVAD?

_____ KIRJUTA TUNDIDE ARV

36. A. KAS SUL ON OLNUD VÕIMALIK KÄIA KÕIKIDES TRENNIDES, HUVIALARINGIDES VÕI ERATUNDIDES, KUS OLED SOOVINUD KÄIA?

1. Jah → küsimus 36
2. Ei → küsimus 35B
3. Ma ei soovi üheski trennis, huvialaringis või eratunnis käia → küsimus 36

36.B: MIKS SA EI OLE SAANUD KÄIA MÕNES VÕI MITMES SOOVITUD TRENNIS, HUVIALARINGIS VÕI ERATUNNIS? VASTAVAD NEED, KES VALISID EELMISELE KÜSIMUSELE VASTUSEKKS „EI“

1. Neid trenne, huvialaringe või eratunde, mis mind huvitavad, ei pakuta või ma pole neist kuulnud
2. Rahalistel põhjustel
3. Mul puudub transpordi võimalus, et käia soovitud trennis, huvialaringis või eratunnis
4. Mul pole olnud aega
5. Trennide või huviringide ajad ei sobi

6. Mõni muu põhjus, palun täpsusta: _____

37. MÕTLE VIIMASE KUU PEALE JA VASTA, KUI SAGELI SA OLED ENNAST TUNDNUD JÄRGMISELT?

TÕMBA SOBIVA VASTUSE NUMBRILE RING ÜMBER.

	Pea iga päev	Vähemalt kord nädalas	Vähemalt kord kuus	Mitte kordagi
1. Olen tundnud, et olen väsinud	4	3	2	1
2. Olen tundnud, et mul on piisavalt vaba aega	4	3	2	1
3. Olen tundnud end üksikuna	4	3	2	1
4. Olen tundnud, et mul on igav	4	3	2	1
5. Olen iseendaga rahul	4	3	2	1
6. Olen oma sõpradega rahul	4	3	2	1
7. Olen eluga üldiselt rahul	4	3	2	1
8. Olen tundnud rõõmu, et saan tegeleda mulle meeldivate asjadega	4	3	2	1
9. Pean liiga palju koristama	4	3	2	1
10. Mul on liiga palju õppida	4	3	2	1
11. Mul on koolis tore	4	3	2	1
12. Mul on liiga palju trenne, hobisid või ringe	4	3	2	1
13. Olen tundnud, et mul pole kellegagi oma murest rääkida	4	3	2	1

SUUR AITÄH, ET VASTASID!

Nooremate laste ankeet, vene keel

МОНИТОРИНГ ПРАВ РЕБЕНКА И РОДИТЕЛЬСТВА 2018

АНКЕТА ДЛЯ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА (4–6 КЛАССЫ)

Уважаемый участник исследования! Мы проводим настоящий опрос, чтобы выяснить мнение детей о правах ребенка (в возрасте до 17 лет) и об отношениях детей со своими родителями. Школы и классы, принимающие участие в исследовании, были выбраны из всех школ Эстонии по случайному принципу. В общей сложности мы опросим 1000 детей по всей Эстонии. **Опрос является анонимным** – мы не будем спрашивать твое имя и точный адрес местожительства. Мы будем анализировать все ответы детей в совокупности, поэтому никто не узнает, как ответил(а) именно ты. **На эти вопросы нет правильных и неправильных ответов, и поэтому просим давать ответы, которые соответствует твоему мнению.**

Ответить на эти вопросы будет просто. Большая часть вопросов составлено таким образом, что нужно выбрать только один самый подходящий вариант ответа. На некоторые вопросы ответ можно написать самостоятельно.

Внимательно читай вопросы, и думай, о чем именно задан конкретный вопрос. Также обращай внимание на то, что некоторые вопросы задаются только о **последнем месяце или последнем годе**. В таких случаях вспомни, что происходило с тобой в течение последних 30 дней или начиная с весны прошлого года.

Если ты не понимаешь до конца тот или иной вопрос, обратись с помощью к организатору опроса.

Опрос проводится Центром политических исследований Praxis совместно с опросной компанией Norstat по заказу Министерства социальных дел. Спасибо за честные ответы! Начнем!

1. Ты мальчик или девочка? Обведи кружком номер подходящего ответа.

1. Девочка
2. Мальчик

2. Сколько тебе лет? Впиши цифрами свой возраст над чертой.

_____ лет

3. В каком уезде ты живешь?

4. Какой ты национальности?

1. Эстонец(-ка)
2. Русский(-ая)
3. Другой национальности (пожалуйста, укажи, какой именно)

ПРАВА РЕБЕНКА

4. Слышал(а) ли ты когда-нибудь что-либо о правах ребенка?

1. Да
2. Нет

99. Затрудняюсь ответить

5. Назовите два-три ключевых слова, которые первыми приходят тебе в голову, когда ты думаешь о словосочетании «ПРАВА РЕБЕНКА».

Напиши только первые два-три слова, которые приходят в голову. Полные предложения просьба не писать.

6. По твоему мнению, какими вообще являются дети?

Отметь у каждого утверждения, в какой степени ты с ним согласен(-на).

	Совсем не согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Полностью согласен (-на)
Дети проказничают не нарочно, а от неумения или незнания чего-либо	1	2	3	4
Дети не знают, что им полезно	1	2	3	4
Дети не в состоянии разбираться в делах	1	2	3	4

Без контроля со стороны взрослых дети обречены	1	2	3	4
Дети эгоистичны и не считаются с окружающими	1	2	3	4
Дети не нуждаются в постоянном контроле со стороны родителей	1	2	3	4
Дети не уважают взрослых	1	2	3	4
Дети способны самостоятельно делать выбор	1	2	3	4
Дети проказничают сознательно, если находятся без присмотра	1	2	3	4
Дети нуждаются в защите	1	2	3	4
У детей есть собственные мнения и предпочтения, с которыми важно считаться	1	2	3	4

7. Если подумать о различных решениях, затрагивающих твою жизнь, то как часто ты сам(а) можешь участвовать в решении этих вопросов?

Обведи кружком номер подходящего варианта ответа в каждой строке.

	Всегда могу участвовать	В большинстве случаев могу участвовать	Иногда могу участвовать, иногда не могу	В большинстве случаев не могу участвовать	Никогда не могу участвовать	Я и не хочу участвовать
Что делать со своим свободным временем	6	5	4	3	2	1
На какие тренировки, в какие кружки ходить	6	5	4	3	2	1
Какую одежду носить	6	5	4	3	2	1
Оформление и обстановка моей комнаты	6	5	4	3	2	1
Планирование семейного отдыха	6	5	4	3	2	1
Какую еду есть дома	6	5	4	3	2	1
Установление домашних правил	6	5	4	3	2	1
Установление школьных правил	6	5	4	3	2	1
Организация школьных мероприятий	6	5	4	3	2	1
Выбор еды в школе	6	5	4	3	2	1
Какие учебные средства использовать в школе (например, смарт-устройства)	6	5	4	3	2	1
На какие школьные дни планировать	6	5	4	3	2	1

контрольные работы						
Определение домашних заданий	6	5	4	3	2	1
Создание и обустройство мест для свободного времяпрепровождения (например, детские площадки, центры молодежи)?	6	5	4	3	2	1
Принятие решений в отношении лечения и лекарств	6	5	4	3	2	1
С кем общаться и встречаться	6	5	4	3	2	1

8. Случалось ли с тобой, что ты хотел(а) высказать свое мнение по какой-нибудь теме или ситуации, но твое мнение не спросили или не выслушали?

Если вспомнится, то ниже кратко опиши такую ситуацию.

9. Если ты подумаешь о выяснении мнения детей, то в какой мере ты бы согласился(-ась) с нижеприведенными утверждениями?

Обведи кружком номер подходящего варианта ответа в каждой строке.

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Вообще не согласен (-на)
Выслушать ребенка столь же важно, как и выслушать взрослого	4	3	2	1
Когда вопросы касаются ребенка напрямую (детская комната, школа, одежда, свободное время и т.д.), нужно всегда выяснять его мнение	4	3	2	1
В случае вопросов, затрагивающих всю семью (например, выбор места жительства, планы на отпуск, организация жизни, домашние правила и т.д.), нужно всегда выяснять мнение ребенка	4	3	2	1
Если родители расходятся, нужно всегда спрашивать мнение ребенка о том, с кем из родителей он хочет жить	4	3	2	1
У детей должна быть возможность высказываться по вопросам, касающимся школьной жизни (например, установление школьного распорядка, использование смарт-устройств в учебе)	4	3	2	1
У детей должна быть возможность высказываться по вопросам, затрагивающим их жизнь (например, строительство игровых площадок, расписание автобусов, занятия по интересам)	4	3	2	1

Политикам следует спрашивать мнение детей перед тем, как принимать решения, касающиеся детей	4	3	2	1
Врачи и медработники всегда должны объяснять проблемы, связанные с болезнью и лечением	4	3	2	1
С мнением ребенка нужно всегда считаться	4	3	2	1

10. КАК ТЫ ДУМАЕШЬ, С КАКОГО ВОЗРАСТА ДЕТИ ИЛИ ПОДРОСТКИ ГОТОВЫ К ТОМУ, ЧТОБЫ ...

В каждой строке укажи подходящий, по твоему мнению, возраст, **начиная с которого** ребенок готов к следующему.

поддерживать порядок в своей комнате	_____ лет
самостоятельно ездить в общественном транспорте (автобусе, поезде, трамвае, троллейбусе)	_____ лет
присматривать за младшими братьями/сестрами	_____ лет
оставаться дома одному на пару часов	_____ лет
определить варианты питания (например, вегетарианское или веганское)	_____ лет
решать, на какую тренировку ходить и каким хобби заниматься	_____ лет
создать профиль пользователя в социальной сети (например, Facebook, Instagram)	_____ лет
самостоятельно ходить к семейному врачу	_____ лет
начать использовать смарт-устройства (телефон, планшет)?	_____ лет
жить дома без взрослых в течение продолжительного времени (например, если мать или отец работают за границей)	_____ лет
решать, как себя лечить в случае болезни	_____ лет
говорить о сексе	_____ лет
начать половую жизнь	_____ лет

11. А: ПОПЫТАЛСЯ (-АСЬ) БЫ ТЫ ПОМОЧЬ ИЛИ ИСКАЛ(А) БЫ ПОМОЩЬ, ЕСЛИ БЫ УВИДЕЛ(А) РЕБЕНКА В СЛЕДУЮЩИХ СИТУАЦИЯХ.

Выбери ответ в каждой строке.

	Точно да	Скорее всего да	Скорее всего нет	Точно нет	Затрудняюсь ответить
От ребенка требуют денег или чего-то еще (например, часы, одежду, телефон) под угрозой насилия	4	3	2	1	99
Кто-то бьет или травмирует ребенка	4	3	2	1	99
Ребенка унижают или дразнят в Интернете (например, в Facebook, Twitter, играх, других социальных сетях)	4	3	2	1	99
Твоего одноклассника(-цу) дразнят в школе (насмехаются, унижают, относятся пренебрежительно или игнорируют)	4	3	2	1	99
Учителя в школе ведут себя с твоим(-ей) одноклассником(-цей) несправедливо (например, не обращаются справедливо по сравнению с другими детьми, несправедливо ставят оценки)	4	3	2	1	99

11. В: ПОЧЕМУ ТЫ НИЧЕГО НЕ СБЕЛАЛ(А) БЫ ИЛИ НЕ ИСКАЛ(А) БЫ ПОМОЩЬ, ЕСЛИ ВИДИШЬ РЕБЕНКА, ОКАЗАВШЕГОСЯ В СЛЕДУЮЩЕЙ СИТУАЦИИ?

Можно выбрать один или несколько вариантов ответа.

1. Я не осмелился(-ась) бы что-то предпринять
2. Я не знал(а) бы, что делать
3. Другая причина (пожалуйста, уточни) _____

12. А. Случалось ли с тобой за последний год (с марта 2017 года) что-нибудь из нижеперечисленного? Обведи кружком номер подходящего ответа.

	Постоянно случается	Иногда	Один раз	Не случалось
От тебя требовали денег или чего-то еще (например, часы, одежду, телефон) под угрозой насилия	4	3	2	1
Кто-то тебя сильно ударил или травмировал	4	3	2	1
У тебя в течение последнего года что-нибудь украли (например, книгу, деньги, телефон, спортивное снаряжение, велосипед)?	4	3	2	1
Тебя дома били или причиняли другую физическую боль				
Ты видел(а) дома насилие	4	3	2	1
Тебя унижали или дразнили в Интернете (например, на Facebook, Twitter, в играх или в других социальных сетях)				
Тебя дразнили в школе (насмехались, унижали, относились пренебрежительно или игнорировали другие школьники)	4	3	2	1
Кто-то причинил тебе боль в школе (например, толкнул, ударил)				
Ты чувствовал(а), что учителя в школе ведут себя с тобой несправедливо (например, не обращались с тобой справедливо по сравнению с другими детьми, несправедливо ставили оценки)	4	3	2	1
Прогуливал(а) школу из-за страха, что тебя будут дразнить другие дети	4	3	2	1
Прогуливал(а) школу из-за страха, что с тобой будут плохо обращаться учителя	4	3	2	1

12. В: К кому обратился(-ась) за помощью в первую очередь? Если в различных ситуациях искал(а) помощь по-разному, то укажи несколько человек или организаций

1. Обратился(-ась) к:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

2. Ни к кому не обратился(-ась) за помощью

13. А. Видел(а) ли ты за последний год (начиная с марта 2017 года и до сегодняшнего дня) ребенка, который попал в какую-либо из нижеприведенных или подобных ситуаций? Выбери из списка все ситуации, которые видел за этот период.

1. Одинокий плачущий ребенок (на улице, в торговом центре или в другом месте)
2. Ребенок, которого дразнят или над которым насмеются
3. От ребенка требуют денег или чего-то еще (например, часы, одежду, телефон) под угрозой насилия
4. Кто-то бьет или травмирует ребенка
5. Ребенка унижают или дразнят в Интернете (например, в Facebook, Twitter, играх, других социальных сетях)
6. Учитель, воспитатель или другой взрослый, занимающийся детьми, унижает ребенка или ругает, используя неуместные выражения
7. Учителя в школе ведут себя с твоим(-ей) одноклассником(-цей) несправедливо (например, не обращаются справедливо по сравнению с другими детьми, несправедливо ставят оценки)
8. Видел другую ситуацию, когда ребенок подвергается несправедливому обращению. Пожалуйста, уточни, какая это была ситуация:

13. В: ПОПЫТАЛСЯ(-АСЬ) ЛИ ТЫ ПОМОЧЬ ЭТОМУ РЕБЕНКУ ИЛИ РЕШИТЬ СИТУАЦИЮ?

1. Не попытался(-ась) помочь, так как
 - a) Я не осмелился(-ась)
 - b) Я не знал(а), что делать
 - c) Другая причина (пожалуйста, уточни)
2. Да, пытался(-ась) помочь. Как?
 - a) Поговорил с этим ребенком
 - b) Вмешался в ситуацию (заступился, что-то сказал или иное)
 - c) Рассказал своим родителям
 - d) Рассказал другому взрослому
 - e) Сообщил по телефону помощи детям / позвонил по номеру службы экстренной помощи / в полицию / в скорую помощь
3. Отреагировал по-другому. Пожалуйста, опиши _____

14. НАСКОЛЬКО СОГЛАСИШЬСЯ С НИЖЕПРИВЕДЕННЫМИ УТВЕРЖДЕНИЯМИ?

	Полностью не согласен(-на)	Скорее не согласен(-на)	Скорее согласен(-на)	Полностью согласен(-на)	Затрудняюсь ответить
В определенных случаях физическое наказание* детей необходимое и разумное средство воспитания	1	2	3	4	99
В некоторых ситуациях решение проблемы посредством насилия среди взрослых допустимо	1	2	3	4	99
Физическое наказание детей - это насилие, а не метод воспитания	1	2	3	4	99

* Под физическим наказанием детей рассматривается избиение, таскание за волосы и иные формы причинения боли с целью наказания детей

15. ЗАПРЕЩЕНО ЛИ ЗАКОНОМ ФИЗИЧЕСКОЕ НАКАЗАНИЕ ДЕТЕЙ В ЭСТОНИИ?

1. Да, запрещено
2. Нет, не запрещено
99. Затрудняюсь ответить

ТВОЯ СЕМЬЯ

16. A: КАКОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ОТНОСИТСЯ К ТЕБЕ (ВЫБЕРИ ОДИН ВАРИАНТ)

1. Оба родителя живут со мной
2. Часть времени живу у одного родителя, часть у другого
3. Я живу отдельно от обоих родителей
4. Живу с отцом. Мать не живет со мной
5. Живу с матерью. Мой отец не живет со мной

16. B: КАКОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ОТНОСИТСЯ К ТЕБЕ:

1. мой отец живет в другом месте
2. я ничего не знаю о моем отце
3. мой отец умер

16. C: КАКОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ОТНОСИТСЯ К ТЕБЕ:

1. моя мать живет в другом месте
2. я ничего не знаю о матери
3. моя мать умерла

17. A: С КЕМ ТЫ ЖИВЕШЬ? ОБВЕДИ КРУЖКОМ ВСЕХ ТЕХ ЛЮДЕЙ, КОТОРЫЕ ЖИВУТ У ТЕБЯ ДОМА.

ТАКЖЕ НАПИШИ, СКОЛЬКО СЕСТЕР ИЛИ БРАТЬЕВ ЖИВЕТ ВМЕСТЕ С ТОБОЙ.

1. Мать
2. Отец
3. Приемная мать/мачеха/сожительница отца
4. Приемный отец/отчим/сожитель матери
5. Сестра или сестры → Сколько сестер? _____
6. Брат или братья → Сколько братьев? _____
7. Сводная(-ые) или приемная(-ые) сестра(сестры) → Сколько сводных или приемных сестер? _____
8. Сводный(-ые) или приемный(-ые) брат(ья) → Сколько сводных или приемных братьев? _____
9. Бабушка
10. Дедушка
11. Иногда с нами живет также (например, дети из другой совместной жизни матери / отца, повзраслевшие сестра или брат или кто-то другой) (пожалуйста, напиши, кто)?
_____ → Сколько? _____
12. Кто-то еще (напиши, кто) _____ → Сколько? _____

19B: С КЕМ ТЫ И МАТЬ ЖИВЕТЕ ВМЕСТЕ? ОБВЕДИ КРУЖКОМ ВСЕХ ТЕХ ЛЮДЕЙ, КОТОРЫЕ ЖИВУТ С ТОБОЙ И МАТЕРЬЮ ДОМА. ТАКЖЕ НАПИШИ, СКОЛЬКО СЕСТЕР ИЛИ БРАТЬЕВ ЖИВЕТ ВМЕСТЕ С ТОБОЙ.

1. Мать
2. Отец
3. Приемная мать/мачеха/сожительница отца
4. Приемный отец/отчим/сожитель матери
5. Сестра или сестры → Сколько сестер? _____
6. Брат или братья → Сколько братьев? _____
7. Сводная(-ые) или приемная(-ые) сестра(сестры) → Сколько сводных или приемных сестер? _____
8. Сводный(-ые) или приемный(-ые) брат(ья) → Сколько сводных или приемных братьев? _____

9. Бабушка
10. Дедушка
11. Иногда с нами живет также (например, дети из другой совместной жизни матери / отца, повзраслевшие сестра или брат или кто-то другой) (пожалуйста, напиши, кто)?
_____ → Сколько? _____
12. Кто-то еще (напиши, кто) _____ →Сколько? _____

19C: KES ELAVAD SINUGA KOOS ISA KODUS? TÕMBA RING ÜMBER KÕIGI NENDE INIMESTE, KES ELAVAD SINUGA KOOS ISA KODUS. KIRJUTA KA, MITU ÕDE VÕI VENDA SINUGA KOOS ELAB. С КЕМ ТЫ И ОТЕЦ ЖИВЕТЕ ВМЕСТЕ? ОБВЕДИ КРУЖКОМ ВСЕХ ТЕХ ЛЮДЕЙ, КОТОРЫЕ ЖИВУТ С ТОБОЙ И ОТЦОМ ДОМА. ТАКЖЕ НАПИШИ, СКОЛЬКО СЕСТЕР ИЛИ БРАТЬЕВ ЖИВЕТ ВМЕСТЕ С ТОБОЙ.

1. Мать
2. Отец
3. Приемная мать/мачеха/сожительница отца
4. Приемный отец/отчим/сожитель матери
5. Сестра или сестры → Сколько сестер? _____
6. Брат или братья → Сколько братьев? _____
7. Сводная(-ые) или приемная(-ые) сестра(сестры) →Сколько сводных или приемных сестер? _____
8. Сводный(-ые) или приемный(-ые) брат(ья) → Сколько сводных или приемных братьев? _____
9. Бабушка
10. Дедушка
11. Иногда с нами живет также (например, дети из другой совместной жизни матери / отца, повзраслевшие сестра или брат или кто-то другой) (пожалуйста, напиши, кто)?
_____ → Сколько? _____
12. Кто-то еще (напиши, кто) _____ →Сколько? _____

13. НА КАКОМ ЯЗЫКЕ ЧАЩЕ ВСЕГО ГОВОРЯТ У ТЕБЯ ДОМА? ОБВЕДИ КРУЖКОМ НОМЕР ПОДХОДЯЩЕГО ОТВЕТА.

1. по-эстонски
2. по-русски
3. на другом языке (уточни, на каком(-их) языке(-ах)) _____

ЕСЛИ ЖИВЕШЬ ОТДЕЛЬНО ОТ ОДНОГО ИЛИ ОБОИХ РОДИТЕЛЕЙ

14. КАК ЧАСТО ТЫ ВСТРЕЧАЕШЬСЯ С...?

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Несколько раз в год	Реже	Никогда
1. С матерью	6	5	4	3	2	1
2. С отцом	6	5	4	3	2	1

15. КАК ТЫ ДУМАЕШЬ, ТЫ ДОСТАТОЧНО ВСТРЕЧАЕШЬСЯ С ... , ЖИВУЩЕЙ(-ИМ) ОТДЕЛЬНО?

ОБВЕДИ КРУЖКОМ НОМЕР ПОДХОДЯЩЕГО ОТВЕТА.

	Встречаюсь достаточно часто	Хотел(а) бы встречаться чаще	Хотел(а) бы встречаться реже	Вообще не хочу встречаться
1. С матерью	1	2	3	4
2. С отцом	1	2	3	4

16. КАК ЧАСТО ОБЩАЕШЬСЯ С ... КРОМЕ ВСТРЕЧ ЛИЦОМ К ЛИЦУ ТАКЖЕ ПО ТЕЛЕФОНУ ИЛИ ЭЛЕКТРОННО (СКУРЕ, ЭЛЕКТРОННЫЕ ПИСЬМА, FACEBOOK И Т.Д.)?

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Несколько раз в год	Реже	Никогда
1. С матерью	6	5	4	3	2	1
2. С отцом	6	5	4	3	2	1

ДОМ И ДОМАШНЯЯ ЖИЗНЬ

17. ЕСТЬ ЛИ У ТЕБЯ ДОМА МЕСТО, В КОТОРОМ ТЫ МОЖЕШЬ СПОКОЙНО ОСТАВАТЬСЯ НАЕДИНЕ С СОБОЙ И, К ПРИМЕРУ, ЧИТАТЬ ИЛИ УЧИТЬСЯ?

1. Да
2. Нет

18. КАК ЧАСТО ТЫ ДЕЛАЕШЬ ВМЕСТЕ С РОДИТЕЛЯМИ ЧТО-ТО УВЛЕКАТЕЛЬНОЕ, НАПРИМЕР, ХОДИТЕ В КИНО, ГУЛЯЕТЕ, ХОДИТЕ В ПОХОД, МАСТЕРИТЕ И ИГРАЕТЕ ВМЕСТЕ, ПОСЕЩАЕТЕ РОДСТВЕННИКОВ, ВМЕСТЕ ЗАНИМАЕТЕСЬ СПОРТОМ? ОБВЕДИ КРУЖКОМ НОМЕР ПОДХОДЯЩЕГО ОТВЕТА.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Реже раза в месяц	Никогда	В моей семье нет такого человека
с матерью	5	4	3	2	1	99
с приемной матерью/ с сожительницей отца	5	4	3	2	1	99
с отцом	5	4	3	2	1	99
с приемным отцом/ с сожителем матери	5	4	3	2	1	99

19. КАК ЧАСТО ЗА ПОСЛЕДНИЙ МЕСЯЦ ТЫ ДЕЛАЛ(А) НИЖЕПЕРЕЧИСЛЕННОЕ С ОТЦОМ ИЛИ ПРИЕМНЫМ ОТЦОМ? ЕСЛИ У ТЕБЯ ЕСТЬ КАК ОТЕЦ, ТАК И ПРИЕМНЫЙ ОТЕЦ, ТО ОТВЕЧАЙ О ТОМ РОДИТЕЛЕ, С КОТОРЫМ ТЫ ЖИВЕШЬ. ОБВЕДИ КРУЖКОМ НОМЕР ПОДХОДЯЩЕГО ОТВЕТА. ЕСЛИ У ТЕБЯ НЕТ НИ ОТЦА, НИ ПРИЕМНОГО ОТЦА, ТОГДА НЕ ОТВЕЧАЙ НА ЭТО ВОПРОС.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Ни разу
Говорим о том, как у меня прошел день и чем занимался(-ась)	4	3	2	1
Говорим о происходящем в Эстонии или в мире	4	3	2	1
Обсуждаем телепередачи, увиденное в Интернете, фильмы или книги	4	3	2	1
Отец рассказывает мне о том, как прошел его день, о своих занятиях	4	3	2	1
Болтаем просто так	4	3	2	1

Спорим, поскольку у нас разные мнения	4	3	2	1
Ссоримся	4	3	2	1
Отец меня хвалит	4	3	2	1
Вместе делаем домашние задания	4	3	2	1
Вместе занимаемся домашними делами (например, готовим еду, печем, делаем уборку, поливаем цветы)	4	3	2	1
Вместе играем	4	3	2	1
Ходили в кино, театр, на концерт или выставку	4	3	2	1
Ходим в поход, вместе занимаемся спортом	4	3	2	1
Говорим о том, как себя чувствуем	4	3	2	1

20. Хотел(а) бы ты со своим отцом / приемным отцом проводить больше время и вместе интересно проводить время? Обведи кружком номер подходящего ответа. Если у тебя нет ни отца, ни приемного отца, тогда не отвечай на этот вопрос.

1. Да
2. Нет

99. Затрудняюсь ответить

21. Как часто за последний месяц ты делал(а) нижеперечисленное с матерью или приемной матерью? Если у тебя есть как мать, так и приемная мать, то отвечай о том родителе, с которым ты живешь. Обведи кружком номер подходящего ответа.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Ни разу
Говорим о том, как у меня прошел день и чем занимался(-ась)	4	3	2	1
Говорим о происходящем в Эстонии или в мире	4	3	2	1
Обсуждаем телепередачи, увиденное в Интернете, фильмы или книги	4	3	2	1
Мать рассказывает мне о том, как прошел ее день, о своих занятиях	4	3	2	1
Болтаем просто так	4	3	2	1
Спорим, поскольку у нас разные мнения	4	3	2	1
Ссоримся	4	3	2	1
Мать меня хвалит	4	3	2	1
Вместе делаем домашние задания	4	3	2	1
Вместе занимаемся домашними делами (например, готовим еду, печем, делаем уборку, поливаем цветы)	4	3	2	1
Вместе играем	4	3	2	1
Ходим в кино, театр, на концерт или выставку	4	3	2	1
Ходим в поход, вместе занимаемся спортом	4	3	2	1
Говорим о том, как себя чувствуем	4	3	2	1

22. Хотел(А) бы ты со своей матерью / приемной матерью проводить больше время и вместе интересно проводить время? Обведи кружком номер подходящего ответа. Если у тебя нет ни матери, ни приемной матери, тогда не отвечай на это вопрос.

1. Да
 2. Нет
99. Затрудняюсь ответить

23. Если подумать о последнем годе, то что делали твои родители или взрослые, с которыми ты живешь, если ты не слушался(-ась) или не вел(А) себя так, как они хотят? Обведи кружком номер подходящего ответа.

	Никогда	Редко	Иногда	Часто
Ругают	1	2	3	4
Запрещают мне поступать каким-то образом, говорят, чтобы я так не делал(а)	1	2	3	4
Поощряют меня вести себя правильно	1	2	3	4
Отправляют меня в угол или в какое-то другое выделенное место подумать	1	2	3	4
Угрожают или запугивают прутом, ремнем или шлепком	1	2	3	4
Наказывают розгами, бьют ремнем или шлепают	1	2	3	4
Трепают за волосы	1	2	3	4
Запрещают мне чем-либо пользоваться (например, смарт-устройством, компьютером, смотреть телевизор, есть сладости, лишают меня карманных денег или чего-то еще, что мне нравится и что для меня важно)	1	2	3	4
Сажают меня под домашний арест и не разрешают встречаться с друзьями	1	2	3	4
Выражают разочарование и недовольство	1	2	3	4
Напоминают мне о правилах	1	2	3	4
Разъясняют, почему мое поведение было неправильным	1	2	3	4
В наказание не обращают на меня внимания и не разговаривают со мной	1	2	3	4
Заставляют в виде наказания делать работы по дому (например, делать уборку, мыть посуду, косить траву и т.п.)	1	2	3	4

24. Как могли бы твои родители (или другие взрослые, с которыми ты живешь) поступать с тобой, если ты не слушался(-ась) или не вел(А) себя так, как они хотят. Выбери из списка до трех вариантов. Если, по твоему мнению, в списке нет подходящих способов поведения, то напиши их самостоятельно.

1. Ругают
2. Запрещают мне поступать каким-то образом, говорят, чтобы я так не делал(а)
3. Поощряют меня вести себя правильно
4. Отправляют меня в угол или в какое-то другое выделенное место подумать
5. Угрожают или запугивают прутом, ремнем или шлепком
6. Наказывают розгами, бьют ремнем или шлепают
7. Трепают за волосы
8. Запрещают мне чем-либо пользоваться (например, смарт-устройством, компьютером, смотреть телевизор, есть сладости, лишают меня карманных денег или чего-то еще, что мне нравится и что для меня важно)
9. Сажают меня под домашний арест и не разрешают встречаться с друзьями

10. Выражают разочарование и недовольство
11. Напоминают мне о правилах
12. Разъясняют, почему мое поведение было неправильным
13. В наказание не обращают на меня внимания и не разговаривают со мной
14. Заставляют в виде наказания делать работы по дому (например, делать уборку, мыть посуду, косить траву и т.п.)
15. Иное (пожалуйста, уточни) _____

25. **Пожалуйста, оцени, распространяются ли следующие утверждения на тебя и твою мать / приемную мать. Если у тебя нет ни матери, ни приемной матери, тогда ответь на вопросы в отношении того родителя, с кем вместе живешь.**

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Вообще не согласен (-на)
Всегда получаю то, что хочу	4	3	2	1
Мать не устанавливает для меня ограничений или правил	4	3	2	1
Мать требует, чтобы я слушался(-ась) ее без возражений	4	3	2	1
Мать пытается контролировать все, что я делаю	4	3	2	1
Мать разъясняет и обосновывает для меня свои требования	4	3	2	1
Мать хорошо относится к тому, что я сам(а) принимаю решения	4	3	2	1
Мать думает, что со мной нет смысла разговаривать, потому что я все равно не понимаю	4	3	2	1
Мать требует от меня слишком много	4	3	2	1
Мать хочет, чтобы я посещал(а) слишком много кружков и тренировок	4	3	2	1
Мать общается со мной только приказами и поручениями	4	3	2	1
Мать проверяет, кому я звоню и/или какая информация содержится в моем телефоне	4	3	2	1
Мать проверяет мою переписку по электронной почте и/или содержание Facebook-а и прочих социальных каналов	4	3	2	1
У матери почти никогда нет для меня времени, когда я в ней нуждаюсь	4	3	2	1

26. **Пожалуйста, оцени, распространяются ли следующие утверждения на тебя и твоего отца / приемного отца. Если у тебя нет ни отца, ни приемного отца, тогда ответь на вопросы в отношении того родителя, с кем вместе живешь.**

	Полностью согласен (-на)	Скорее согласен (-на)	Скорее не согласен (-на)	Вообще не согласен (-на)
Всегда получаю то, что хочу	4	3	2	1
Отец не устанавливает для меня ограничений или правил	4	3	2	1
Отец требует, чтобы я слушался(-ась) его без возражений	4	3	2	1

Отец пытается контролировать все, что я делаю	4	3	2	1
Отец разъясняет и обосновывает для меня свои требования	4	3	2	1
Отец хорошо относится к тому, что я сам(а) принимаю решения	4	3	2	1
Отец думает, что со мной нет смысла разговаривать, потому что я все равно не понимаю	4	3	2	1
Отец требует от меня слишком много	4	3	2	1
Отец хочет, чтобы я посещал(а) слишком много кружков и тренировок	4	3	2	1
Отец общается со мной только приказами и поручениями	4	3	2	1
Отец проверяет, кому я звоню и/или какая информация содержится в моем телефоне	4	3	2	1
Отец проверяет мою переписку по электронной почте и/или содержание Facebook-а и прочих социальных каналов	4	3	2	1
У отца почти никогда нет для меня времени, когда я в нем нуждаюсь	4	3	2	1

СВОБОДНОЕ ВРЕМЯ И ЗАНЯТИЯ

27. Ходишь ли ты на тренировки, в кружок по интересам или берешь дополнительные частные уроки (например, музыка, школа искусства, курс по изучению какого-либо языка, репетиторство или подготовительные уроки и т.п.)?

1. Да
2. Нет

28. Сколько тренировок, кружков по интересам и дополнительных частных уроков ты посещаешь в неделю?

В скольких видах занятий ты задействован(а)? _____ УКАЖИ КОЛИЧЕСТВО РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ ЗАНЯТИЙ

Сколько раз в неделю всего? _____ УКАЖИ, сколько раз всего в неделю ты посещаешь различные тренировки, кружки по интересам или дополнительные частные уроки?

29. Сколько часов всего вместе длятся все эти занятия в среднем в неделю?

_____ УКАЖИ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ

30. А. Была ли у тебя возможность посещать все тренировки, кружки по интересам и дополнительные частные уроки, которые хотел(а) бы посещать?

1. Да
2. Нет
3. Я не хочу посещать ни тренировки, ни кружки по интересам, ни частные уроки

30. В: Почему ты не мог(ла) посещать какую-либо или несколько тренировок, кружком по интересам или частных уроков? Пожалуйста, выбери один или несколько вариантов ответа

1. Таких тренировок, кружков по интересам или частных уроков, которые заинтересовали бы меня, не предлагают, или же я о них не слышал(а)

2. По финансовым причинам
3. Я не могу воспользоваться тем транспортным средством, чтобы посещать тренировку, кружок по интересам или частные уроки
4. У меня не было времени
5. Время проведения тренировок или кружков по интересам не подходит
6. Другая причина (пожалуйста, уточни): _____

31. ПОДУМАЙ О ПОСЛЕДНЕМ МЕСЯЦЕ, И ОТВЕТЬ, КАК ЧАСТО ТЫ ЧУВСТВОВАЛ СЕБЯ СЛЕДУЮЩИМ ОБРАЗОМ? ОБВЕДИ КРУЖКОМ НОМЕР ПОДХОДЯЩЕГО ОТВЕТА.

	Почти ежедневно	Не реже раза в неделю	Не реже раза в месяц	Ни разу
Чувствовал(а), что я устал(а)	4	3	2	1
Чувствовал(а), что у меня достаточно свободного времени	4	3	2	1
Чувствовал(а) себя одиноким	4	3	2	1
Чувствовал(а), что мне скучно	4	3	2	1
Я доволен(-на) собой	4	3	2	1
Я доволен(-на) своими друзьями	4	3	2	1
Я доволен(-на) жизнью как таковой	4	3	2	1
Чувствовал радость, что могу заниматься любимыми делами	4	3	2	1
Должен(-на) слишком много делать уборку	4	3	2	1
Слишком много учебы	4	3	2	1
Мне нравится быть в школе	4	3	2	1
У меня слишком много тренировок, хобби или кружков	4	3	2	1
Чувствовал, что мне не с кем поделиться горем	4	3	2	1

БОЛЬШОЕ СПАСИБО ЗА ОТВЕТЫ!

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

2018

